

şehir

kültür sanat

OCAK-ŞUBAT 2021

ISSN 2548-0081

38

KAYSERİ
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

www.kayseri.bel.tr

Ahmet Kumârî

Kaybolan Meslekler

Kayseri'de Bağ Kültürü

**Alâeddin Keykubâd'ın
Meliklik Sikkesi**

ERCIYES

dağı

Erciyes Dağı kitabı Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Kültür Yayınlarından çıktı!

ŞEHİR KÜLTÜR SANAT
2021 SAYI: 38 (Ocak-Şubat)
Ücretsizdir
Yerel Süreli Yayın
ISSN: 2548-0081
E-ISSN: 2564-7113

İMTİYAZ SAHİBİ
Kayseri Büyükşehir Belediyesi adına
Kayseri Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri
Hüseyin BEYHAN

**GENEL YAYIN YÖNETMENİ ve SORUMLU YAZI
İŞLERİ MÜDÜRÜ**
Salih ÖZGÖNCÜ

YAYIN KURULU
Ahmet Selman AKYURT Ayşe ÖNDER
Fehmi GÜNDÜZ Salih ÖZGÖNCÜ
Erkan KÜP Gürcan SENEM

FOTOĞRAF KURULU
Ali SARAÇOĞLU Faik ÇİFTÇİ
Abdullah KOÇ Fatih S. Mehmet ÇOLAK

YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Ahmet Deniz DOĞAN

GÖRSEL YÖNETMEN
Ali SARAÇOĞLU

REDAKSİYON
Rumeysa ERSÖZLÜ

KAPAK FOTOĞRAFI
Veysi ARCAGÖK

KAPAK TASARIMI
Ali SARAÇOĞLU

İLETİŞİM
Milli Mücadele Müzesi
Tacettin Veli Mah. İnönü Bulvarı No.72
38050 Melikgazi / KAYSERİ
t: (0352) 220 70 50 - 90
sehir38@kayseri.bel.tr
www.kayseribusam.com

şehir
kültür sanat

YAPIM

bilge tasarım atölyesi

Barbaros Mahallesi Oymak Caddesi
Sümer Hukuk Plaza A-Blok No: 8 Kat: 10/55
Kocasinan - Kayseri
t: +90 352 221 16 16
bilgi@bilgegrafik.com

TASARIM

Ahmet Deniz DOĞAN
Şerife BOZDAĞ

İLLÜSTRASYON

Şerife BOZDAĞ (sf. 22)

BASKI

Orka Matbaacılık, İncelik Mah.
Çırağan Sk. No: 4 Melikgazi / KAYSERİ
info@orkamatbaa.com
T.: +90 352 322 17 00

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamlar da dahil olmak üzere çoğaltılma hakları yalnızca Kayseri Büyükşehir Belediyesine aittir. Yazılı izin olmadıkça makul alıntılar dışında bir kısmının ya da tamamının çoğaltılması yasaktır. Yayımlanan yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Dergimiz TÜRDEB -Türkiye Dergiler Birliği üyesidir.

▲ F: Berrin Kahraman - Kayseri Şehir Kütüphanesi

başkandan...

Şehir'imizden Selamlar

Yeni yılın ilk sayısı ile huzurlarınızdayız. Zaman akıp giderken, zamanın kalıcılığını en iyi kültürel ve sanatsal faaliyetlerle anlayabiliyoruz. İçinde yaşadığımız pandemi sürecinin bütün olumsuzluklarına rağmen, kültür ve sanat faaliyetlerimize devam ediyoruz. Kütüphanelerimizi kurallar çerçevesinde açık tutuyoruz. Online eğitim ve kültür hizmetlerimizi kesintisiz sürdürüyoruz. Yeni kütüphanelerin açılışlarını yaptığımız gibi açacaklarımızın da planlarını yapıyoruz. Kitap yayınları, sergiler hususunda hız kesmeden etkinliklerimize devam ediyoruz.

Gerek fotoğraf yarışmamızla ilgili sergimiz gerekse Mimar Sinan sergimiz bunlardan sadece ikisi.

Bu anlamda dergilerimizin, kitap yayınlarımızın planlamasını yaparken ilgili kurumlarımızla koordineli bir biçimde şehirimizi ilgilendiren her konuda katkılarımızı sunuyoruz. Şehirimiz sınırları içinde yapılan kazılardan restorasyon çalışmalarına kadar her alanda belediye olarak yerimizi alıyoruz.

Bu anlayış çerçevesinde emeklerimizin karşılığını almanın da keyfini ve huzurunu yaşıyoruz. Şehir dergimizin önceki yıl ESKADER, geçen yıl TYB dergi ödülü ile başlattığı yolculuk bu yıl da Düşünen Şehir dergisi ile devam etti. Bu yıl da TÜRDEB tarafından yılın şehir dergisi ödülüne layık görüldük. Bu minvalde yayın yönetmeninden dağıtıcı elemanlarımıza kadar tüm emek verenleri ben de tebrik ediyorum. Bu arada 4 yıldır dergilerimizin genel yayın yönetmenliğini yapan ve yılbaşı itibari ile özel işlerinden dolayı ayrılan Dursun Çiçek hocama da emekleri için teşekkür ederken bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyorum. Hocamızın yazar ve fotoğrafçı olarak dergimize katkılarının devam edeceğine de

inaniyorum.

Dergimizin bu sayısına gelince; yine dopdolu bir sayı ile huzurlarınızdayız. Bu sayıya şehrimizin sembol isimlerinden Ahmet Kumârî hazretlerinin biyografisi ile başlıyoruz. Dursun Çiçek hocamız rahmetli Akif Emre ve Aydın Karakimseli ile birlikte evliyalara güzergâhı olarak da bilinen Ahmet Kumârî'nin türbesine yaptığı ziyaret çerçevesinde velimiz ile ilgili önemli bilgiler de aktarıyor. İlgili okuyacağınızı umuyorum.

Önemli şehir tarihçilerimizden Halit Erkiletlioğlu, Alaeddin Keykubat adına bastırılan sikkeler çerçevesinde şehrimizin tarihi ile ilgili önemli bir yazı kaleme aldı. Bu minvalde Szonja Schmidt'in Râşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan Macar Konulu Bir El Yazmasına Dair Notlar'ı yazısı da çok önemli.

Muhittin Eliaçık hocamızın Ahmed Remzi Akyürek ile ilgili yazısı, Selma Çanakçıoğlu'nun Kayseri'de Bağ Kültürü ve Bağ Gezmeleri yazısı da şehir kültürümüz açısından çok kıymetli.

Söyleşi bölümümüzde İl Kültür Müdürümüz Şükrü Dursun'la yapılan söyleşi ise şehir kültür tarihimiz ve bugünümüz açısından çok önemli izler taşıyor. Bilhassa şehrimizde son dönemde yapılan kültürel faaliyetlerin hikâyesi bakımından ilgiyle okuyacağınızı umuyorum.

Ahmet Sivacı'nın Kayseri'de Kaybolan Meslekler ile ilgili dosyası da şehir kültür tarihimiz açısından çok önemli. Bunların yanı sıra Deneme, Hikâye, Kitabiyât, Şehir ve Hafıza ve Şehrin Yüzleri ile Kültür bölümlerimiz de dopdolu.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileği ile hepimize dergi, kitap, kültür ve sanat dolu bir yıl diliyorum...

Dr. Memduh Büyükkılıç
KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI

PORTRE

Ahmet Kumârî
Dursun Çiçek

➔ 6

DENEME

Erciyes'in Zirvesinde Kırk Mağara Vardı!
Burhan Kale

➔ 14

TARİH

Sultân I. Alâeddin
Keykubad'ın
Meliklik Sikkesi
ve Adına Metbû
Meliklerce
Bastırılan
Müşterek Sikkeler
Halit Erkiletlioğlu

➔ 22

KÜLTÜR

Râşit Efendi Yazma Eser
Kütüphanesi'nde Bulunan Macar
Konulu Bir El Yazmasına Dair Notlar
Szonja Schmidt

➔ 28

İNCELEME

Şam'daki Mevlevi Taburunun Velûd
Müellifi Kayserili Ahmed Remzi Dede
Prof. Dr. Muhittin Eliaçık

➔ 34

SÖYLEŞİ

Geçmişten Bugüne Bir Kültür Yolculuğu
Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürü
Dr. Şükrü Dursun İle Söyleşi
Mustafa İbakorkmaz

➔ 40

FOLKLOR

Kayseri'de Bağ Kültürü
ve Bağ Gezmeleri
Selma Çanakçıoğlu

➔ 48

KAYBOLAN MESLEKLER

Son Alemci ve Son Beşikçi
Ahmet Sivacı

➔ 56

ŞEHİR VE HAFIZA

Bir Fotoğrafın Hikâyesi
Gürcan Senem

➔ 64

KİTABİYAT

Erciyes Dağı
Mustafa İbakorkmaz

➔ 74

ŞEHİRİN YÜZLERİ

Kayseri Âlimlerinden
Hacı Zühdü Efendi
Dr. Ahmet Özvarinli

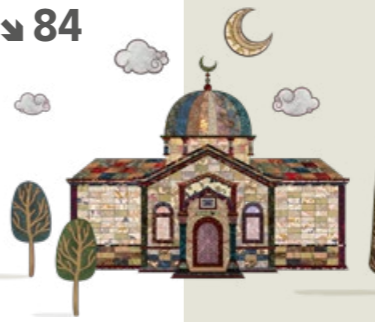
➔ 80

ŞEHİR VE İRFAN

Seyyid Burhaneddin'in
Maarif Eserinden Damlalar
Erkan Küp

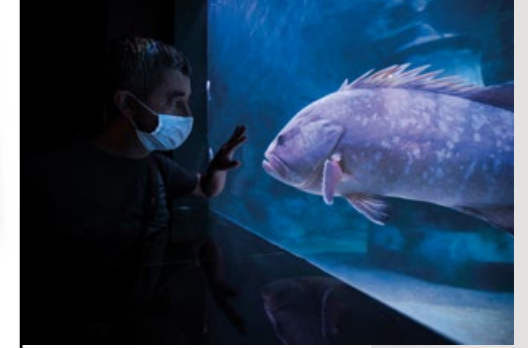
➔ 84

FOTOĞRAF YARIŞMASI

Bir Yarışmanın Ardından
Alper Asım

➔ 90

SOFRA

Ciğer Yahnisi
Şehir Kültür Sanat

➔ 100

KÜLTÜRDEN

Şehirden Kısa Kısa Haberler
Şehir Kültür Sanat

➔ 102

AHMET KUMÂRÎ

Dursun Çiçek

Erciyes tek başına bir dağ değil. Onu Erciyes yapan dağları var eteklerinde, duldalarında... Bunların kimi yer ismi kimi er ismi... Bozdağ, Gökdağ, Sütdonduran, Kefeli yer isimleri iken; Şem'un el Gazi ya da Emir Çoban, Turasan, Omuzu Gürzli, Sesli Dede, Ahmed Kumârî de er isimleri. Erler de dağ...

Erciyes'i dağ yapan biraz da bu erler... Evliya Çelebi seyahatnamesinde Erciyes'i Ricalü'l Gayb makamı olarak nitelerken bu erleri kastetmiş olmalı. Her biri bir dağın koyağında mesken tutmuş bu insanlar adeta bir yurdu çevrelemiş muhafızlara benzer. Hiçbirinin mekânı tesadüf değil.

Yıllar önce... Rahmetli Akif Emre ve Aydın Karakimseli ile beraber Erciyes'in evliyalarını geziyoruz. Her zamanki gibi bizi oralara götüren İbrahim Kamberli. Kızılören'i aşip Armutluk Mevkii'ne yöneldiğimizde derin bir vadiden bütün heybeti ile görünen Erciyes'e karşı Yunus dile geliyor:

*Şeyh Kumalı

Adım adım ileri, bu âlemden içeri,
On sekiz bin âlemi gördüm bir dağ içinde.

Yetmiş bin hicab geçtim, gizli perdeler açtım,
Ben dost ile buluştum, buldum bir dağ içinde.

Körler gibi görmedim, söz gibi söyleşmedim,
Musa gibi münacaat ettim bir dağ içinde.

Gökler gibi gürlüdim, yeller gibi inledim,
Sular gibi çağladım, aktım bir dağ içinde.

Bir döşek döşemişler, nur ile bezemişler,
Dedim bu kimin ola, sordum bir dağ içinde.

Deprenmedim yerimden, ayrılmadım şeyhimden,
Aşktan bir kadeh aldım, içtim bir dağ içinde.

Vardım ileri vardım, Levh'i elime aldım,
Ayetlerin okudum, yazdım bir dağ içinde.

Kalpten büyük dağ olmaz, o Allah'a doyum olmaz,
Sohbetine kanılmaz, erdim bir dağ içinde.

Açtım Mekke kapısını, duydum o dost kokusunu,
Erenlerin hepsinin, gördüm bir dağ içinde.

Yunus der ki: Gezerim, dost iledir pazarım,
Ol Allah'ın didarın gördüm bir dağ içinde.

Şeyh Ahmed Kumârî hazretlerinin vefatını müteakip kabri üzerine bir türbe inşa edilmiş ve bu türbeye çeşitli eklemeler yapılmış ve yine bugünkü Armutluk ve çevresinde bulunan bazı tarlaların gelirleri de bu tekke ve bu türbenin giderleri için vakfedilmiştir.

Yunus bu... Kelime kelime bizi Erciyes'in zirvesine tırmandırırken, vadi vadi de sanki ummanlara daldırır gibi en derinlere götürüyor. Bizim buralarda her er, her evliya bir dağ içinde... Dağlardaki türbeler, tekkeler, zaviyeler dağ pınarlarına benziyor. Oluk oluk akan kesilmez suları, insanlar tarafından kana kana içiliyor modern zamanın simülasyonlarına rağmen.

Ahmet Kumârî'nin kitabesiz, adsız, sansız hatta biraz

da bakımsız türbesini gördüğümüzde afallıyoruz. Lakin bir paradoks da yok. Dünyalık netsin buralarda ki diyoruz.

Türbenin tam karşısında Erciyes'in en güzel dağlarından, halkın deyimiyle Göğdağ, bilindik adıyla Gökdağ var. Her tarafı ağaçlarla donandığı için mi böyle denmiş bilinmez. Sanki bir ormanın içinden gök kubbeye uzanan bir dağ gibi...

Aydın Karakimseli türbeye girer girmez ilk kez denk gel-

diğim bir cezbeye kapılıyor. Rahmetliyi ilk kez öyle ağlarken gördüm. Öyle bir ağlayış ki içine feryat, dışına sükût. Akif Abi önce biraz şaşırır da bir süre sonra biz de sükûta kapılıp Aydın Abi'nin kabir başındaki duasına iştirak ediyoruz. Gözyaşları avuçlarına düşen Aydın Abi uzun bir müddet öylece kalıyor. Sonra iki rekât namaz kılıp Omuzu Gürzülü (Güçlü) hazretlerine doğru yola devam etmek için türbeden çıkıyoruz.

Bölgede oturan, aynı zamanda türbenin de eksiğine gediğine bakan biri ile karşılaşılıp sohbet ediyoruz. Semai de olsa epey bilgisi var. Ahmet Kumârî ile ilgili Mehmet Çayırdağ, Mehmet İnbaşı gibi tarihçi hocalarımızın bize aktardıklarının dışında fazla bir bilgi yok aslında. Lakin halk arasında menkıbevi bilgi ve rivayet çok fazla. Nitekim Kızılören internet sitesinde kaynağı belirli olmayan bilgilerin önemli bir kısmı

kimi tarihî bilgileri içermekle birlikte daha çok menkıbevi bilgiler. Ancak bizim için menkıbeler önemli. Çünkü her menkıbe bir gerçekliğin tecellisi...

Mehmet Çayırdag'a göre Ahmet Kumârî ve zaviyesi ile ilgili bilgiler kabaca şöyle: Zaviye İncesu'ya bağlı Kızılören (Kızılviran) köyü ile Omuzu Güçlü Zaviyesi arasındaki arazide bulunmaktadır. 1570 tarihli tahrirde, Kara Kinise (Kilise) Mezrası'nın Şeyh Kumârî Zaviyesi

Vakfı'na ait olduğu kayıtlı olup, burada zaviyenin harap olduğu belirtilmiştir. Bu kaydın altında, Kara Kinise ve Kızıl Viran'ın Kumârî zaviyesine ait olduğu ve burada Dervişan Cemaati'nin yerleşmiş olduğu yazılmıştır. Aynı cemaat, Omuzu Güçlü Mezrası'nda da oturmaktadır. 1584 tarihli tahrirde ise, Karataş nahiyesine bağlı Kara Kinise (Kilise) Mezrası'nda, Kızılviran (Kızılören) ahalesinin ziraat yaptığı ve burasının malikâne gelirlerinin

Şeyh Kamari (Kumârî) Zaviyesi'nin vakfı olduğu kayıtlıdır. Aynı kaydın devamında, "adı geçen mezrada yıllık 360 akçelik malikâne gelirine Hacı Abdi, Hacı Halil, Hüseyin, Kumârî, Döndü ve Fatma, evladiyet ve mülkiyet üzerine mutasarrıflar (hisse sahipleri) iken, bu mülklerini 1092 Zilhicce ayının başında (M 1681) Kara Mustafa Paşa Vakfı'na kendi rızaları ile satmış oldukları ek kaydı düşülmüştür.

Vakıf olan Şeyh Kumârî Zaviyesi'ni

kimin kurup vakfettiği, Şeyh Kumârî'nin kim olduğu ve bu zaviye ve vakfın ne zaman yapılmış olduğunu bilmiyoruz. 1500 tarihli tahrirde geçtiği ve 1570 tarihli tahrirde de harap olduğu belirtildiğine göre, zaviye daha önce herhâlde diğerleri gibi XIV. yüzyılın ikinci yarısında Eretnalılar döneminde yapılmış ve kısa sürede harap olmuştur. M. 1681 yılında da vakıf evladı (bir tanesi dedesi Kumârî'nin adını taşıyor) İncesu'ya kervansaray,

Seyyid Ahmed Kumârî hazretleri ile ilgili bölgede inanılan kerametlerden birisi de tarlasını sürerken rivayete göre Gökdağ ormanından gelen bir aslanı çifte koşmasıdır.

camii, medrese, hamam, arasta gibi binalardan oluşan külliyesini yaptıran Kara Mustafa Paşa'nın bu tesislerinin

Şeyh Ahmed Kumârî hazretlerinin vefatını müteakip kabri üzerine bir türbe inşa edilmiş ve bu türbeye çeşitli

giderleri için kurmuş olduğu ve Anbar arazisinin de büyük bir kısmını içine alan vakfına, vakıf arazilerini satmışlardır. Şeyh Kumârî Zaviyesi yukarıda belirtildiği gibi Kızılören ile Omuzu Güçlü arasındaki bir yerde olup, bugün sonradan yapılmış basit yapısı ile mevcut bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı, üzeri takviye kemerlerin taşıdığı tonozla örtülü, içinde sonradan yenilenmiş sandukası bulunan türbe kısmının yanında küçük ve basit bir eyvanı bulunmaktadır. Bina tamamen gayrimuntazam moloz taşlarla imal edilmiştir. Meyilli arazide bulunan bu mütevazı yapı, son zamanlarda hayır sahiplerince yapılan çok geniş betonarme bir yapının içine alınmıştır. Böylece insanların kapalı bir mekânda ibadet edeceği ve oturacağı geniş bir bölüm elde edilmiştir.

Yöre insanı Ahmet Kumârî dâhil bölgede yatan evliyaların Kadirî meşrep olduklarına inanıyor. Nitekim her yaz dönemi burada büyük katılımı anma törenleri düzenleniyor. Onlara göre de Moğol katliamından kaçarak 13. yüzyıl ortalarına doğru Kızılören kasabası havalisine yerleşen es-Seyyid Muhammed el-Kadirî hazretlerinin kabilesine mensub olan Şeyh Seyyid Ahmed Kumârî hazretleri M. 1400-1490 yılları arasında o dönem Kara Kilise bugün ise Boyun Kilise içi denilen yerde (Armutluk mevkiinde) yaşamış ve vefatını müteakip Kızılören'in güneyindeki Gökdağ eteklerinde şeyhliğinde bulunduğu zaviyesi yakınlarına defnedilmiştir.

eklemeler yapılmış ve yine bugünkü Armutluk ve çevresinde bulunan bazı tarlaların gelirleri de bu tekke ve bu türbenin giderleri için vakfedilmiş.

Kaynağımızın anlatımına göre burada Hıristiyanlardan kalma bir kilise veya manastır varmış ve tekke onun üzerine bina edilmiş. Şeyh Seyyid Muhammed el-Kadirî'nin torunları yörede Karakilise olarak bilinen Romalılardan kalma kiliseyi tekkeye çevirerek insanları irşada başlamış, Şeyh Ahmed Kumârî hazretleri de zamanla bu tekkeye şeyh olmuş.

Bölgedeki insanların irşadı için çalışan Şeyh Ahmed Kumârî hazretlerinin tekkesine ait çeşitli vakıf gelirlerinin olduğu ve arşivlerde kayıtlı olduğunu Mehmet İnbaşı ve Mehmet Çayırdağ'ın verdiği bilgiler doğrultusunda belirtmiştik.

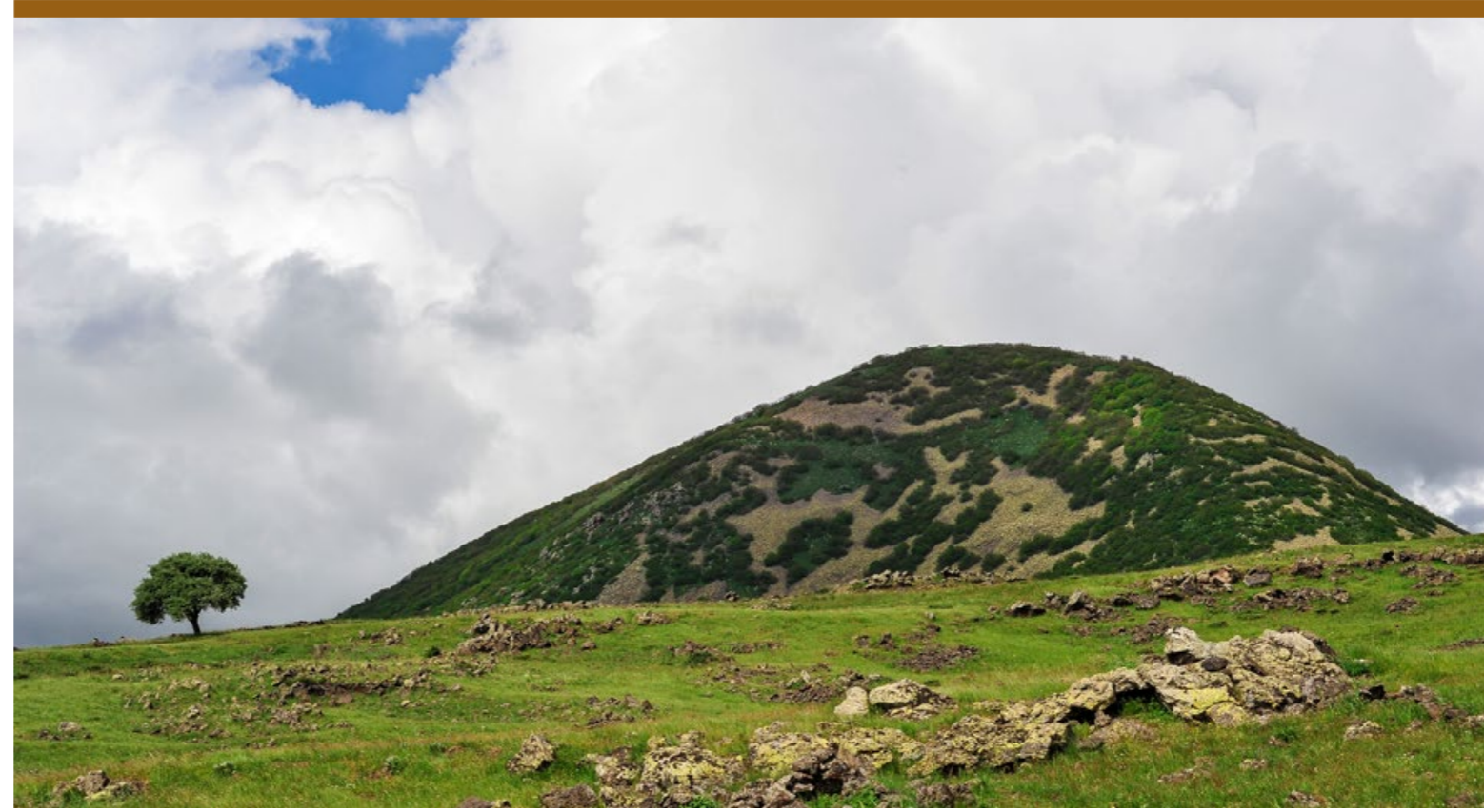
Şeyh Ahmed Kumârî'nin vefatından sonra kimlerin tekkenin şeyhliğinde bulunduğu kesin olarak tespit edilememiş ise de Şeyh Ahmed'in veya Şeyh Mehmet'in veya Şeyh Budak'ın veya Kızılören'de yaşayan diğer bir Şeyh Ahmed'in tekkenin

başında bulunduğu anlatılır.

Yine tarihçilerin verdiği bilgilere göre, M. 1698 (H. 1110) tarihinde Şeyh Ahmed Kumârî Tekkesi'nde Hacı Abdi isimli biri ve ondan sonra ise M. 1708 (H. 1115) senesinde Seyyid Üveys isimli diğer bir kişi tekkenin şeyhliğinde bulunmuştur. Zamanla Şeyh Ahmed Kumârî hazretlerinin kabri hariç türbesi, tekkesi, bunların meşrutaları ve vakıf arazileri ortadan kalkmıştır. Yaklaşık 500 yıldır yöre halkı darda kaldıklarında, kuraklığa ve salgın hastalıklara müptela olduklarında, ihtiyaçlarının karşılanıp dualarının kabul edilmesi için onun kabrine gidip dua ederler.

Hakkında anlatılan menkıbelerden bazıları şunlardır:

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa bilindiği gibi ordusuyla bir ara İncesu'ya uğrar ve burada bir cami, kervansaray, han, hamam vesaire dükkânlardan oluşan güzel bir külliye bırakır. Bir ara ordusu ile şimdi saz diye bahsettiğimiz geniş düzlüğe gelir ve burada Kumârî hazretlerine bir

– Biraz bekleyin getiriyorum paşam, diyerek ayrılır. Aradan biraz zaman geçtikten sonra ise elinde birazcık arpa ile gelir, atın önüne atar. Bu azıcık arpadan tüm atlar yer, ancak yine de arpa tükenmez. Şeyhteki keramete hayran kalan Paşa:

– Şeyhim arpayı getirdiniz ama çok oyaladınız, diyerek sırra vakıf olmak ister. Kumârî hazretleri ise:

– İnsaf paşam, filik arpa bu mevsimde yalnızca Şam'da bulunuyordu oradan getirdim, diye gülümseyerek karşılığa bulunur.

Seyyid Ahmed Kumârî hazretleri ile ilgili bölgede inanılan kerametlerden birisi de tarlasını sürerken rivayete göre Gökdağ ormanından gelen bir aslanı çifte koşmasıdır.

Zaviyeden çıkıp Erciyes'e ve hemen önünde fidan gibi duran Gökdağ'a muhabbetle bakıyoruz. Buz gibi havayı derin derin içimize çekerken âlemi yaratıldığı hâl üzere görmenin o ince hissi sanki oradaki her şeyi kuşatıyor. Etrafta sadece kelebekler, kuş sesleri,

haber salarak:

– Şeyhim bugün ordumun tüm iaşesi sana aittir, der. Zira o zamanlar tüm Karataş nahiyesi Kumârî hazretlerine dirlik olarak verilmiştir.

Kumârî hazretleri eline bir uruplağa bulgur, bir kaşık yağ, biraz tuz, biraz da baharat alarak ordunun yanına gelir. Elindekileri gören paşa:

– Sen bizle alay mı edersin şeyhim neye yetecek o elindekiler diye, çıkışır. Şeyh ise:

– Siz orasına karışmayın kazanları kurun paşam der. Kazanlar kaynamaya başlar şeyh hazretleri kazanların başına geçer, elindekileri Yaradan'a dua ederek kazana atar. Onca kazanda sular kaynar, yemekler pişer, tüm orduya verilir, ancak hazretin getirdiği bir uruplağa bulgur hâlâ tükenmemiştir. Kara Mustafa Paşa artık şeyhteki sırrı anlamış, erenlerden olduğunu sezmiştir. Ona keramet göstermesi için bir dilekte daha bulunur.

“Şeyhim” der,

– Benim atım yalnızca filik arpa yer bana bu arpadan bulabilir misin, der. Filik arpa baharda büyüyen, yeni başak veren arpa demektir. Mevsimse güz olduğu için bu arpayı Türkiye'de bulmak imkânsızdır esasında. Şeyh hazretleri buna da peki der ve

rüzgârın sesi var. Uzaklardan ineklerin ve koyunların melemeleri geliyor. Tarlalarda çalışan birkaç insan sanki toprağı değil kendini terbiye ediyor. Abdülkadir Geylani hazretlerini yâd ederek, onun ruhu için fatihalar okuyarak Omuzu Gürzlü'ye doğru yol alıyoruz... ■

Deneme

Erciyes'in Zirvesinde Kırk Mağara Vardı!

Burhan Kale

Ö nünde kapılar, büyük kapılar... İnsan boyundan ulu, çok katlı binalar ve binalar boyunca kapılar ve o kapıların önünde sen... Yapayalnızdın ve korkuyordun... Aralarında kaldığın ne varsa seni küçülten, değersizleştiren bir sözle değişiyordu yüzleri... Besmeleyi sıkça ve yüreğinden hissederek mütemadiyen tekrarlıyordun... Kapılar, binalar küçülüyordu sense büyüdükçe büyüyordun... Bu nasıl bir güçtü hayretler içindeyken uyanıyordun... Gecenin üçüydü neredeyse... Gündüzün ses kirliliğinden eser yoktu... Tek tük geçen birkaç arabaydı o kadar... Balkona çıkıyordun hafif yaz esintisi terli saçlarına dokunuyordu usulca... Karşıdaki park geceye teslim olmuştu, terk edilmiş gibiydi... Hilale elini uzatsan tutacak mesafedeydin... Hikâyesi anlatılmayan her şehrin bir gün masal olacağını biliyordun değil mi?

Mevlana Camisi'nin yanındaki parktaydım... Aklımdan neler geçiyordu neler, düşünmenin en büyük meziyet olduğunu sanıyordum... İdeal bir dünya için kurgulanmıştı özelliklerim, duygularım ve hayallerim...

Ne yazık ki öyle bir dünya yoktu!

Bilmenin, öğrenmeninse sonu yoktu... Hazan yaprağı hangi daldan koptuysa omuz hizamdan süzülerek geçiyordu, sağ elime düşüyordu sarıca hüznün damarlarından kan çekilmişçesine... Küçük yaprağa öylece bakakalıyor-

derken uzun ince bir yolda mı ya da onun yüreğindeki ışıktaki mıydı birlikteliğiniz? Ziya Paşa'nın "Diyâr-ı küfrü gezdim beldeler kâşâneler gördüm. Dolaştım müll-i İslam'ı bütün virâneler gördüm" ümitsizliğinden sıyrılarak Anadolu'nun bahtını aydınlatan, ufkunu açan babayiğit sen miydin?

Aşk yüreğinle bir olman yürek birlikteliği mi demekti? Daha ötesi denize açılman kıyıda iyice uzaklaşman mıydı? Denizde damla olman mıydı aşk... Denizde damla olduğundaysa üşüyordun, o an gözlerine güneş doğuyordu ve o damlayı yakıp kavuruyordu...

dum... Neden sonra masanın üzerine incitmeden bırakıyordum yaprağı, az sonra iri bir karınca hızla gelip üzerinde duruyordu... Kendimi sağa sola savrulan bir yaprak gibi düşünürken bu karınca nereden çıkıyordu böyle... Az sonra bir rüzgâr, ne yaprak kalıyordu ne karınca...

Masa üstündeki oyukları görmüyor muydun? Ne kadar da derindi... Rüzgâr oyukları, yaraları alıp gidebilir miydi? Evet dediğini duyar gibi oluyordum... İnanmıyordum sana, kalkıyordum... Bir başıma yürürken, hava bozarsa diye yanıma aldığım yağmurluğumu sol koluma usulca bırakıyordum, elim cebimde öylece yürümeye devam ediyordum...

Berber çok yürüdük değil mi? Gerçi o zaman yalnız olduğumu sanıyordum... Başımda kavak yelleri esiyordu... Senden haberim yoktu ki adımlarımı duyardım ancak, başka yerlerde arardım seni hep... Nereden bilebilirdim ki bu kadar iç içe olduğumuzu...

Mevlana "Ne olursan ol gel" derken davetinin mahiyetini biliyor muydun? Şair "Bana bunu öğretmediniz" derken suyu kaynağından içmek gerektiğini mi söylemek istiyordu yoksa? Ya da kıyısında Yunus Emre'nin gezdiği Anadolu'da kandan ve çamurdan rengiyle, akrebin kısıracında kaderin yoğurduğu sen miydin? Âşık Veysel "Benim sadık yârim kara topraktır"

Dünya bu, hükümdar güçlü ve adilse bahar olur, zalimse kışa döner mevsimler... Karanlık ruhlu kimseler, aydınlığı pazarlar tezgâhlarında... Cennetimizde huzurla yaşarken, yasak meyveden tatmamız için etrafımızda dolaşan ne kadar çok iblis var... Gece ve gündüz karışmış birbirine... Ya karanlık dünyalarını resmedip yazıp çiziyorlarsa, daha vahimi gerçek budur diye dayatıyorlarsa... Işık güneşten değilse!

Tasalanmaya ne gerek var, masumiyet kazanır her zaman!

Günlerdir seninle konuşuyorum... Lakin hiç mi hiç dinlemiyorsun beni belki de dinliyorsun fakat benim haberim olmuyor bundan...

Hâlbuki her şeyi biliyorsun sen... Kaç mevsim geçirdin, kaç bahar saklıdır sende... Kim bilir nice yaraların merhemi oldun... Kimi ilmiyle azar kimi cehaletin kurbanı oldu... Kimi zenginliğe yenildi kimi yoksulluğun altında kaldı, ezildi... Cevaplar sende olmalı...

Çıktığım yolda yeniyim, kim bilir sen kaç defa yolculuk yapmışsındır? Kabil Habil'i katledince, toprağın örtü hâli ile insanı tanıştıran sen değil miydin? Nuh'un gemisine ilk binen insanla binmedin mi sen de? Sular çekilince, tufan dinince, belki de Erciyes'e oturunca gemi, sen açmadın mı şehre ilk patikadan yolu? Hızır ile yolculuk eden de sendin, Hızır

kendisiyle kaldığında onunla kalan da...

Kerem'in gönlüne aşk ateşini sen saldın değil mi? Sonra da oturdun izledin o devasa yangını... Hâlbuki biliyordun Yunusça "Ben gelmedim dava için/ Benim işim sevi için/ Dost'un evi gönüllerdir/ Gönüller yapmağa geldim" anlayışında olduğumu...

Ey aşk aşksızların elinde mi kaldın? Aşkın şiir hâlini unuttun mu? Gönlü aşka

uzak olanların diline pelesenk oldun değil mi? Seni de madde hâline getirdiler; katı, sıvı, gazdan sonra bir de "aşk hâli" oldu maddenin... Görünen, arzulan, başlayan ve biten bir şey oldun... Gönlüne düştüğün Kays'ın kaderi oldu kaderin, Mecnun sen oldun âlem ise çöle döndü... Leyla çoktan unuttu Mecnun faslını... Çölün tozu bile kalmadı... Rüzgâr kazandı bütün savaşları... Dağları delmek mi, hayali dahi

yorucu geldi Kerem'e...

Ellerinden tuttuğumda içerim yandı... Neden bu kadar sıcaktın? Yürek ateşin miydi bu? Peki, ben niçin üşüyordum? Sadece yanında ya da seni düşününce veya düşleyince sokaklar bir başka oluyordu sanki yağmurlarda kalıyordum bir an ve başımda kelekler uçuşuyordu bir başka yürüyordum...

Yanımda olmanın, elimden tutmanın

ötesinde bir anlamı olmalıydı...

Aşk yüreğinle bir olman yürek birlikteliği mi demekti? Daha ötesi denize açılman kıyıda iyice uzaklaşman mıydı? Denizde damla olman mıydı aşk... Denizde damla olduğundaysa üşüyordun, o an gözlerine güneş doğuyordu ve o damlayı yakıp kavuruyordu...

Deniz damlayı azat ediyordu, damla denizden kopuyordu, maddi yanın

görünmüyordu dosta düşmana... Seni hayatın çarmıhlarına germeye pek hevesli aşksızlardan ise kaçırıyordun, göğün genişliğine sığınmıyordun...

Gökyüzü rüzgâra sarıyordu seni; dili

başka, rengi başka, iklimi başka yerlere götürüyordu, bulutlar aşka susamış kim varsa nerede olurlarsa hatta çölde bile bulunsalar alıp oralara bırakıyordu o tek damlayı...

Dünyada aşkın damlasına ihtiyaç duyanlar olduğu sürece bu kutsal yolcuğu devam ettirmeye kararlı görünüyordun...

Aşkın damlası gözünde yaş oluyordu, kirpiğinde sürme... Dünyaya aşk ile bakmanı sağlıyordu...

Sen baktıkça açıyordu dalda çiçekler, sen baktıkça uçuşuyordu bahçede kelebekler...

Kayseri bir başka anlama bürünüyordu, kalabalık caddeler, tıklım tıklım otobüsler, tramvaylar öyle ıssız gelmiyordu artık...

Oysa ben küçük, karanlık odamın tam ortasında duruyordum! Belki o karanlık oda bile bendim... Ya da içerimde sıkışıp kaldığım dar koridorlarda dolanıyordum... En ufak bir aydınlık kalmamışçasına... Etrafi kırıp geçiriyordum, ağzımdan çıkan kulağım duymuyordu... Etrafım dikenli tellerle çevriliydi... Ellerinde dokunamadığına bakma sen, azıcık yüreğinle gelseydin, temas etseydin, dokunsaydın bir nebze kanayacaktı parmakların ruhunun yaralarından...

Aslında kendimi bitiriyordum... İnsanın ya maceram başladığı yerde bitiyordu, hiç yaşamamışçasına... Baca dumanı gibi yelin boynuna sıkıca sarılıyordum o kadar... Rüzgâr nereye götürürse... Herkes gibi...

Oysa asırlık çınarlar biliyordum ben... Devasa dalgakıranlar! “Durun kalabalıklar bu cadde çıkmaz sokak” diyerek kollarını makas misali açan yüce dağlar biliyordum... “Siz hayat süren leşler...” kapsamına girmemek içindi mücadelem...

Sana ihtiyacım olduğunda ellerimi dizlerime koyuyordum, gözlerimi kapatıyordum neden sonra sen gözlerini açıyordun, aman Allah’ım o nasıl gözlerdi, bakışların yüreğimi yakıyordu, ışığın membana ulaşıyordu...

Odam birdenbire aydınlanıyordu, için görünüyordu kendime bütün yönleriyle... Zülüflerin savrulurken tel tel, kaniyordu yaralarım gece ve gündüz... Züleyha bir bıçak da bana veriyordu, sapı oymalı tahtadan, üzerinde en güzel gül resimleri olan bıçaklardan... Sen Yusuf gibi çıkınca karşıma, ellerimi doğruyordum elma

yerine, canım hiç acımıyordu, farkında bile olmuyordum...

Sandalım su sesiyle yol alıyordu, mehtabın rayihasıyla yıkaniyordu deniz... Acılarım yanımdaydı, birlikte yaşıyorduk ne de olsa hem ölüyor hem diriliyorduk sokaklarda... Bunu aklım almıyordu, ışığı fazla buluyordum kendime derken bir görünmez el dokunuyordu güne, gün çevresini saran bulutlara teslim olmak istemiyordu sanki kızartıyordu yüzünü nar gibi, sonrasında âlemin gerçek güneşinin hiç batmayacağını “...Her diri ölecek, her yeni eskiyecek, her yaşlı dünyadan ayrılıp gidecektir.” deyip ilan ederken aklıma ebediyen kalacak olanın arkasında bir hayırlı ve tertemiz evlat bırakan olduğunu getiriyordu...

Yeniden karanlığımı baş başa kalıveriyordum... Âlem karanlığa bürünüyordu, eşya görünmüyordu bülbül de gül de bir oluyordu... Gözlerimi kapatıyordum karanlık içinde kalıyordu karanlığın... İçime gömülüyordum öylece... Gül aşkına çarpan bülbülün mini minnacık kalbini duyuyordum gülün rengi kokusuna yükleniyordu bülbülün diyarına doğru yola çıkıyordu bir kervan... Karanlıkta mora çalan renkler beliriyordu dimağımda... Gözlerim kapalı kalmıyordu artık yavaşça açılıyordu işte bakıyordum ufka kıvrılarak gözlerimi ufakta bir çizgi oluşuveriyordu... Işığın kervanı katar katardı... Güneşe yol oluyordu aşkın basamağı, dünya kavuşuyordu aşka...

Benimle konuşmanı istemiyordum bir yandan da bunun beni yaralayacağını düşünüyordum... Zaten yaralıydım, yaralıydı yüreğim; serçenin kırılan kanadı yaralamıştı beni, yavrularına yiyecek arayan kedinin miyavlaması... Güze kavuşan yaprağın hüzne sarılan bedeni düşüveriyordu kucağıma... Hepsini alıyordum yaramın bir tarafına sarıyordum sonra çocukların göz yaşları ile o göz yaşlarını dindirecek, acı dolu yüzleri güldürecek yeni bir dünya kuruyordum... Kudüs’teki çocuklar Londra’daki çocuklarla el ele tutuşuyordu, Myanmar’daki çocukları

Işık, derinlikte saklıydı... Yunus gönlünün kıyılarında dolaşıp duruyordu... Gönlünü Hakk’ın namazgâhı biliyordun, eğri bir odun dahi getirmiyordun gönlü tekkene... Düstur edinmiştin asırlardır kimsenin eşliğine başını koymadan yaşıyordun...

Paris’teki çocuklar koruyordu zulüm rüzgârlarından... Bir yıldız kayıyordu inceden ince... Çocukların şehri, annelerin mekânı olmayı başaran, vitrinlerinde şiiir mayalanan, can taşıyan taşımayan her şeye merhametle yaklaşılacak yerlerin gerçek manada şehir olmasını diliyordum...

Seni susturmak mı istiyordum? Herkes gibi miydin ben de? Seni dinlemek hem de asırlarca içinde biriktirdiğin sırlara vakıf olmak kaldırılabileceğim bir yük değildi ki...

Düşünmek için “mağaraya” girmeye karar veriyordum... Çünkü senin de bir mağarada geceyi gündüzü bilmeden nefsini hesaba çekerek ıslah ile hakikate erdiğini okuyordum... İçimde kaybetti-

ğimi içimde buluyor olamaz mıydım? Mevlana’yı ziyaret etmiştik hatırladın mı? Küçük, dar, karanlık girişi olan odalarda sevginin membana nasıl ermişlerdi... Biz şehir şehir geziyorduk koca dünyada daralıp sıkılıyorduk...

Caddeler, sokaklar büyük, ihtisamlı binalar ve mağazalarla doluydu... İnsanın değerini kaybettiği bu zamanın bir yansımasıydı yaşantımız...

Gecenin bir yarısından sonra sessizlik kuşatıyordu sokaklarını Kayseri’nin... Herkes uykuya sarılıyordu kırk yıllık dostuymuşçasına... Sen ne yapıyordun o sessiz zamanlarda... Işığını ay ile mi yıldız ile mi paylaşıyordun? İnsandan umudunu kestiğin oluyor muydu? Kafanda

cevapsız soruların var mıydı? İşin zordu gerçekten de çünkü her şeyi bilen kimseyle aynı zamanda yaşıyordun kime ne anlatacaktın... Seni kim dinlerdi ki? Yine de ümidini yitirmedin bilgiye, sevgiye ve özellikle de ümide...

Gecenin bir yarısı uyandığın oluyor muydu? Sessizliğin içerisinde kaybolu-

yordun değil mi? Seni sıkıyor muydum yoksa? Ne yapayım, geceden ilham alıp da şiir yazamıyordum... Çünkü geceye ilham verenlerden olmak istiyordum... Kalemimin ucunda yüreğim duruyordu, mürekkebim Erciyes'in zirvesinden zaman zaman doluyordu...

Sabahın sessizliğinin, kimsesizliğinin

yerini araçların gürültüleri alıyordu yavaş yavaş... Yine bir koşuşturmaca başlıyordu...

Eski yıkık dökük bir evdim dış cephem sürekli yenileniyordu içime bakan gören var mıydı?

Aslında o küçük odalarda, saklanan ben miydim?

Seni yüreğimdeki küçücük odalardan çıkmamakla suçluyordum hâlbuki sen oralarda noktada kâinatı gördüğünü söyleyip duruyordun, bense nokta kadar bile yer kaplamayan cismimle kâinatı günahlarımla, zulümlerimle dolduruyordum öyle mi?

Yine de hakkımı veriyordun değil mi,

öyle duygular ve med-cezirler yaşıyordum ki seni uzletinden çıkardım, on yıllardır çıkmadığın bir yolculuğa mecbur ettim...

Belki sen de benim gibisin insanın serüvenini yasak meyveden tadıp da dünyaya indiği andan itibaren hissediyordun... Yoksa yaşayıp gözlemediğin yoktu... Sınırlı ve fani bir ömrün vardı benim gibi... Ben seni başkaları ile karıştırıyordum belki...

Bir incecik perdenin ardına saklanıp duruyorduk... Dünyayı imar ederken kendimizi ihmal ediyorduk... Gemi karaya oturmuştu annesinden dua isteyen bile kalmamıştı...

Su nasıl yükselecekti?

Yalnızlığını paylaşmanın bir yolunu buluyordun her defasında... Hayat sürprizlerle doluydu, insanlar da öyle... Kendimizi fazlasıyla önemsiyorduk daha doğrusu kendimizden başka bir şey önemli değildi... Başını ellerinin arasına alıp düşünüyordun öylece... Nerede hata yaptığını anlamaya çalışıyordun... Sonra "Yalan dünya işte" diyordun herkes gibi, herkesten farklı olmak için çıktığın yolda...

Yolumdan gidiyordum kendime bir yol çiziyordum her seferinde... Yolun adabı bu değil miydi? Zaman zaman yemyeşil ovalarda yerleşik hayata geçmiş olan mutlu bahtiyar görünen topluluklara rastlıyordum bazen imreniyordum onlara sonra kulağıma eğilip sesleniyordun usulca "Yolcu yolunda gerek" diye... Yeniden yüreğimi yükleniyordum, yollara düşüyordum içim buruk gözüm yaşlı... Fakat o da ne Erciyes'in zirvesinden bakınca ovalara, gün ışığında yaşadığını sananların karanlığını gözlemliyordum ve "Durun kalabalıklar bu cadde çıkmaz sokak, Haykırsam kollarımı makas gibi açarak" diyordum... Bakışların bir kez daha dikiliyordu karşıma "Süleymaniye'de bir bayram sabahı" ruhuna eriyordum birken milyon oluyordum... "Kandillere katran döken geceleri" ak düşlerime mayalıyordum ya tutarsa demeden...

Her şeyin dili vardı fakat herkesin kulağı yoktu...

Işık, derinlikte saklıydı... Yunus gönlünün kıyılarında dolaşıp duruyordu... Gönlünü Hakk'ın namazgâhı biliyordun, eğri bir odun dahi getirmiyordun gönül tekkene... Düstur edinmiştin asırlardır kimsenin eşiğine başını koymadan yaşıyordun... Yağız atın tutulmuyordu sonsuzluğa susamıştı sencileyin uzanıyordu Asya'dan Avrupa'ya merhameti resmediyordu ay yıldızlı bayrağın altında...

Birdenbire torbandaki balık canlanıyordu, boylu boyunca karşında duruyordu uzun mu desen kısa mı insan mı desen melek mi, özlü birkaç söz söylüyordun "Gölgeler ışığın askerleridir... Güne bakar karanlığın gözleri... Suların adaletidir med-cezir... Yer, zalimlerin ayaklarını yutmaya tutar; mazlumların avuçlarında yükselir sema..."

Anlamaya çalışıyordum düşünüyordum bir müddet sonra sen diye söze başlamak istiyordum bakıyordum gözlerini arıyordum, bulamıyordum yoktun yine... Anlıyordum içimin gizemli odalarına saklanıyordun biraz gönüllenişiyordum sonra olsun diyordum bırakıp gitmedin ya, teselli ediyordum kendimi...

Atım eyerleniyordu günün ilk ışıklarıyla yola koyuluyordum yalın kılıç... Terkimde sultanımın fermanı... Vele ki ucunda başım olsa yerine ulaşacaktı illaki...

Erciyes'in zirvesinde kırk mağara vardı... Her mağarada kırk kapı... Her kapı kırk odaya açılıyordu... Her odada kırk hazine saklıydı... Her anahtar bir ozanın boynunda duruyordu... Her ozan gönül membaından gelecek çağa/çağlara Türkün dininden, dilinden, töresinden coşkun suları bırakmaya hazırlanıyordu...

Işığa açlığını gök besliyordu Erciyes'in... Bulutlar gamzesiydi ak çehresinin... Eteklerinden öpiyordu Kayseri ve Develi, biat etmeyen iflah olmuyordu... Kıyamda Erciyes uzun uzun bakıyordu kış ve yaz... Birliğini ilan ediyordu Hakk'ın ve birlikten doğan gücü gösteriyor tek başına... Allah'ın dağı deniyordu ona tam anlamıyla... Senin benim Allah'ın kulu olduğumuz manada. ■

Sultân I. Alâeddin Keykubâd'ın

Meliklik Sikkesi ve Adına Metbû
Meliklerce Bastırılan Müşterek Sikkeler

Halit Erkiletlioğlu

Gıyaseddin Keyhüsrev, Bizans'tan dönüp Konya tahtına oturunca; büyük oğlu Keykâvus'u Malatya'ya, Alâeddin Keykubad'ı da Tokat'a melik olarak tayin eder.¹ Yedi yıl burada kalan Keykubad, babasının 23 Zilhicce 607 (Mayıs -1211) tarihinde ölümü üzerine, Sivas'ta tahta oturmuş olan ağabeyi İzzeddin Keykâvus ile şiddetli bir mücadele başlatır. Bu sıralarda Tokat'ta kestirmiş olduğu bakır ve gümüş sikkeleri saltanatta iddia sahibi olduğunun delilleri olarak kabul edebiliriz.

Dirhem (AR) Çapı; 24 mm. Ağ: 2.98 gr.

- ▲ **Yüzü:** Sultan'ın bizzat kendisi olduğunu tahmin ettiğimiz, dörtlüğe koymakta olan atın üzerinde arslan avlayan bir süvari resmi görülmektedir, Süvarinin sol tarafında "Emirü'l-mü'minin", sağ tarafında "En-nâsir li-dinillâh" ibaresi yer almaktadır.
- ▲ **Diğer yüzü:** "El-Melik el-Mansur Alâe'd-devle ve'd-din Ebu'l-Muzaffer Keykubad bin Keyhüsrev nasr Emirü'l-Mü'minin"
- ▲ **Çevresinde:** Duribe bibelde sene semân ve sittemie (H/608).1

¹ İbni Bibi, Anadolu Selçukî Devleti Tarihi, Ank. 1941, s. 42/ Kerimed-din Mahmud Aksarayî Selçuklu Devletleri Tarihi, Ank. 1943, s. 129/ Anonim Selçuknâme, Çev. Feridun Nafiz Uzluk, Ank. 1952, s. 27.

¹ Selçuklular'ın Nadir Paralarından Bazıları ve Cimri'nin Sikkeleri, Yapı Kredi Bankası, Numismatik Yay. Nu: 2, İst. 1972, s. 7.

Keykubad'ın saltanat iddiasında bulunarak Tokat'ta "Melik" unvanı ile H/607 ve 608 tarihlerinde darbettirdiği bu çok nadir gümüş sikke dışında aynı temalı bakırları da bulunmuştur.

Ağabeyi ile mücadelesinde muvaffak olamayan Alâeddin Keykubad, önce muhkem Ankara Kalesi'ne sığınır. Sonra teslim olur ve Malatya civarındaki Minşar ve Kezirpert kalelerine götürülerek hapsedilir (H/609 - M/1212).¹

H/617 (M/1220) tarihinde İzzeddin Keykâvus'un ölmesi ile Sivas'ta tahta çıkan Alâeddin Keykubad, Selçuklu devrinin en büyük hükümdarı olup, "Uluğ Keykubad" ismi ile anılır. Onun zamanında Türkiye Selçuklu Devleti en kudretli ve huzurlu dönemini yaşar. Bu hâkimiyetin tesiri ve sonucu olarak çevredeki birçok devlet, Türkiye Selçuklu Devleti'ne tabi olmuş ve Keykubad adına sikke darbettirmiştir. Bu cümleden olarak Keykubad'ın Sis (Kozan) merkezli Ermeni krallığına karşı yaptığı seferi neticesinde, Ermeni Kralı Hetum'la H/629 (M/1231) tarihinde bir anlaşma yapılır. Anlaşmaya göre: Ermeni Kralı, her yıl Sultan'ın hizmetine 300 mızrak (bir mızrak=iki süvari, iki yaya) asker gönderecek, Sis (Kozan) şehrinde cami yaptıracak, Sultan Alâeddin Keykubad adına hutbe okutarak, adına sikke kestirecek ve İzzeddin Keykâvus zamanında ödenmekte olan haracı iki misline çıkaracaktır.²

Ermeni Sis hükümdarı Hetum'un Sultan Alâeddin Keykubad adına darbettirdiği sikkeler:

Dirhem (AR) Çapı: 22 mm, Ağ: 2,75 gr.

▲ Yüzü: Elinde teber tutan bir süvari ve Ermeni harfleri ile "Hetum Ta- kavur Hayut" yazısı

▲ Diğer Yüzü: "Es-Sultanü'l-Muazzam Alâeddin Keykubad bin Keyhüsrev" yazıları vardır.¹

On yedi seneden fazla saltanat sürdükten sonra 45-50 yaşlarında Kayseri'de vefat eden Keykubad zamanında Selçuklu devleti tam bir ikbâl devri yaşamış ve halifenin kendisine yazdığı menşur ve mektuplardaki hitabı olan "SULTANÜ'L ÂZAM" sıfatına tam anlamı ile lâyık olmuştur.

1 İsmail Galib, Takvim-i Meskukat-ı Selçukiye, Konstantiniye, 1309 s. 37 nu: 50 / Ahmed Tevhid, Meskukat-ı Kadime-i İslâmiye Katoloğu, Kısım-1 râbi, İst. 1321, s. 182 Nu: 305-306 / İbrahim Cevriye Artuk, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslâmi Sikkeler Katoloğu, İst. 1970 c: 1, s. 363 Nu: 1106.

Keykubad adına sikke darbettiren bir diğer devlet de Artuklular olmuştur. İzzeddin Keykâvus zamanında başlayan Türkiye Selçuklularının doğuya genişleme siyaseti, H/617 (1220) yılı başlarında, Sultan'ın ölmesi ile kısa bir süre kesintiye uğrar. Nitekim saltanat değişmesinden etkilenen Hısn-Keyfâ (Hasankeyf) ve Amid (Diyarbakır) Artukluları, tekrar Eyyûbî tabiiyetine dönerler. H/619 (M/1222) yılında Nasreddin Mahmud'un ölümü üzerine oğlu Mes'ud Rükneddin Meydud tahta geçer ve Erbil hükümdarı Muzafferüddin Gök-Böri ile Şam Eyyûbî hükümdarı Melikü'l Muazzam İsa, hep birlikte Eyyûbî hükümdarı Melik Eşref'e karşı ayaklanırlar.

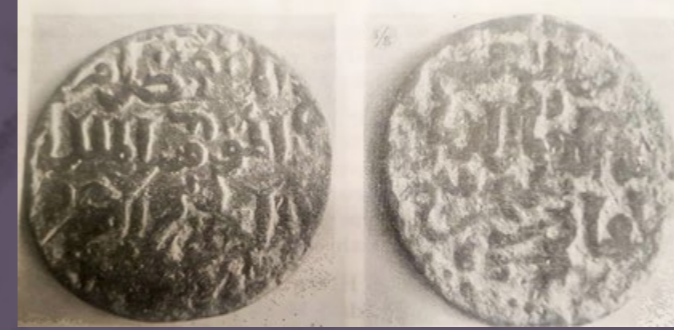
Yeni siyasi gelişmeler üzerine Melik Eşref, Alâedin Keykubad'ı bu birliği dağıtmak üzere teşvik eder. Sultan Alâeddin, bu fırsatı değerlendirerek, H/623 (M/1226) baharında Hısn-ı Mansur (Adıyaman), Kâhta ve Çemişkezek kalelerini kuşatır ve zapt eder. İşte bu mağlûbiyet üzerine Hısn-ı Keyfâ ve Amid Artukluları Meliki Mes'ud Rükneddin Mevdûd, Alâeddin Keykubad'a tabi olarak sikke bastırır.¹

Adı geçen sikke, H/624 (M/1227)

1 Turan Osman, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, İst. 1973, s. 179.

tarihli olup, darp yeri Amid'dir. Kayseri Müzesi eski eser envanterinin 4677/7 sayısında kayıtlı sikke şöyledir.

Bakır (AE) Çapı: 19 mm. Ağ: 3,6 gr.

▲ Yüzü: "El-imam el-Mustansır Emirü'l Mü'minin el-Melik el-Mesud Rükneddin Mev."

▲ Diğer yüzü: "Es-Sultan el-Muazzam Alâe'd-dünya ve'd-din Keykubad bin Keyhüsrev"

▲ Etrafı: Erbaa işriyn.

Görüldüğü gibi sikke üzerinde devrin Abbâsî halifesi İmam Mustansır (Billâh), Sultan Keykubad ve Melik Mes'ud Rükneddin Mevdûd'un isimleri bulunmaktadır.¹

Yukarıda zikredilen hadiseler H/623 (M/1226) senesinde vuku bulur. Melik Mevdûd'un H/624 (M/1227) senesinde Eyyûbî hükümdarları Melik Kâmil ve Melik Eşref adlarına kestirmiş olduğu sikkeleri de bulunmaktadır.² Bu durum H/624 yılı başlarında Eyyûbîlere tabi olan Artukluların aynı sene içinde metbû değiştirerek Selçuklulara tabi olduklarını izah etmektedir.

Selçukluların bu ittifakları H/629 (M/1231-32) tarihine kadar sürer. Bu tarihte Eyyûbî hükümdarı Melik Kâmil, Amid'i zapt ederek Melik Mevdûd'un hâkimiyetine son verir. Melik Mevdûd Kahire'ye götürülür. Orada önce ikta verilir; sonra hapsedilir. Melik Kâmil'in ölmesi ile serbest kalır ise de sonra Moğollara sığınır ve sonuçta onlar tarafından öldürülür.³

Sultan Alâeddin'in H/623 (M/1226) baharında giriştiği doğu harekâtı neticesinde Mardin Artukluları da Selçuklu Devleti'ne tabi olurlar. Mardin Artukluları hükümdarı Artuk Arslan'ın Düneysır'da darbettirdiği bakır ve gümüş H/623

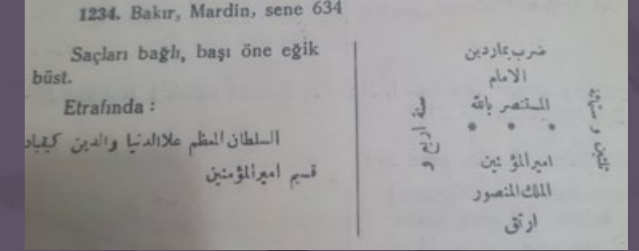
1 Çayırdağ Mehmet, Artukoğullarından Melik Mesud Rükneddin Mevdud'un I. Alâeddin Keykubad Adına Bastırılmış Olduğu Sikke, Türk Numismatik Der. Yay. Bülten 6-7, İst. 1981, s. 50. (Yayımlanan bu parada baskı yeri belli olmayıp, Koleksiyoncu Sn. Tuncer Şengün'de bulunan bir nüshasının Amid baskılı olduğu bildirilmiştir.)

2 Artuk, cilt I, s. 395, Nu: 1234.

3 Turan, Doğu Anadolu ... s. 180.

(M/1226), 624, 625, 626, 632, 634 ve H/636 (M/1236-37) tarihli sikkeleri bu metbûluğun delilleridir.⁴

H/597-636 tarihleri arasında hükümdarlık yapmış olan Nasreddin Artuk Arslan zamanında darbedilen sikkeler şöyledir:

▲ Mardin Bakır (AE) H/634 Çapı: mm. Ağ: gr.

▲ Yüzü: Saçları bağlı, başı öne eğik büst.

▲ Etrafında: Es-Sultanü'l-Muazzam Alâe'd-dünya ve'd-din Keykubad Kasım Emirü'l-Mü'minin.

▲ Diğer yüzü: El-İmamü'l-Mustansır Emirü'l-Mü'minin el-Melikü'l-Mansur Artuk

▲ Etrafında: Duribe bi Mardin seneti erbaa ve selaşin ve sittemie.⁵

▲ 628 Bakır (AE) Çapı: mm. Ağ: gr.

▲ Yüzü: Ortada bir portre etrafında: "Es-Sultanü'l-Âzam Alâeddin Keykubad bin Keyhüsrev."

▲ Diğer yüzü: "El-İmamü'l-Mustansır Billah Emirü'l-Mü'minin el-Melikü'l-Mansur Artuk. Seneti selâse ve işriyn sittemie (623)"⁶

4 İzmirliler Yılmaz, Anadolu Selçuklu Paraları, Mas Matbaacılık, İst. 2009, s. 113-114.

5 Galib, Takvim-i ... s. 36 Nu: 57 / Tevhid s. 181, Nu: 304.

6 İsmail Galib, Meskukat-ı Türkmaniye Katoloğu, İst. 1311 s. 60, nu: 89 / Butak Behzad, XI, XII, XIII. Yüzyıllarda Resimli Türk Paraları, İst. 1947, s. 43 nu: 48-49.

Düneysir (Mardin Kızıltepe) daplı gümüş sikkeleri 2,86-2,96 gr ve 23,5-24 mm. çapları arasında değişen ve tarihleri dışında hemen hemen hepsi aynıdır.

- ▲ 624 Gümüş (AR) Çapı: 22 mm. Ağ: 2.90 gr.
- ▲ Yüzü: "El-İmamü'l Mustansır Billah el-Melikü'l-Mansur Artuk"
- ▲ Etrafında: Erbaa işriyn
- ▲ Diğer yüzü: Es-Sultanü'l-Muazzam Keykubad bin Keyhüsrev.
- ▲ Etrafında: "Durube haza ed-dirhem bi Düneysir seneti."¹

Keykubad adına sikke darbettiren bir diğer devlet de Artuklular olmuştur. İzzeddin Keykavus zamanında başlayan Türkiye Selçuklularının doğuya genişleme siyaseti, H/617 (1220) yılı başlarında, Sultan'ın ölmesi ile kısa bir süre kesintiye uğrar.

Sultan Alâeddin Keykubad'ın 10 Ağustos 1230 tarihinde Celâleddin Harizm-Şah'ı mağlûp etmesi ile Selçuklu ordusu Amid, Erzen, Meyyafarkin ve Siirt'i yağma ve işgal eder (1231).¹ Buradan Mardin bölgesine geçerek bu bölgeyi de ele geçirir (H/626-M/1229). Bu tarihten sonra Keykubad adına bastırılan H/632 (1235) ve H/634 (M/1237) tarihli iki sikkenin bulunması, Artuk Arslan'ın hem Melik Kâmil'e ve hem de aynı anlarda bu bölgede esen Moğol tehlikesine karşı Selçuk himayesine devam ettiği anlamını taşır.

Sultan Alâeddin Keykubad'a karşı kin besleyen Melik Kâmil'in H/633 (M/1236) senesinde Urfa, Harran, Düneysir'ı (Koçhisar) tahrip etmesi ile aralanan Artuklu bağımlılığı, Keykubad'dan sonra II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Amid, Sincar ve Nusaybin'i yeniden Artuk

Arslan'a ikta olarak vermesi ile devam eder. Otuz beş sene Mardin tahtında oturmuş olan Artuk Arslan ise H/636 (M/1238-39) yılında ölmüş veya oğlu tarafından öldürülmüştür.²

Bu duruma göre İbrahim-Cevriye Artuk'un "İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu" 1230 numarada kayıtlı H/636 tarihli Keyhüsrev adına bastırıldığı belirtilen sikkenin şüphe ile karşılanması gerekir. Çünkü bu tarihte Alâeddin Keykubad henüz hayatta idi. Aynı şekilde, İsmail Galib'in "Meskukat-ı Türkmaniye Kataloğu"nda 101 numarada kayıtlı H/637 tarihli sikke de şüphelidir, zira Artuk Arslan bu tarihte ölmüş bulunuyordu.⁴

On yedi seneden fazla saltanat sür-

² Turan, Doğu An. Tarihi, s. 182

³ Artuk, s. 401 nu: 1230

⁴ İsmail Galib, Mesk.Türk. Kataloğu, s. 68, nu: 101

dükten sonra 45-50 yaşlarında Kayseri'de vefat eden Keykubad zamanında Selçuklu devleti tam bir ikbâl devri yaşamış ve halifenin kendisine yazdığı menşur ve mektuplardaki hitabı olan "SULTANÜ'L ÂZAM" (büyük sultan) sıfatına tam anlamı ile lâyık olmuştur.

Râşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan Macar Konulu Bir El Yazmasına Dair Notlar

Szonja Schmidt

Orta Çağ basılı kitap kültürü Avrupa çapında her memlekette başka bir ülkeden gelen etki olarak kendisini göstermeye başlamıştır. İlk Macar basma kitapları Alman ve Hollandalı matbacıların ülkeye gelmesiyle 15. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Osmanlı toplumunda ise 18. yüzyılın ilk yarısında değişim ve modernleşme süreci, bu coğrafyada da basılı kitapların sebebi mevcudiyeti olduğunu açıkça göstermiştir. Bu durumu fark eden ve ilk Osmanlı basimevinin temellerini atan kişi ise Osmanlılar kadar Macar kültür tarihinin de önemli bir

kişiliği sayılan İbrahim Müteferrika'dır. Basmacı İbrahim'in önyak olduğu, III. Murat'ın saltanatı sırasında Damat İbrahim Paşa sadrazamlığı döneminde baş gösteren Batı'ya açılma sürecinin devamına, Kayserili Râşit Efendi'nin faaliyetinde tanık oluyoruz.

Macar Milli Kütüphanesinin Macar konulu eski kaynakları araştırma programı kapsamında Türkiye'de başladığım İbrahim Müteferrika hakkındaki sistematik bir araştırmanın ilk durağı olarak 2018'de iki ay boyunca Kayseri'deki Râşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesinin el yazmalarını inceleme fırsatı buldum. Bu vesileyle, Kayseri'deki ikamet ve araştırmalarıma katkıda bulunan Kayseri Büyükşehir Belediyesi, özellikle Sayın Eski Başkanı Mustafa Çelik'e ve benim için aracılık eden Kayseri Macaristan fahri konsolosu Sayın Osman Şahbaz Bey'e sonsuz minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca kütüphane müdürü Muhammed Hızarcı ve kütüphaneci Hakan Akyüz Bey'e de çalışmalarına bütün kolaylık ve yardımları sağladıkları için minnettarım.

İbrahim Müteferrika araştırmalarında Râşit Efendi koleksiyonunun önemi nedir diye bir soru sorarsak eğer, cevabı kütüphanenin kurucusu Mehmed Râşit Efendi'de aramalıyız. Osmanlı devlet sisteminde reisü'l küttab rütbesine kadar yükselen Râşit Efendi, aynı zamanda İbrahim Müteferrika'nın ölümünden sonra 1783'te Osmanlı matbaasını ilk defa yeniden canlandırmayı başaran kişidir. Onun bu özelliği, erken Osmanlı matbaacılık tarihinin ehemmiyetli ve daha çok araştırılması gereken bir unsuru da demektir aynı zamanda. İbrahim Müteferrika'nın ölümüyle 1747'de matbaanın faaliyetinde geçici ve pek kısa olmayan bir duraklama söz konusudur ve ancak

1784'te Râşit Efendi'yle Vakanüvis Vasıf Efendi, Sultan'ın ısrarı üzerine matbaayı yeniden açmıştır.¹ İbrahim Müteferrika'nın halifesi olan Kadı İbrahim, ölümünden sonra eşinden basma aletlerini alıp yeni harfler de döktürmüştür. Bu ayrıntı-

Râşit Efendi'nin faaliyeti önemli bir yer tutmaktadır, zira kendisinin yürüttüğü matbaanın 1212/1797-98 tarihli vefatıyla sona ermesi, Türk matbaacılık tarihi ilk döneminin de sona ermesini demektir. Müteferrika'nın bastığı Türk *inkuna-*

Osmanlı devlet sisteminde reisü'l küttab rütbesine kadar yükselen Râşit Efendi, aynı zamanda İbrahim Müteferrika'nın ölümünden sonra 1783'te Osmanlı matbaasını ilk defa yeniden canlandırmayı başaran kişidir.

ları o zamanlar İstanbul'da ikamet eden Avrupalı elçi ve çeşitli bilim adamlarının yazılarından biliyoruz. Aynı zamanda Râşit Efendi matbaasında basılan ya da basılmak istenen eserlerde de Batı'ya yönelme açık olarak görülmektedir; 1785-1786 tarihli İngiliz ve Alman gazetelerinde çıkan haberlere göre Fransızca bir ansiklopedinin Türkçe tercümesinin basılması planlanmış, ancak çeşitli sebeplerden dolayı gerçekleşmemiştir. Mamafih İbrahim Müteferrika'nın Osmanlı devlet sisteminin modernleşmesi üzerine yazdığı *Usûlü'l-Hikem fi Nizâmü'l-Ümem* adlı eserine benzer bir şekilde Râşit Efendi de Sultan II. Selim'in başlattığı nizam-ı cedid reformlarına katkı olarak, savaş taktiklerini konu alan üç çeviri eseri matbaasında basmıştır. Bunlar Eflak Voyvodasi Alexander İpsilanti'nin oğlu Konstantin İpsilati'nin tercüme ettiği *Fenn-i Harb* (1207/1792-93), *Fenn-i Lağım* (1208/1793-94) ve *Fenn-i Muhâsara* (1209/1794-95) adlı basmalarıdır.

Osmanlı ve aynı zamanda Türkiye'nin üç yüz yıla yaklaşan matbaacılık tarihinde

bulumlardan (ilk, Avrupa tarzı basım yöntemiyle meydana gelen eserler) sonra henüz kurumsallaşmamış, tek ya da iki basmacı tarafından yönetilen matbaacılığa son olarak Râşit Efendi matbaasında şahit oluyoruz. Ölümünden sonra, Mühendishane Matbaası denilen, 1797'te kurulan, devlete bağlı bir matbaa faaliyete geçerek bu tarihten itibaren basma kitapların sayısı hızla artmaya başlar.

Bütün bunlarla beraber Râşit Efendi'nin doğum yeri Kayseri'ye o dönemde eşsiz bir kitap koleksiyonu armağan etmesi de kitaplara büyük bir özen gösterdiğinin işaretidir. Macar topraklarında 16. yüzyılda yaygınlaşan matbaalar ve kitapseverler toplumunun önemi nasıl artmaya başladıysa bu sürecin benzerini Osmanlı'da 18. yüzyılda görebiliriz. 17. yüzyılın ilk yarısından itibaren medrese, cami, tekke gibi kurumsal yerlerde kurulan kütüphaneler yanında, bağımsız ve tamamen özgün sayılan kütüphaneler de baş göstermeye başlamıştır. 18. yüzyılda Sadrazam Damat İbrahim Paşa diğerleri arasında İbrahim Müteferrika'dan ilham alarak kendi memleketi olan Nevşehir'de 688 el yazması kitap bağışlayarak o

¹ Sabev, Orlin. *İbrahim Müteferrika ya da İlk Osmanlı Matbaa Serüveni*. 2006. s. 313.

dönemde eşsiz sayılan bir kütüphane kurmuştur. Râşit Efendi, kütüphanesinde, kendi ilgi alanları yanında medreselerde ve bilimsel ortamda en çok okunan eserleri kapsayan bir koleksiyon oluşturup Kayseri toplumunun ve eğitiminin gelişmesini sağlamıştır.

Matbu kitabın ehemmiyetini fark eden ve ön plana çıkaran Râşit Efendi bu kütüphaneye *el-Fevâidü's-Şâfiye ala İ'râbi'l-Kâfiye, Târih-i Sâmî ve Şâkir ve Şubhi, Târih-i İzzî* ve üç ciltli *Tercüme-i Risâle-i Fenn-i Lâğım* olmak üzere kendi matbaasında basılan kitapların birer nüshası yanında, on üç cilt İbrahim Müteferrika baskısı da bağışlamıştır. Hâlbuki incelediğim el yazmaları arasında Avrupa'yı konu alan ve tercüme olduğu anlaşılan beş eseri kapsayan bir Mecmuâtü'r-Resâil dikkatimi çekti.² Mecmuada yer alan eserler şunlardır: 1. *Âlât-i Hendesiyye fi Levâzimü'l-Harb*³; 2-3. *Nuhbetü'l-Makâlât fi Funûni'l-Harbiyye - Mahiyet-i Fenn-i Harb*⁴; 4. *Fenni Mi'mâr-ı Harbiyye*⁵; 5. *İcmâl-i Ahvâl-i Avrupa*.⁶ Bu son eserin ilk kısmında Avrupa'nın idarî düzeni hakkında bilgiler verdikten sonra Macaristan (Ungheria) ve Erdel'den de kısaca söz edip Avrupa devletlerinin coğrafi, siyasi, iktisadi ve dinî durumlarını

18. yüzyılda Bâb-ı Âli'de ve devlet kurumlarında Latinceyi tercüme edebilecek kadar iyi bilen bilim adamlarının sayısı sınırlıdır ve müteferrikalar, elçiler olmak üzere bunlar genellikle yabancı asıllı kişilerdir. Raşit Efendi Kütüphanesinde yer alan katalogta müellif olarak geçen diğer bir isim bu tercümelerin kime ait olduğunu daha da karıştırıyor: Bu isim, Ömer Nailî Paşa olup hakkında elimizde pek az bilgi var. Bunlara göre kendisi Macar bir mültecinin çocuğu olup 1730/31 ile 1780/81 arasında yaşamış, askerliğe dair eserler yazmış bir Osmanlı paşasıdır.⁷ Bu zat hakkındaki kısıtlı bilgimize rağmen, kütüphane katalogunu yazan kişinin bu eserin henüz fazla araştırılmamış Macar asıllı bir kişiye ait olduğunu belirtmesi önemli ve incelenmeye değer bir husustur. Mecmua içindeki tarihler (1202/1787) bu çevirilerin İbrahim Müteferrika'ya ait olmadığını gösterir, ancak yine de bu

İbrahim Müteferrika'nın doğum yeri Kolozsvár (bugünkü Cluj-Napoca), bu merkezlerden biriydi. Ancak gençlik yıllarında Kolozsvár Protestan kolejinin önde gelen karakteristiği Protestan teolojik edebiyat olup fen bilimleri kolejinin kütüphanesinde de görüldüğü gibi önemli bir yer tutmamaktadır.

konu almaktadır. Mecmuada yer alan diğer eserlerde müellif hakkında veri bulunmasına rağmen bu eserden böyle bir bilgi elde edemedim, metnin yapısı ve özel adların yazılışımı da dikkate alarak çeviri olmadığı muhtemeldir.

Türkiye'de birkaç el yazması kütüphanesinde daha nüshaları bulunan bu eserlerin hepsi 17. yüzyılın Avrupa askerlik ve ilgili ilimlerinin birer örneği olup, büyük bir ihtimalle askerî eğitimde kullanılmaktaydı ki bunların elden ele dolaştığını Cevdet Paşa da bildirir. Aynı zamanda bu eserlerin tercümesinin nasıl meydana geldiği, içlerinde buna dair bilgi bulunmadığından, bilinmemektedir. Burada şu noktanın altını çizmeliyiz ki

nüshanın bir kopya olduğunu farz etsek bunu (özellikle Raimondo Montecuccoli çevirisi için) zayıf bir ihtimal olarak kabul etmeliyiz. Zira "Basmacı İbrahim", son yılların araştırmalarının da ışık tuttuğu gibi çok geniş bilgi birikimine sahip ve bunu eserlerinde uzmanlıkla kullanan bir kişiydi. Özellikle müellifinin kendisi olduğu basmalar ve kendi ilavelerini içeren eserlerinden (*Usûlü'l-Hikem fi Nizâmü'l-Ümem*) onun çok gelişmiş bir Osmanlıca kullandığını görebiliriz. Eserlerinin okunması hem bugünün hem o dönemin okuyucusu için epeyce zordur.

7 *Türkischer Biografischer Index* 781., İbrahim Alaeddin Gövsa: *Türk meşhurları*, 1946.)

İbrahim Müteferrika'nın birkaç Latince eseri çevirdiğini basmalarına eklediği önsözlerden biliyoruz. Örneğin kendisi, *Usûlü'l-Hikem*'de de askerlik üzerine Latince eserleri incelediğini belirtmiştir.⁸ Diğer bir veriye göre Müteferrika, Tycho Brahe'nin *Harmonia Macrocosmia* adlı eserini de çevirmiş ancak basmamıştır.⁹ Bu da sadece Avrupa'da değil, Osmanlı İmparatorluğu'nda da derin bir eğitim görmüş olduğunu göstermektedir. Bâb-ı Âli'den verilen Hatt-ı Hümayûn'a uyarak matbaada hangi eserlerin basılacağına Müteferrika'nın kendisi karar verip, basılan eserler bilhassa tarih, coğrafya ve dil bilimi kapsamıştır. Bundan basmacının hangi bilim dallarına yönelmiş olduğunu da görebiliriz. Kendisini sık sık "Coğrafyacı İbrahim" olarak anması; Marmaris, Karadeniz, İran haritalarını çizip hazırlaması bu konuda diğer bilim dallarından daha fazla eğitim gördüğünü kanıtlar. Orlin Sabev'in İbrahim Müteferrika'nın tereke defterinden çıkardığı bilgilerine dayanarak, kendi kitap koleksiyonundaki Latince eserlerin çoğu yine coğrafi bilimleri konu almıştır.¹⁰

İbrahim Müteferrika'nın Orta Çağ Macar devletinin Erdel kısmında (bugünkü Romanya'da) yer alan Kolojvar (Macarca *Kolozsvár*) şehrinde doğduğunu bize miras kalan tek el yazmasından (*Risâle-i İslâmiye*) biliyoruz. Macaristan'ın Osmanlı hâkimiyeti döneminde Erdel Prenslığı, siyasi nedenlerle ve Avusturya'ya göre Osmanlılara daha çok sempati duyduğu için Osmanlı ile sıkı bir ilişki sürdürmekteydi.¹¹ Bu bölge aynı zamanda kısmen belirttiğim bu sebeplerden dolayı 16-18. yüzyıllar arasında Macar ve Batılı bilim adamları, Protestan teologlar ve

matbaacıların serbest yaşayabildiği ve kendilerini geliştirebildiği bir kültür bölgesi hâline gelmiştir.

Habsburg siyaseti ve Osmanlı Devleti arasında kalarak bağımsızlığını korumaya çalışan bu topraklar; dinsel çatışmalar, Katolik Kilisesi ile Protestan mezhepler arasındaki karşılık inzivası ve bütün zorluklara rağmen ve sayesinde Avrupa çapında önde gelen ve kaliteli bilim merkezlerini bünyesinde barındırmıştır. Batı Avrupa'da zulüm gören Protestan fikir

tutmamaktadır.¹² Erdel'deki Protestan matbaacıların ve bilim adamlarının ortak özelliği, Hollanda üniversitelerinde (Franker, Leiden, Utrecht, Antwerpen) ve Almanya'da eğitim görmüş olmalarıdır. Peregrinasyon denilen bu âdet, Orta Çağ Macaristan ve Doğu Avrupa eğitim kültürünün zaruri bir ögesi olup, bunun Macaristan'ın Avrupa çapında meşhur hâle gelen bilimsel faaliyetlerine katkısı büyüktür. İbrahim'in kendisi de coğrafi bilgileri büyük bir ihtimalle bu şekilde

▲ Resim 1: Osmanlı Döneminde Macaristan

adamları, papaz ve rahiplerin Erdel'e sığınmalarının nedeni de yukarıdakiler olmuştur. Bilimsel faaliyetler büyük şehirlerde matbaalar ve *kollégium* (kolej) denilen yükseköğretim kurumlarının olduğu şehirlerde yoğunlaşmıştır. İbrahim Müteferrika'nın doğum yeri Kolozsvár (bugünkü Cluj-Napoca), bu merkezlerden biriydi. Ancak gençlik yıllarında Kolozsvár Protestan kolejinin önde gelen karakteristiği Protestan teolojik edebiyat olup fen bilimleri kolejinin kütüphanesinde de görüldüğü gibi önemli bir yer

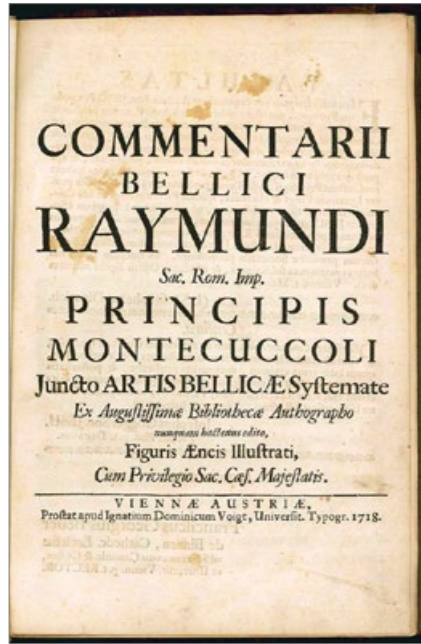
edinmiş olmalıdır. Mamafih Osmanlı devlet sistemini konu edinen ve eleştiren, reform tekliflerini sunan, matbaanın dokuzuncu baskısı olan *Usûlü'l-Hikem fi Nizâmü'l-Ümem*'in müellifi olarak Müteferrika; coğrafya yanında siyasi bilimlerde de yetkinliğe sahip olduğunu gösterir. Üstelik yukarıda zikredilen Raimondo Montecuccoli'nin *Commentarii Bellici* adlı eserinin Osmanlıcaya aktarılmış varyantının çevirmeninin, Sipos Gábor. *A kolozsvári református kollégium könyvtára a 17. században*. Olvasmánytörténeti dolgozatok I. 1991. Szeged.

8 Berkes, Niyazi. *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul. 2015. s. 69.

9 Berkes, Niyazi. *The Development of Secularism in Turkey*. s. 46.

10 Sabev 2006: s. 125.

11 Ayrıntılı bilgi için bkz. Tayyip Gökbilgin. *Osmanlı-Macar İlişkileri*. 2019. Sadık Müftü Bilge. *Osmanlı'nın Macaristanı*. 2010.

▲ Resim 2. Mecmuada yer alan Montecuccoli çevirisinin örnek alındığı eserin Viyana'da yayımlanmış bir nüshası

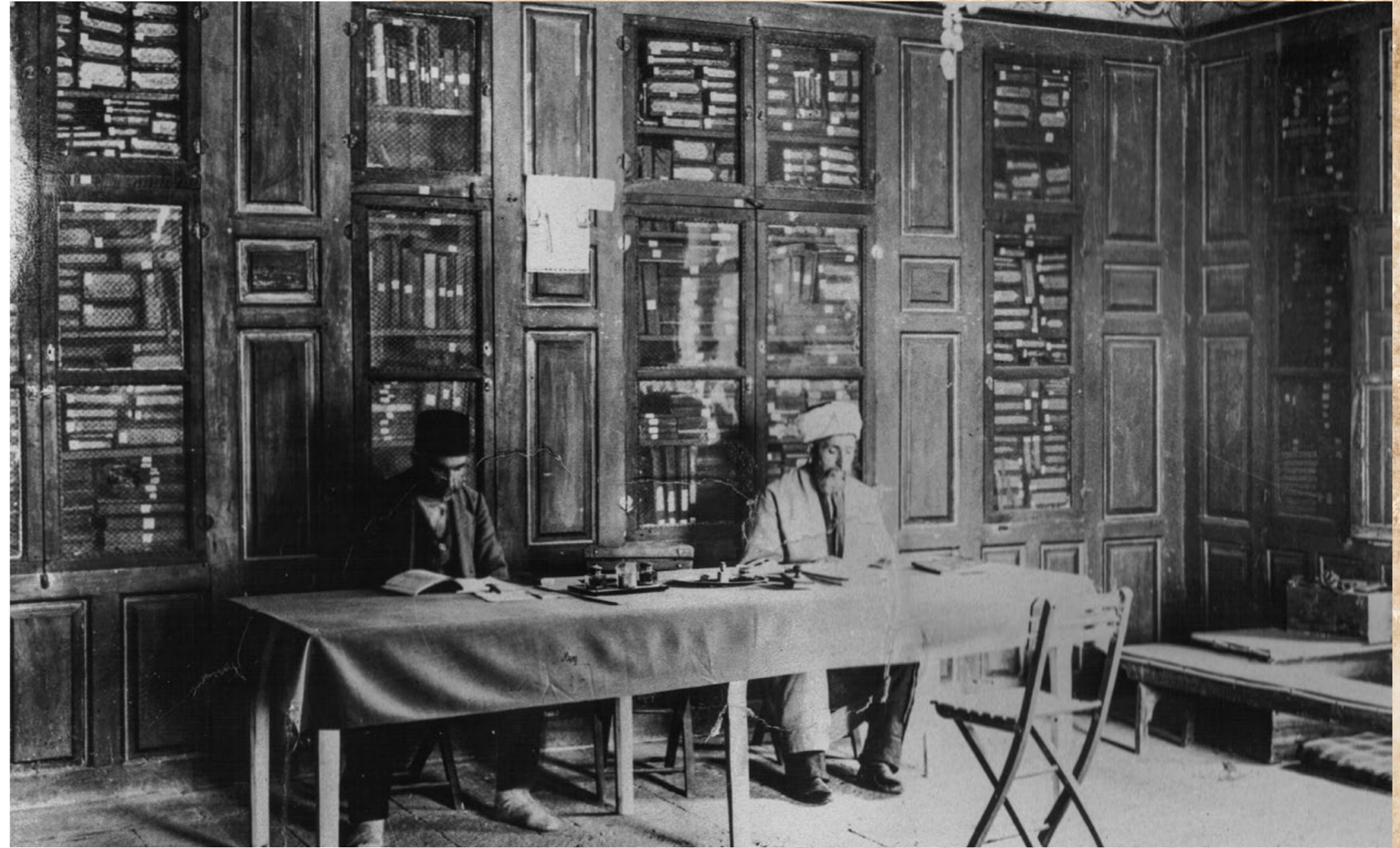
son yılların araştırmalarına dayanarak, İbrahim Müteferrika olması muhtemeldir.

Türkiye'de İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphane ve gördüğümüz üzere Râşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesinde nüshaları bulunan bu çevirinin önsözünden, Cizvit bir rahip

tarafından 1718'de Latinceye çevrilen bir nüshanın çeviriye esas alındığını öğreniyoruz. Râşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesinde incelediğim nüshada geçen Hicri 1202 tarihi yanıltıcı olsa da sadece bu nüshanın orijinal müellif (tercümen) nüshası olmayıp bir kopya olduğunu kabul etmemiz gerekiyor.

Osmanlı yazı geleneğinde tabii bir süreç olarak müstensihler orijinal telif nüshasını kopyaladıklarında doğal olarak değişiklikler meydana getirilmiştir, ilk matbu eserler ortaya çıktığında bu alışkanlık devam ediyordu. Bu nedenle yazma eserlerde çoğu kez istinsah edilen nüshaların da orijinal telif nüshaları kadar önemi vardır. Özellikle İbrahim Müteferrika'nın bastığı eserlerde buna ilaveten Osmanlı yazma geleneği ile Avrupa matbaacılık geleneğinin ortak bir devamı olarak karışık bir uygulama görebiliriz. Müteferrika'nın hedefi, seçtiği ya da basması için önerilen eserleri harf harf basmak değil, kendi bilgilerini de paylaşarak Osmanlı toplumuna en yeni ve kaliteli bilgiyi sunmaktı. Matbaanın ikinci baskısı olan *Târîh-i Seyyâh Der Beyân-i Zuhûr-i Ağvâniyân* adlı eserle ilgili, eserin müellifi Jan Tadeusz Krusiński, Müteferrika'nın suiistimal yapıp tercümeyle kendi adına bastığını, yani entelektüel emeğinin çalındığını iddia etmektedir.¹³ Matbaasında bastığı her üç Kâtib Çelebi eseri (Osmanlı Devleti'nin deniz seferlerini anlatan eser; *Tarihü'l-Hindi'l-Garbi*; *Cihannüma*) daha önceki el yazma nüshalarına göre önemli düzeltmeler, eklemeler içermiştir. Müteferrika'nın *Cihannüma* basımına kattığı kendi tamamlamaları hemen hemen eserin yarısını almakta; bu bilgileri Edmond Pourchot'nun *İnstitutiones Philosophicæ* adlı ansiklopedik eserinden aldığını belirtmektedir (Latince eserlerinde adı Edmundus Purchotius, *Cihannümâ'da*

13 Sabeu, Orlin. *İbrahim Müteferrika ve ilk Osmanlı matbaa serüveni* (1726-1746). 2006. İstanbul, 191.

Porkuçiyuş olarak geçiyor).¹⁴ Çoğunlukla astronomiyi kapsayan ilâvelerle Kopernik Kuramı (heliosentrik model), Galilei ile Descartes'ın görüşleri gibi bilgileri Osmanlı bilim toplumuna kapsamlı bir şekilde aktardığı için kendisini Kâtib Çelebi yanında bu eserin ortak müellifi olarak nitelendirirsek pek abartılı bir

14 Riexinger, Martin. Al Gazâlî's 'Demarcation of Science'. In: *Islam and Rationality*. 2015. s. 286.

iddiada bulunmuş olmayız.

Gördüğümüz gibi, İbrahim Müteferrika'nın attığı adımlar Osmanlı toplumunda ve özellikle sonraki yıllarda ilham verici bir örnek hâline gelmiştir. Kariyerinde, Erdel'den İstanbul'a bilmediğimiz şekilde ayrılışından sonra memleketiyle olan zihinsel ilişkilerinin kesilmiş veya kısıtlı olduğunu söyleyebiliriz. 1718'de Osmanlılara sığınıp Tekirdağ'a yerleşen Erdel prensesi II. Rákóczi Ferenc yanında tercümanlık

yaptığını, yanı sıra bilimsel faaliyetinde bu ilişkilerinden faydalandığını gösteren bir veri elimizde yoktur. Bunun yerine, matbaacılıkla ilgili yurtdışı desteğe ihtiyacı olduğunda, Avusturya (Viyana), Fransa başta olmak üzere, devlet adamı olarak üstlendiği görevler için gittiği ülkelerde elde ettiği ilişkilerini tercih ettiğini görüyoruz. Kemal Beydilli'nin geçen yıl yayımlanan kitabında ışık tuttuğu gibi, kendisinin bugüne dek belki düşünmediğimiz bazı yönlerini gösteren

ve İstanbul'daki Avrupalı elçiler arasında bilgi alışverişinde önemli rol oynadığını kanıtlayan belgeler ortaya çıkmıştır.¹⁵ Geniş kültürlü bu şahsın faaliyetini daha derinden tanımak ümidiyle Türkiye'deki kütüphanelerde araştırmalara devam ederek hem Osmanlı hem Macar kültür tarihini yeni bilgilerle zenginleştirebileceğimize inanıyorum. ■

15 Kemal Beydilli. *İki İbrahim. Müteferrika ve halefi*. 2019. İstanbul

Şam'daki Mevlevi Taburunun Velûd Müellifi Kayserili

Ahmed Remzi Dede

Prof. Dr. Muhittin Eliaçık

Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Ahmed Remzi Dede (Akyürek), yüz yıla yakın Mevlevî postnişinliği yapmış bir aileye mensup olup, Kayseri Mevlevihanesi postnişinliğini Seyyid Süleyman Atâullah Efendi'nin sulbünden 1872'de Kayseri Mevlevihanesinde doğmuş ve babasından önce Kayseri Mevlevihanesi şeyhi olarak görev yapan dedesi Seyyid Ahmed Remzi el-Mevlevî'nin adı kendisine verilmiştir. Büyük dedesi Konya Mevlana dergâhında 1815-1858 yılları arasında 43 yıl postnişinlik yapan Mehmed Said Hemdem Çelebi'nin hocası olan Seyyid Süleyman Tûrâbî'dir. Ahmed Remzi iyi bir tahsil görmüş ve babasının tesiriyle edebiyata ilgi duymuş, daha çocuk yaşta şiir kabiliyetinin olduğu çeşitli vesilelerle görülmüştür. Eniştesi Güncizâde Nuh Necati Efendi ile Hisarcıklızâde Salim, Kayseri tahrirat müdürü Sâmî ve Müridzâde Ali Efendilerden Arapça, Farsça ve edebiyat dersleri almış ve ilk şiirlerini düzeltip ondaki edebiyat zevkini geliştiren de bu kişiler olmuştur. Kayseri Lisesi ahlâk ve ulûm-ı

Bu çalışma 22-24 Ekim 2015 tarihinde Kırıkkale'de düzenlenen "Birinci Dünya Savaşı'nda Mevlevî Alayı ve Gönüllü Topluluklar Uluslararası Sempozyumu'nda sunulan bildirinin yeniden düzenlenmiş şeklidir.

diniye hocalığına atanmış, aynı zamanda çeşitli medreselerde Farsça, Pend-i Attâr, Güllistân, Bostân, Arûz-ı Câmî, Mesnevî dersleri vermiştir. II. Meşrûtiyet'in ilânından sonra Konya'ya gidip Abdülhalim Çelebi'nin emri üzerine Çelebizâdelere Mesnevî okutmuş, sonra Kütahya Ergüniye Mevlevihânesi'ne şeyh vekili, 1909'da Kastamonu Mevlevihânesi şeyhi olmuş, 1913'te Halep Mevlevihânesi postnişinliğine atanıp orayı canlandırmıştır. Kardeşi Hüsameddin Dede de babasının yerine Kayseri Mevlevihanesi postnişinliğini olmuştur. I. Dünya Savaşı'nda Filistin cephesine hareket eden Mevlevî taburuna katılıp önce Şam'a, daha sonra da Medine'ye gitmiştir. 1919'da Halep'in işgali üzerine İstanbul'a dönmüş ve yapılan mebusluk tekliflerini reddetmiştir. 1924'te Üsküdar Mevlevihânesi'ne şeyh tayin edilmiş, aynı zamanda Üsküdar Sultan Mustafa Camii ile Bayezit Camii'nde Mesnevî okutmuş, Meclis-i Meşâyih azalığı, Medresetü'l-İrşâd tasavvuf müderrisliği ve Üsküdar müfettişliği tekke işleri meclisi üyeliği yapmıştır. 1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla Üsküdar Selim Ağa Kütüphanesi başmemurluğuna atanıp burada on yıldan fazla kitap tasnif ve tanzimiyle uğraşmış, 1937'de istifa ederek Ankara'da yaşamaya başlamış ve zamanın Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in isteği üzerine bir süre Eski Eserler Kütüphanesinde müşavir olarak çalışmıştır. Ankara'da zatürreye yakalanıp Kayseri'ye yerleşmiş ve 6 Kasım 1944'te burada vefat ederek Seyyid Burhaneddin Türbesi haziresine defnedilmiştir.¹

Velûd bir şâir ve müellif olan Ahmed Remzi, çeşitli edebî dergilerde aruz ve hece vezniyle dinî-tasavvufî birçok şiir yayımlamıştır. Eserlerini şöyle sıralamak mümkündür:

Manzûm Kavâid-i Fârisî, Tuhfetü's-sâmîn (Sultan Veled'in oruç hakkındaki 30 beyitlik kasidesinin şerhi); *Âyine-i Seyyid-i Sırdân* (mu'âşşer şeklinde 14 bendlik Seyyid Burhaneddin'in manzum menâkıbı olup, Seyyid Burhaneddin türbesinde asıldır), *Mir'ât-ı Zeynelâbidîn, Bir günlük Karaman Seyahatnâmesi,*

¹ Hasibe Mazıoğlu, DİA, C. 2, İstanbul 1989, s. 304-305/a.mlf. *Ahmed Remzi Akyürek ve Şiirleri*, Sevinç Matbaası, Ankara 1987; a.mlf. I. Milli Mevlâna Kongresi Tebliğler, Konya 1986, s. 239-254; Ziver Tezeren, *Üstad Ahmed Remzi Akyürek*, Erciyes Dergisi, S. 68 (Ağustos 1983), s. 6-7; İbnülemin M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şiirleri*, İstanbul 1970, VIII/1408; Ahmet Cahit Haksever, *Son Dönem Osmanlı Mevlevîlerinden Ahmet Remzi Akyürek*, Ankara 2002, s. 42-54; Sezai Küçük, *Ahmed Remzi Dede*, Semazen-Akademik, 21 Şubat 2010.

Bergüzâr, Târihçe-i Aktâb, Münâcât-ı Hazret-i Mevlânâ, Gülzâr-ı Aşk, Rehnümâ-yı Ma'rifet, Tuhfe-i Remzî, Fihrist-i Hûb, Uslûb-ı Mergûb, Müftâhü'l-kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi, Zâviye-i Fukarâ, En-Nüzhetü's-şâfiye fi-Tercemeti's-Suhbeti's-sâfiye, Mah-bûbü'l-ahibbe. Bunların dışında: *Kayseri Şâirleri, Lübb-i Fazâlet, Tekmiletü't-tarîka ve ta'rifetü'l-hadîka, Farsça Divançe, Feyzîzâde Hilmi Efendi* adlı basılmamış eserleri de vardır.²

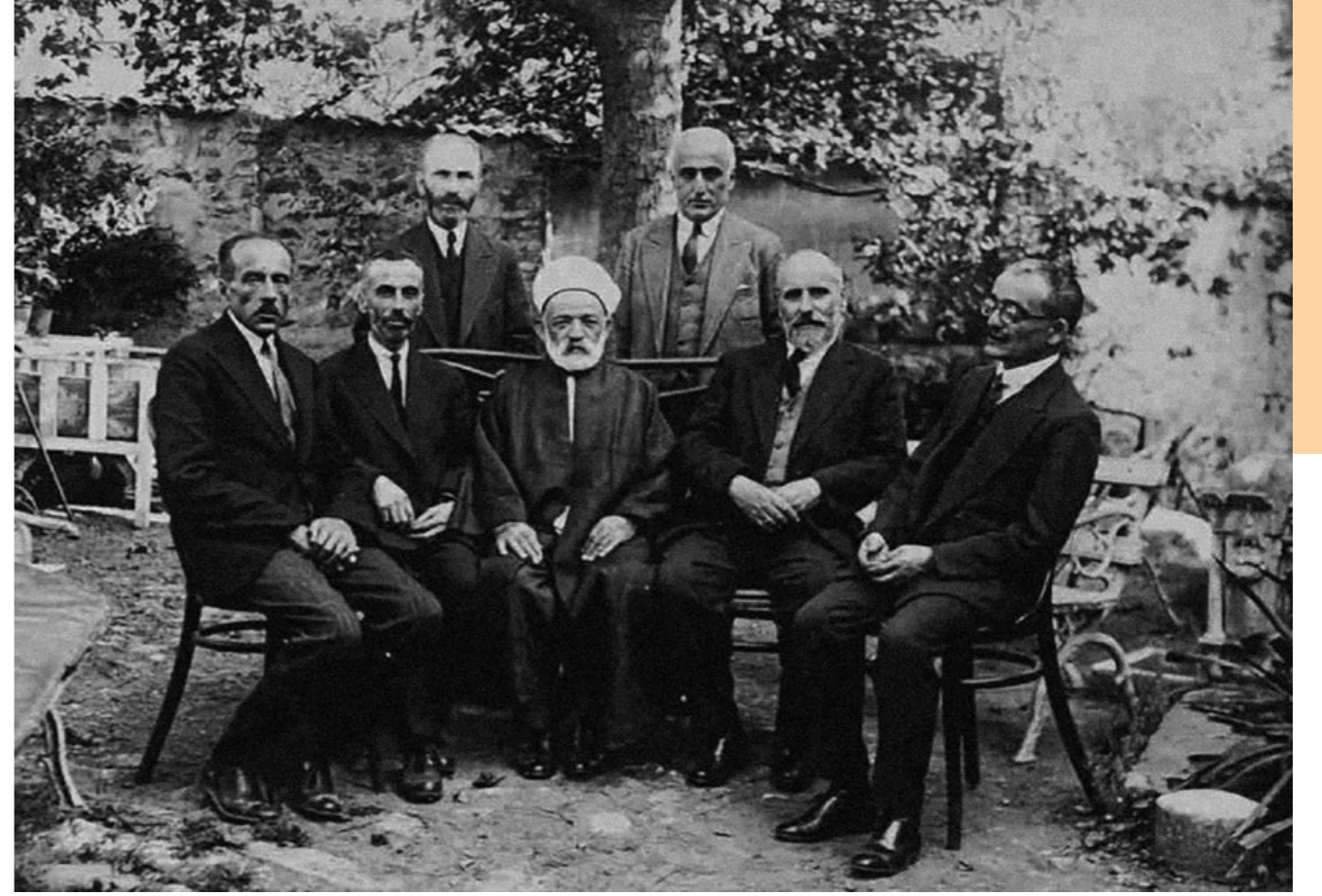
AHMED REMZİ VE MEVLEVİ TABURU

Osmanlı Devleti'nin 11 Kasım 1914'te Harb-i Umumi'ye girmesinin hemen akabinde Cihâd-ı Ekber ilan edilmiş ve başta Konya ve Bursa'da gönüllü Mevleviler Osmanlı askerlerine manevi destek olarak toplanmaya başlamıştır. Mevlevî olduğu bilinen Sultan Muhammed Reşad da Suriye-Filistin cephesindeki askerlere manevi destek olarak 23 Kasım 1914'te

bir Mücâhidin-i Mevleviyye Taburu³ kurdurup İstanbul'daki Mevlevîlere bir sancak, komutanlık mührü ve bir kılıç göndermiştir. Mevlevî taburu, başlarında sikkeler, sırtlarında cübbeler ve ellerinde de silahlarla 3 Şubat 1915'te İstanbul'da Harbiye Nezareti önünde toplanıp coşkulu bir törenle Haydarpaşa'ya, oradan da Konya'ya uğurlanmıştır. Mevlevî taburuna güzergâh boyunca başka tekke ve zaviyelerden de katılımlar olmuştur. Tabur 8 Şubat 1915 gecesi Konya'ya ulaşmış, çeşitli şehirlerdeki Mevlevîhane şeyh ve dervişleri de Konya'da toplanıp 26 Şubat 1915'te taburun ikmal ve lojistiği tamamlanarak miralay rütbesiyle Mevlevî tabur komutanı Veled Çelebi idaresinde trenle Şam'a hareket edilip 14 Mart 1915'te Şam'a ulaşmıştır. Mevlevî taburu Şam'da üç sene kalıp orada 4. Ordu'nun emrine verilmiş, ancak savaşa cephede bizzat katılmayıp daha ziyade geri hizmetlerde manevi ve lojistik destek olarak kullanılmıştır. Mevlevî taburuna 47 Mevlevîhaneden 1026 derviş katılmıştır. Birçok dervişin şehit olduğu bu tabur üç yıl boyunca Osmanlı ordusuna önemli bir manevi silah ve destek olup, büyük işler yapmıştır. Bu taburun gönüllü erlerinden birisi de son dönem Mevlevîliğinin büyük isimlerinden Kayseri'de medfun Ahmed Remzi Dede'dir (Akyürek).

Ahmed Remzi, Halep Mevlevîhanesi postnişini iken, Halep-Şam yoluyla Filistin cephesine giden gönüllü Mevlevî Taburu'na *serhalka-i sınıf-ı mümtaz* (seçkin sınıfın başı) olarak katılmıştır. Tekkedeki birçok derviş de kendisiyle birlikte tabura katılmış ve çok az kişinin kaldığı tekkenin cami ve semahanesi de ordunun erzak ve mühimmat deposu olarak kullanılmıştır. Tabur Şam'a geldiğinde Ahmed Remzi iki yıldır Halep Mevlevîhanesi postnişini olarak görev yapmakta ve bu mevlevîhâneyi her yönden canlandırmış bulunmaktaydı. Buradaki mukabele âyinlerine halk o kadar çok ilgi göstermiştir ki çok sayıda Ermeni ve Musevi de ayinlere katılmıştır. Bu durumda, Şam'a gelen gönüllü Mevlevî taburuna bu önemli nüfuzuyla destek vermiş ve bölgeyi iyi bilen birisi olarak kılavuzluk yapmıştır. Ahmed Remzi ve diğer kardeşi Kayseri Mevlevîhanesi postnişini Hüsameddin Efendi gönüllü Mevlevî taburunda görev yaparken erkek kardeşlerinden Huldî Efendi

3 Kurulan bu askerî gücün tabur mu yoksa alay mı olduğuna dair tartışma varsa da bu konuda elimizde bulunan Osmanlı arşiv belgeleri bu teşekkülün "tabur" olduğunu göstermektedir. Bu konuda Osmanlı arşivlerinde bulunan belgeler şöyledir: DH.ŞFR.10/Tn/1330/23 Kasım 1914, Dosta nr. 450 Gömlek nr.14: *Mevlevîlerden Piyade Taburu teşkil edilerek Çelebi Efendinin arzu buyurulan daru'l-harbiyyeye sevk edilmesine dair.* (Konya) -İ.TAL. (İrade-Taltifât) 30/Z/1333. Dosta nr. 505 Gömlek nr.1333: *Şam'da bulunan Mevlevî Taburu Kumandanı Çelebi Efendi ile Erzurum Defterdarı Cemal Bey'e muharebe gümüş intiyaz madalyası verilmesi.* -DH.EUM. 2Şb. 29/L/1334/29/08/1916. Dosya nr. 26 Gömlek nr. 51: "... Şam Merkez Kumandanı Mevlevî Taburu Müşaviri Binbaşı Mustafa Rıza Efendinin mühürlü vesikasıyla..."

de Çanakkale savaşında şehit düşmüştür. Ahmed Remzi bu sırada Şam Ümeyye Camii'nde Mesnevî okutmuş, Medine'ye de gitmiştir. Ahmed Remzi, başında bulunduğu tabura ahlâk ve din dersleri vermiş ve taburdaki üstün gayretlerinden dolayı kendisine 4. Ordu Kumandanlığının 1.3.1332 sayılı emriyle harp madalyası berâtı ve nişanı verilmiştir. Şam'da kaldığı süre içinde Emeviyye Câmii'nde Mesnevî'yi Arapça şerh ederek okutmuş ve yerli âlimlerin büyük takdirini kazanmıştır. Verdiği Arapça vaazlarla Arapları hayretler içinde bırakmıştır. Buna dair, kızı Lütfiye Cıngıllı bir hatırasında şöyle demiştir: "Konya'da Ahmed Remzi'nin kızı olduğumu öğrenince yanıma gelen nur yüzlü bir zat, babamın Şam'da Emeviyye Câmii'nde vaaz verdikten sonra cemaatin kürsüyü vaizle birlikte kucaklayarak camiden sokağa çıkarıp "Yâ Latîf" diye bağırduklarını anlattı" demiştir.⁴

Ahmed Remzi, Mevlevî taburunun teşkili, konumu ve kahramanlığı ile ilgili manzumeler yazdığı gibi, Şam'da halkın ve askerinin maneviyatını artırıcı da manzumeler yazmış, öte

4 Lütfiye Cıngıllı, *Babam Ahmed Remzi Akyürek*, Erciyes C. 6, S. 68 (Ağustos 1983) s. 5.

yandan Şam'da bulunduğu sürede, içinde bulunduğu zor ve sıkıntı dolu ruh hâlini de yansıtmaktan geri kalmamıştır. Mesela aşağıdaki manzume onun ve dervişlerin ne denli zor şartlarda yaşadıklarını göstermektedir:

*Çoluk çocuk böyle gurbet ellerde
Perişân kaldılar yetmez mi Yâ-Rab
Şöhret ü şânımız gezer illerde
İnsânın gücüne gitmez mi Yâ-Rab*

*Halep Şam Kayseri olduk perişân
Her birimiz bir yerde ağlaşır her ân
Hulâsa yok mudur acaba imkân
Çektığımız mihnet yetmez mi Yâ-Rab*

*Her şeyde bilirim hikmetin vardır
Ne çare insânız gönülmüz dardır
Pîrimiz büyüktür Molla Hünkârdır
Bize bir gün imdâd etmez mi yâ-Rab*

Din ve devlet için yüreği oynayan, vatan ve millet için

2 Hasibe Mazıoğlu, DİA, C. 2, s. 304, İstanbul 1989.

çiğeri kaynayan, gözü yaşlı, bağı başlı Ahmed Remzi, Halep Mevlevihanesi postnişini iken ilan edilen cihâd-ı ekbere katılmak üzere dervişleriyle birlikte Şam'a hareket etmiştir. Bu sırada Mevlevi taburu komutanı olarak Şam'a gelen ve hava değişimi için bir süredir Beyrut'ta bulunan Veled Çelebi'ye bir manzume sunmuştur. Bu manzumede Veled Çelebi'nin doğum tarihi ile Konya'da ilk defa çelebilik makamına getirildiği tarihi (1910) haber vermiştir. Veled Çelebi de kendisine sunulan bu manzumeyi okuyup birtakım tavsiyelerde bulunmuştur. Ahmed Remzi'nin sunduğu bu manzumede: “*Bu manzume cihâd-ı ekbere katılarak Şâm'da mücahit kardeşlerimizle birlikte fetihleri beklemeye başladığımız bir zamanda yazılarak, tebdil-i hava için Beyrut'ta bulunan Hazret-i Mevlânâ'nın postnişini ve mücâhidîn-i Mevleviyye kumandam müşşidimiz Çelebi efendimiz hazretlerine Şu arıza ile sunulmuştu.*”⁵ denilerek son postnişinler haber verilmiştir. *Târîhçe-i Aktâb* adlı bu eserin sonlarında geçen yazışma ve manzume Şöyledir:

İşbu manzûme cihâd-ı ekbere bi'l-iştirâk Şâm-ı cennet-meşâmında ihvân-ı mücâhidîmizle mumtazır-ı fütûhât olduğumuz bir zamânda bi'l-inşâd berây-i tebdil-i havâğ Beyrutda bulunan câ-niçin-i Hazret-i Mevlânâ ve mücâhidîn-i Mevleviyye kumandanı müşşid-i ‘âlî-tebdârımız Çelebi efendimiz hazretlerine Şu ‘arıza ile takdîm edilmişdi. Ma‘rûz-ı ‘abd-i ‘âsimleridir

Du‘â-yı temâdî ‘ömr-i reşâdet-penâhîye terdifen ezkâr-ı cemîle-i feyz-ıktinâhîleri istiçlâb-ı kemâlât-ı bi-nihâyeye bâ‘is-i müstakill

5 Bu manzumenin geçtiği eserde, başlangıcından itibaren 29 Mevlana Dergâhı postnişininin adı, doğum tarihi, postnişinlik süresi ve ölüm tarihleri kayıtlıdır. İlk şeyh Hüsameddin Çelebi (H. 621-683), son şeyh ise Abdülhalim Efendi (1291-) olarak geçmektedir. Bu arada son iki şeyh arasında birkaç kez çelebilik el değiştirmiştir. Müddet-i meşihati en uzun şeyh 54 yıl ile Hüsrev Efendi (ö. 1561), en az ise üç ay ile Muhammed Arif Efendi'dir (ö. 1642).

olan ecdâd-ı ‘izâm-ı müşşidâneleri târîh-i tevelliüd ve rihletleri Nesib Dede Efendi merhûma peyrev olarak kalem-i ‘acz-rakam-ı fakîrâne ile ber-vech-i bâlâ nazm u takdîm kıldı. Tarz-ı nazm u tertîb efendimizce müstahsen görüldüğü takdîrde islâh u i‘âde buyurulması menû-tı re‘y-i rezîn-i müşşid-i a‘zamîleridir. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü‘l-emr ve‘l-irşâdındır. Fî 25 Kânûn-ı Sâni sene 331/7 Şubat 1916

El-‘abdu‘d-dâ‘î, cârûb-keş-i âstâne-i Haleb: Ahmed Remzi “Cevâben ‘inâyet buyurulan takrîr ve irşâd-nâme” (Nûr-ı ‘aynım kardaşım Ahmed Remzi dede Efendi)! Sizden me‘mûl olan hidemât-ı ‘azîmenin şezerât-ı kalîlesinden bulunan ve ancak kıymet-i ma‘nevîyyesi hasebiyle meşkûrun-leh sayılan işbu manzûme-i fâzilâneleri kırâ‘et ve ba‘zı hatâ-yı nâsihi bi‘t-taşih ervâh-ı ecdâda fâtihalar tilâvet kıldı. Buna da teşekkürler olunur ancak hâtîmeye

bir du‘â olsun ‘ilâvesi lâzım idi. Bu ‘âdetâ esbâb-ı mühimme-i nazmdan sayılabilir bu cihete nazar-ı dikkat-i ‘âlîlerini celb ile zât-ı ‘âlîlerine ve diğer meşâyih-i kirâma da‘vât ve taħiyyâtını ihdâ eylerim iki gözüm efendim.

Hâdim-i ni‘âlî’s-sâdeti‘l-Mevleviyye: Muhammed Veled Ber-mantûk-ı emr-i reşâdet-penâhî ‘ilâve edilen ebyât ber-vech-i âtidir:

*Halîm-i evvelin sâni si geldi
Sene bin iki yüz doksan bir idi*

*Cenâb-ı Vâhidin mahdûmudur bu
Makâmda üç sene kaldıkda yâ hû*

*Vukû‘-ı infisâli bâ-irâde
Bin üç yüz yirmi sâli hem sekizde*

*Bahâüddîn Veled sâhib-fazîlet
Odur seccâde-pîrâ-yı reşâdet*

*Bin iki yüzle seksen dördte dehrde
Gelüp âsârı verdi dehre behre*

*Halîm-i evvelin sâbi‘ hafidi
Kemâlât ehlinin şeyh-i ferîdi*

*İlâhî nesl-i pîri eyle dâim
Bizi hidmetlerinde kıl müdâvim*

*Makâm-ı Hazret-i Monlâ-yı Rumî
Penâh-ı ehl-i ‘aşk olsun ‘umumî*

SONUÇ

Son dönemin velûd Mevlevi müellifi ve şairi, Şam’daki Mevlevi taburunun gözü yaşlı, bağı başlı neferi Kayserili Ahmed Remzi Dede manevi destek olmak üzere Filistin cephesine giden Mevlevi taburunda yer almış ve bu esnada çeşitli yazı ve şiirler kaleme almıştır. O, 1913 yılında Halep Mevlevihanesi postnişini olmuş ve burada iki yıl önemli bir manevi kalkınma gerçeletirmişken, 1915’te İstanbul ve Konya’dan Şam’a akan ihvân-ı mücâhidîn Şam yolu üzerindeki Halep’e ulaştığında bu tabura *seçkin sınıfın önderi* olarak katılmıştır. Zaten kendisi o bölgede halk ve askerler tarafından çok sevilip saygı duyulan bir simadır ve böyle bir konumda Mevlevi taburuna katılması taburu çok güçlendirmiş, moral olarak zirveye taşımuştur. O, böyle bir ortamda şairliğini yine konuşturmuş ve sunduğu bazı şiir ve nesirlerle önemli işlevler görmüştür. ■

Kaynakça

- Erciyes Dergisi, *Ahmed Remzi Akyürek Özel Sayısı*, S. 68, Kayseri, (Ağustos 1983).
- Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Türk Şairleri*, İstanbul 1936-45.
- İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*: İstanbul 1970,VIII/1408-1411.
- Köksal, M. Fatih, *Kayserili Divan Şairleri*, Kayseri 1998.
- Mazioğlu, Hasibe, *Ahmed Remzi Akyürek ve Şiirleri*, Ankara 1987.
- Mazioğlu, Hasibe, *Ahmed Remzi Akyürek*, Milli Mevlâna Kongresi-Tebliğler, Konya, 1986.
- Tezeren, Ziver, *Üstad Ahmed Remzi Akyürek*, Erciyes Dergisi, S. 68 (Ağustos 1983).

Geçmişten Bugüne Bir Kültür Yolculuğu

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürü Dr. Şükrü Dursun ile Söyleşi

Mustafa İbakorkmaz

- Uzun yıllar şehrimize hizmet eden İl Kültür ve Turizm Müdürümüz İsmet Taymuş emekli olduktan sonra, kimin il kültür ve turizm müdürü olacağı şehrin kültür çevrelerinde merak konusu olmuştu. Göreve gelişinizden kısa bir süre sonra pandemi günleriyle karşı karşıya kaldık. Sizi tanımak için yeterli fırsatımız olmadı. Öncelikle sizi tanıyabilir miyiz? Mesela Dr. unvanı taşıyorsunuz. Bu bir uzmanlığın ifadesi. Doktora konunuz neydi?
- Kayseriliyim. Kayseri'de doğdum. İlk orta ve lise eğitimimi Kayseri'de tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümüne başladım. Lisansımı sanat

tarihi bölümünde tamamladıktan sonra yüksek lisansımı da yine sanat tarihi ana bilim dalında tamamladım. 2008 yılının sonlarına doğru Selçuk Üniversitesinde araştırma görevliliğine başladım. 2009 yılında yüksek lisansımı tamamladıktan sonra aynı yıl Selçuk Üniversitesinde doktora yapmaya başladım. Doktoramı da 2016 yılında Selçuk Üniversitesinde tamamladım. Şimdi detaylara gelecek olursak, yüksek lisansımı Anadolu Selçuklular dönemi Kayseri türbelerinde taş süslemeleri ve süslemeciliği üzerine yaptım. Yani bir nevi Selçuklu dönemi sınırlamasına giderek, Kayseri'deki Selçuklu türbe-

lerini çalıştım. Selçuklu'nun farklılıklarını gördüğüm için daha sonra da bu alanda çalışmaya devam ettim. Selçuklu'nun sanat anlayışını çekici bulduğumdan yine doktoramda da Anadolu Selçuklu Kervansaraylarında Süsleme başlığını çalıştım. Bu konuyla doktoramı tamamladım. İki tezimde de Selçuklu üzerine uzmanlığımı yapmış oldum. Tabii doktoram bitmeden önce çok çeşitli Selçuklu kazılarına da katılmıştım. Bunların içinde başta Alanya olmak üzere farklı illerde çeşitli kazılara katıldım. En son, 2014 yılında Kayseri'de bugün Şeker Fabrikası arazi sınırları içerisinde kalan

Keykubadiye Sarayı kazısına başladık. Bu bir sondaj çalışmasıydı. 2015 yılında Prof. Dr. Ali Baş hocamın kazı başkanlığıyla beraber Bakanlar Kurulu kararıyla Selçuk Üniversitesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yapılıyordu bu kazı. Ben de orada heyet üyesi olarak yer aldım. Hâlâ da hocamla beraber çalışmalarımız devam ediyor. Her yıl yaz aylarında yapıyoruz bu kazı çalışmalarını.

Doktoramı Selçuklu üzerine yaptığım gibi, daha sonraki çalışmalarım da genelde Selçuklu üzerine gerçekleşti. Burada sadece türbeler ve kervansaraylarla sınırlandırmadım kendimi. Bunun yanında Selçuklu dönemine ait mimari süsleme ve el sanatları gibi çeşitli alanlarda çalışmalar yürüttüm. Hâlen bu çalışmalara devam ediyorum.

■ **Keykubadiye Sarayı'ndan bahsetmişken sormadan geçmeyelim. Şu anda Keykubadiye Sarayı'yla ilgili çalışmalar ne durumda acaba?**

● İsterseniz öncelikle biraz Keykubadiye Sarayı'ndan bahsedeyim. Nasıl bir saray? Nerededir? Bizim buradan nasıl haberimiz oldu? Kısaca bunlara değinmek gerekirse, Keykubadiye Sarayı biraz önce bahsettiğim gibi Şeker Fabrikasının içinde, Şeker Gölü diye bildiğimiz gölün doğusunda yer alıyor. Sultan I. Alaaddin Keykubat tarafından yaptırıldığını düşündüğümüz bir saray. Burası hakkında net bir tarihe ulaşamıyoruz. Fakat tarihî kaynaklarda geçen bilgilere

baktığımızda bu sarayın 1220-1224 tarihleri arasında inşa edildiğini düşünüyoruz. Zaten 1224'ten sonra bu sarayın adı kaynaklarda geçiyor. Muhtemelen o dönemde yapılmış. Üstelik Sultan'ın adını taşıyor: Keykubadiye!

Bu saray, ünlü Selçuklu tarihçisi İbni Bibi tarafından

Kültepe'de yapılan kazıların tarihine baktığımızda 5500 hatta 6000 yıla yaklaşan bir geçmişi olduğunu görüyoruz burasının. Milattan 4000 yıl önce yazının orada kullanılmaya başladığını görüyoruz.

detaylıca anlatılıyor. Sarayın ne kadar muhteşem ve güzel olduğundan bahsediliyor. Sultan Alaaddin Keykubat çoğu zaman yaz aylarını bu sarayda geçirerek devlet işlerini gördüğü gibi, sefer hazırlıklarını da buradan yürütüyor. Ne yazık ki burası aynı zamanda Sultan'ın vefat ettiği saray. 1237 yılında Sultan sarayın hemen yanı başında bulunan Meşhed Ovası dediğimiz ovada, bir kuş ya da av eti yedikten sonra zehirleniyor ve hemen saraya taşınıyor. Burada son nefesini veriyor. Sonrasında Sultan Konya'ya taşınarak, Konya'daki Selçuklu sultanları türbesine defnedilmiştir.

Keykubadiye Sarayı daha sonrasında bildiğimiz kadarıyla Alaaddin Keykubat'ın oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından da bir süre kullanılıyor. Ancak malumunuz II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Selçuklular, Moğollarla Köseadağ

savaşını yaşıyor. Bu savaşın sonucunda Anadolu Selçuklularının yenilmesiyle birlikte, Moğollar Kayseri'ye kadar geliyorlar ve Kayseri'de büyük bir yıkım gerçekleştiriyorlar. Bu yıkım içerisinde çeşitli binalar yer aldığı gibi Keykubadiye Sarayı'nın da yıkılıp talan edildiğini biliyoruz.

Saray bu olaydan sonra tarihî kaynaklarda sadece yeri belirtilerek geçmeye başlıyor. Mesela 1277'de Sultan Baybars Kayseri'ye geldiğinde ordusuyla birlikte sarayın bulunduğu düzlükte çadırını kuruyor. Orada bir süre kalınca, bulunduğu bölgeyi Keykubadiye düzlüğü olarak belirliyorlar. Adı dışında sarayın niteliği hakkında herhangi bir değiniye rastlamıyoruz. Biz de buradan anlıyoruz ki o dönemde saray yıkılmış.

Aksarayî, yine aynı şekilde burası hakkında bilgi verirken, bu sarayın 1260'lı yıllarda zaten viran hâle geldiğini söylüyor. Bu bilgi, Köseadağ Savaşı sonrası durum hakkındaki görüşleri teyit ediyor. Sonrasında, kaynaklarda sarayla ilgili doğru düzgün bir bilgi geçmiyor. Sadece ismi kalıyor, Keykubat bölgesi olarak anılıyor.

Devamında, rahmetli Zeki Oral

hoca bu bölgede bir çalışma gerçekleştiriyor. Çünkü kaynaklarda okuduğu Selçuklu sarayları var. Bunlardan biri Keykubadiye, bir diğeri de Konya'da Beyşehir Gölü'nün yanında bulunan Kubadabad Sarayı. Kendisi Keykubadiye Sarayı'nı buluyor. Bilim âlemine de tanıtıyor. Sarayın niteliği hakkında araştırma yapıyor. Daha sonra 1964 yılında Oktay Aslanapa hoca, iki haftalık kısa süreli bir kazı gerçekleştiriyor. Bu kazıdan sonra 1980'li yıllara kadar başka çalışma yapılmıyor.

1980'lerde Mehmet Oluş Arık hocamız orada yine kısa süreli bir çalışma gerçekleştiriyor. Ama bu kazı 12 Eylül ihtilali nedeniyle durduruluyor. Ta ki 2014 yılına kadar.

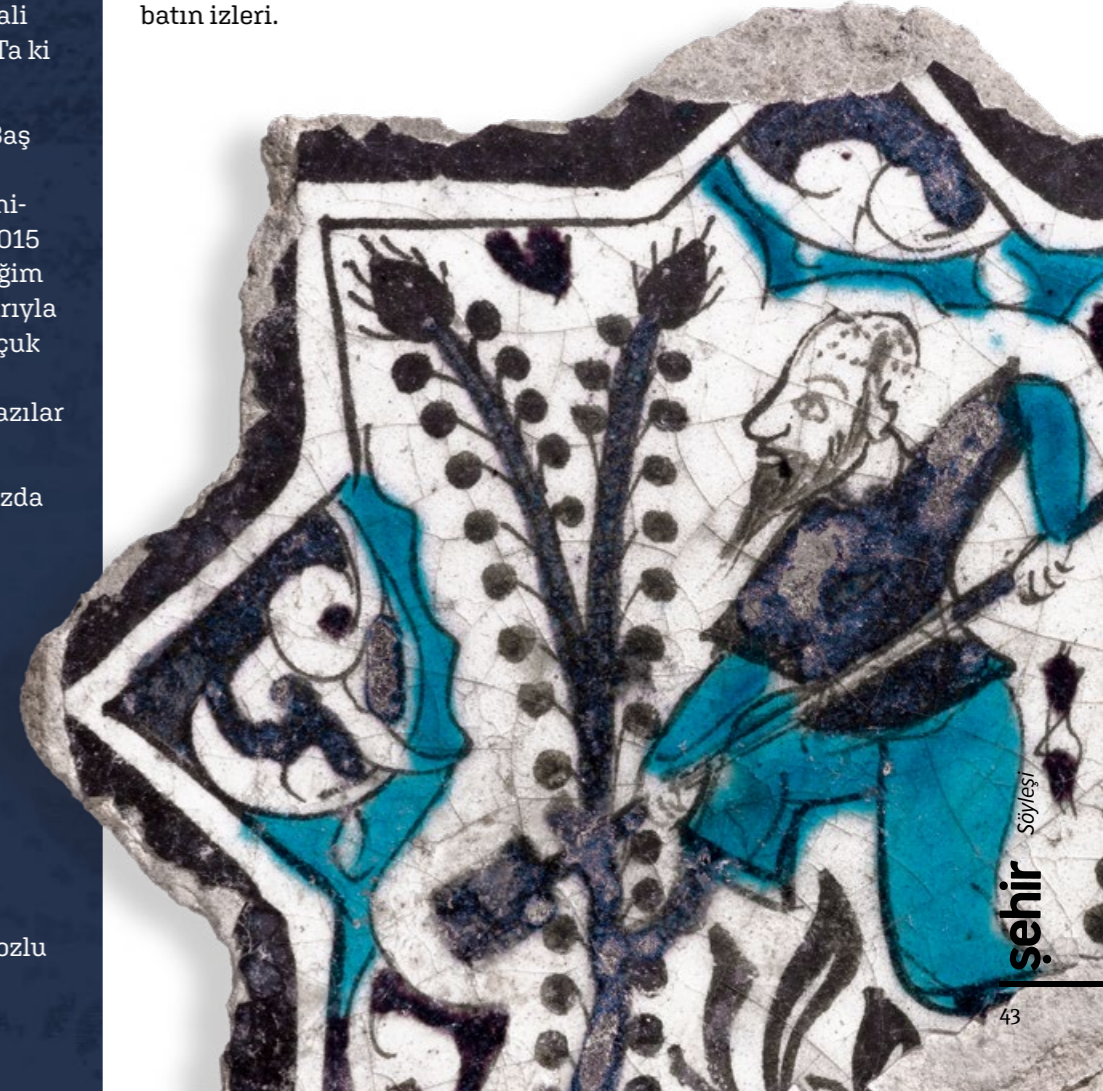
2014 yılında Prof. Dr. Ali Baş hocamla beraber sondaj çalışmalarını burada yeniden bir kazıya başladık. 2015 yılında biraz önce belirttiğim gibi Bakanlar Kurulu kararıyla Ali Baş başkanlığında Selçuk Üniversitesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı adına kazılar yürütülmeye başlanıyor.

Biz kazıya ilk başladığımızda toprak üzerinde iki tane yapı kalıntısı görünmekteydi. Bunlar da bayağı tahrip olmuştu. Yıkılmalar, dökülmeler mevcuttu. İki yapının etrafında çeşitli kazı çalışmaları gerçekleştirildi. Burada iki yapıdan bahsediyoruz, birini dört kemerli yapı, diğerini tonozlu

yapı olarak adlandırıyoruz. Ya da diğer bir adlandırmayla büyük köşk ve küçük köşk diyoruz. Dört kemerli yapı etrafında kazı devam ettirildi. Tonozlu yapıda bazı sağlamlaştırma çalışmaları yapıldı. Onun da etrafında bu yıl itibarıyla kazılar devam edecek.

Dört kemerli yapının etrafında yapılan kazılarda biz gördük ki orada sadece dört kemerli yapı yok. Devamı gelen yapı temel izleri de mevcut. Bunlar kazılar yapıldıkça açığa çıkmaya başladı. Ama gördüğümüz kadarıyla tahrip edilmiş. Yani olduğu gibi yıkılıp kalmamış. Bir tahribat var. Bu belki Selçuklu dönemindeki tahribatın izleri.

Kazıda, sarayı süsleyen çeşitli çiniler, günlük hayatta kullanılan kap kacak parçaları gibi buluntular çıkıyor. Bunlar Selçukluların günlük hayatına dair veriler. Yahut o dönemdeki Selçuklu mimarisini yansıtan veriler. Bunlar çok değerli. Biz bu kazıları yapmaya başladıktan sonra, veriler ortaya çıktıkça tarihî kaynakların yanına, sarayın nasıl olduğunu ortaya koymaya başladık. En basitinden çiniler bu sarayın ihtişamı hakkında bize bilgi veriyor. Kazılarda ortaya çıkan buluntular, temizlik, istasyon ve yayın çalışmaları yapıldıktan

sonra müzemize teslim edildi. Yakında bu eserler müzemizde sergiye çıkacak ve hemşehrilerimizle buluşacak.

■ **Selçuklu'yla başladık, Selçuklu'yla devam edelim. Bir de bildiğimiz kadarıyla Kızıl Köşk'te bir çalışma başlattınız. Oradaki çalışmalarınız ne durumda?**

- Kızıl Köşk, malumunuz yıkık bir hâldeydi. Kayseri Büyükşehir Belediyesinden Kızıl Köşk'ün hem kazısını yapalım hem de restorasyonunu gerçekleştirelim dediler. Burada müzemiz denetiminde bir uzmanımızla beraber, Büyükşehir Belediyesinin destekleriyle kazılar gerçekleştiriliyor. Kızıl Köşk'te bir yıkılma mevcut. İlk olarak iç kısmındaki toprak yığıntı kaldırıldı. Tamamen temizliği yapıldı. Çevresindeki kazılar da devam edecek. Kızıl Köşk'teki kazılar bize birçok şey gösterdi. Oranın bazı çini süslemelere sahip olduğunu biliyorduk. Ama kazılarda çıkan bazı veriler Kızıl Köşk'te de Keykubadiye'de yaşanan olayın benzerinin yaşandığını gösterdi. Yani burada da bir tahribat var. Belki Selçuklu döneminde yaşanan bir yıkım gibi tahribat gerçekleştirilmiş. Belki burası da Moğollar tarafından tahrip edilmiş olabilir.

Köşkte çok sağlam olmasalar da bazı çiniler bulduk. Bunlar daha çok bizim saraylarda görmeye alışık olduğumuz çinilerdi. Muhtemelen Kızıl Köşk de Sultan I. Alaaddin Keykubat döneminde inşa edilmiştir diye düşünüyoruz. Çünkü Keykubadiye Sara-

yı'nda çıkan verilerle çok yakın benzerlikler görüyoruz. Bir de kaynaklarda su ile ilgili bir vakfiyede, 1246 yılı yanlış hatırlamıyorsam, Kızıl Köşk'ün de adı geçiyor. Bu durumda Kızıl Köşk'ün 1246'dan önce yapılması lazım. Buna göre II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde yapılmış olabilir. Ya da I. Alaaddin Keykubat tarafından tamamlanmış olabilir. Çünkü o dönemde inşa edilmiş bir yapıdan bahsediyoruz. Sultan'ın dinlenme, sayfiye yeri veya avlandığı bir nokta olarak değerlendirebiliriz Kızıl Köşk'ü. Çünkü şehrin hâkim bir tepe noktasında bulunuyor.

İçindeki kazı ve temizleme işleri, bahsettiğim gibi bu yıl Büyükşehir Belediyesi tarafından desteklendi. Gelecek yıl çevresindeki kazılar da gerçekleştirilip restorasyon projesi hazırlanacak. Sonrasında restore edilmesi planlanıyor.

■ **Aslında bunlar çok önemli çalışmalar. Kayseri önemli bir Selçuklu şehri. Mevcut çalışmalar Selçuklu'yu mimari açıdan temsil etmeye yeterli oluyor mu?**

- Mevcut kalıntılar Selçuklu'nun mevcudiyetini yeterince temsil ediyor. Ama Sultan'ın ikamet ettiği, devlet işlerinin idare edildiği bir saray niteliğini biz çok bilmiyorduk. Bunun yaşayan bir örneği yoktu. Köşkleri bilmiyorduk. Bu eserler ve yapılan çalışmalar bize bu konudaki bilgileri sunmaya başladı. Buralarda yapılan çalışmalar, o dönemin saray mimarisi ve köşk mimarisiyle ilgili veriler sunuyor. Bu açıdan çok değerli.

■ **Saray mimarisi deyince, bizim büyüklerimiz meydanda buluşacakları zaman sarayın uğrunda buluşalım derlerdi. Meydanda bir saray mı vardı acaba?**

- Doğru bir bilgi. Mehmet Çayırdağ hocamız, Kayseri'de Selçuklu Sarayları ve Köşkleri adlı bir çalışmasında bu konuyu kaleme almıştı. Belirttiğiniz, meydana o noktaya da değişiyor. Biz meydana o yere devlethane diyoruz normalde. Bildiğiniz gibi Keykubadiye

Sarayı şehrin dışında. Merkezde bir yer olması gerekiyor. Tarihî kaynaklarda çok detaylı olmasa da o devlethane hakkında da bilgiler var. Oranın da çinilerle süslü olduğundan söz ediyorlar mesela.

■ **Kazı çalışmalarından söz açılınca Kültepe'de yapılan kazılardan bahsetmeden geçmek olmaz. Sizin döneminizde buradaki çalışmalara hız verildiğini biliyoruz. Bu konuya özel önem**

veriyorsunuz. Orada neler yapılıyor?

- 1948 yılından beri Tahsin Özgüç hocamızın başlattığı bir kazı var. O günlerden yanlış hatırlamıyorsam 2006 yılına kadar Tahsin Özgüç hocam kazıyı devam ettiriyor. Sonrasında Kutlu Emre hocamızla beraber Fikri Kulakoğlu hocamız kazı çalışmalarını devralıyor. Kutlu Emre hocamızın vefatının ardından Fikri Kulakoğlu hocamız kazıyı devam

ettiriyor. Çok önemli bir kazı. Çünkü her zaman söylüyoruz ve söylerken mutlu oluyoruz, burası Anadolu'da yazının ilk ve en eski örneklerini gördüğümüz yer. Kültepe'de yapılan kazıların tarihine baktığımızda 5500 hatta 6000 yıla yaklaşan bir geçmişi olduğunu görüyoruz burasının. Milattan 4000 yıl önce yazının orada kullanılmaya başladığını görüyoruz. Yukarıda Kaniş, aşağıda Karum'da yapılan kazılar var. Karum bir ticaret merkezi ve

burada neredeyse tamamı ticaretle ilgili çok sayıda tablet açığa çıkarıldı. Bu tabletlerin sayısı 24 bini buluyor. Bu tabletlerde ticari hayatın yanı sıra gündelik hayatla ilgili veriler de buluyoruz. Bu çok önemli. Çünkü bu verilere bakarak binlerce yıl öncesini görebiliyoruz. Neler yapılmış, neler yaşanmış, bunların izini sürebiliyoruz. Sadece yazı ile sınırlamak lazım. Burası önemli bir ticaret merkezi. Anadolu'nun en eski, en önemli ticaret noktalarından birisi. Asur ticaret kolonileri bu bölgeye geliyorlar, burada ticaret yapıyorlar, buradan dağılım sağlanıyor.

Kültepe'deki kazılar, Fikri Kulakoğlu hocamız tarafından her yıl yaz aylarında devam ettiriliyordu. Bakanlığımız verdiği bir kararla 2020 yılı itibarıyla buradaki çalışmaların yılın 12 ayı boyunca devam etmesini sağladı. 2021 yılı itibarıyla Keykubadiye Sarayı'nda yapılan kazılar da yılın 12 ayı boyunca kesintisiz olarak devam edecek.

- **Anladığımız kadarıyla Kayseri'nin tarihini aydınlatan bu çalışmalar yoğun bir şekilde devam ediyor. Bunların yanı sıra sizin güncel kültür sanat etkinlikleriniz de bulunuyor. Mesela Kayseri'deki tiyatrolar yıllardır başka şehirlerde bulunan Devlet Tiyatrosunun şehrimize de gelmesini arzu ediyordunuz. Sizin döneminizde şehrimizde tiyatro açısından önemli bir gelişme oldu. Devlet Tiyatrosu Kayseri'de bir sahne**

açtı. Bize bu sürecin nasıl gerçekleştiğini anlatır mısınız?

- Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç'la geçtiğimiz yıl göreve başladığımız dönemde bir görüşmemiz oldu. Bu konuyla ilgili görüşlerimizi sunduk. Zaten kendisinin de

tiyatro konusuna özel ilgisi ve mevcut çalışmaları vardı. Görüş alışverişinde bulunduk. Mevcut Şehir Tiyatrosu binasının Devlet Tiyatrosu olması için, sağ olsun başkanımız binanın bakanlığımıza tahsisini gerçekleştirdi.

Bu süreç sonrasında, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğümüz tarafından binanın içinde ve özellikle sahne kısmında düzenleme çalışmaları yapıldı. Mart ayı gibi Devlet Tiyatrosunun açılması kararı verildi. Başkanımız Memduh Büyükkılıç sadece binayı bize tahsis etmekle kalmadı, her konuda bize destek verdi.

Binada yapılan düzenlemeler bittikten sonra mart ayında, Konya Devlet Tiyatrosu oyuncularının sahnelediği Fehim Paşa Konağı adlı oyunla ilk oyunumuzu sergiledik. Sonrasında pandemi nedeniyle tüm dünyada olduğu gibi ara vermek zorunda kaldık. Kasım

ayında yeniden perde dedik. Bursa Devlet Tiyatrosu oyuncuları şehrimize gelerek Taş Bademler oyununu sahnelediler. Her hafta farklı illerden turneye gelen Devlet Tiyatrosu oyuncuları sahne aldılar. Pandeminin seyri nedeniyle yine ara verdik. Ancak şunu belirtmek lazım. Pandemi tedbirlerine bağlı olarak oyunlarımız sahnelenmeye devam edecek.

Kayseri Devlet Tiyatrosu artık bölge müdürlüğü. Bakanlık tarafından beş kişilik idari kadro verildi. Yirmi sanatçı ve on beş kişi de teknik kadro talebimiz var. İnşallah bu yıl bu kadrolar gelir diye düşün-

yoruz. Bu gerçekleştiği anda artık yerleşik düzenle oyunlar sahnelenecek.

Şu ana kadar farklı illerden gelen Devlet Tiyatrosu oyuncularımızın tiyatro izleyicisi açısından zor erişilecek bir çeşitlilik sunduğunu da belirtmek gerekiyor. Farklı ekipleri ve farklı oyunları izlemenin keyfini yaşadılar.

- **Pandemiye rağmen gençlere yönelik çalışmalarınız da var.**

- Öncelikle, pandemi süreci sonrasında dair planlamalar yapıyoruz. Tiyatroya gönül veren gençlere yönelik eğitimler yapacağız. Bir de festivaller olacak. Bunlar tamamen pandemi sürecinin karşımıza çıkaracağı duruma göre şekillenecek.

- **Daha sözünü etmediğimiz çalışmalar da yapıyorsunuz.**

- Biliyorsunuz İl Kültür Müdürlüğümüzün çok çeşitli alanlarda çalışmaları mevcut. Türk halk ve sanat müziği konserleri yapıyoruz. Bu konserleri kültür merkezimizin salonlarında yapıyorduk. Sonra ilçelere gidiyorduk. Bu konserlere mecburen ara verdik. Bunun dışında bizim birçok alanda kurslarımız var. Özellikle geleneksel Türk sanatları ve geleneksel el sanatlarına yönelik kurslar veriyoruz. İlerideki süreçte tezhip, çini ve seramik üzerine kurslar açmak istiyoruz. Bu sanatlara gönül verenler eğitim alabilecekler. Bu kurslardaki amacımız geleneksel sanatlarımızın yaşaması ve geleceğe taşınması.

Festivaller yeniden yapılacak duruma geldiğinde, bakanlığımızın desteklerini festivallere iletteceğiz. Somut olmayan kültür mirasının yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması için de çeşitli çalışmalarımız var. Çok geniş ve çeşitli alanlarda çalışmalarımıza devam ediyoruz.

- **Bildiğim kadarıyla şehirdeki kültür sanatla ilgili sivil toplum kuruluşları ile irtibat hâlinde-siniz.**

- Evet, mesela bu konudan hiç bahsetmedik. Sivil toplum kuruluşlarıyla sürekli iletişim hâlindeyiz. Hangi sanat dallarında ne tür faaliyetler yapabileceğimiz konusunda fikir alışverişi yapıyoruz. Bu amaçla sanatçılarımızla toplantılar gerçekleştirdik. Bazı sanatçılarımızı bakanlığımız tarafından belgeli olmaları konusunda bilgilendirip belge almaya yönlendirdik.

Mesela belirlediğimiz sanat

dallarıyla ilgili sergiler yapmak istiyoruz. Kültür merkezimizin içini, Atatürk Evi'nin altındaki güzel sanatlar galerimizi, kalenin içindeki alanları bu konuda değerlendirmeyi düşünüyoruz. Okullarımızla da görüşerek gençlerimizin, öğrencilerimizin bu etkinliklere dâhil olmasını planlıyoruz.

Tüm bu düşünceleri, planlarımızı gerçekleştirmek için heyecanla pandemi günlerinin sona ermesini bekliyoruz.

- **Kıymetli Şükrü Dursun hocam. Bu güzel sohbet için teşekkür ediyoruz. Bu sohbette sizin görev alanınızın bir diğer yanı olan turizm konusunu hiç ele alamadık. İlerleyen günlerde inşallah turizm konusu üzerinde de sohbet etme imkânı buluruz.**

- Bakanlığımızın adı gereği turizmi de konuşmamız gerekirdi evet. Umarım bir sonraki sohbetimiz de turizm üzerine olur. Ben de Şehir dergisine teşekkür ediyorum. •

Kayseri'de Bağ Kültürü ve Bağ Gezmeleri

Selma Çanakçıoğlu

Dünya ne kadar gelişirse gelişsin insanoğlu geçmişi ve kültürüne göre şekil alır diyerek başlamak istiyorum yazıma. Her bir yaşanmışlık gün gelecek tarih sayfalarına konu olacak ve her kuşak bir eski kuşağın yaşantısına yabancı kalacak. Bu durum tarih boyunca adına kuşak farkı diyebileceğimiz yaşam farklılıklarını gözler önüne serecek olan bir süreç olarak karşımıza çıkıyor. Teknolojinin bu kadar gelişmediği yıllarda insanlar nasıl yaşardı konusuna gelince benim de ucundan yakaladığım çocukluk anılarım var. Elbette onlardan bahsedeceğim kalem yazdıkça.

Eskiden şehirlerde kanalizasyon bu kadar gelişmediği için insanlar yazın taşı tarağı toplar, bir örtme bir tokana bile olsa şehirden uzak alanlara göçermiş. Kimisi araba ile kimisi at eşek ile... Şehirde

çöpler, atıklar kokar ve sinekler insanları rahatsız edermiş. Duyduğum kadarıyla durum bundan ibaret. Bağ kültürü oluşmuş insanlarda havalar ısındı mı şehir evlerinde yataklar yorganlar odanın

ortasına denk yapılır, mafrac kayılır, üstü örtülür; evde nacaktan oklava tahtaya kadar bağa gidecekler hazırlanır ve bağa göçülürmüş. Annemden babannemden hatırladığım kadarıyla bağa göçülür

göçülmez yılanı çiyana yemin verilirdi, ben onu iyi hatırlıyorum...

Ali Aslım hocamın *Bir Zamanlar Kayseri 2* kitabının 58. sayfasında böcekleri bağladığı konusunda halk biliminin en

güzel örneğini gördüm. Ve kitaptan bir bölümü yazıyorum:

Yemekten sonra çay içerlerken misk gibi tertemiz bağ havasını alıp tepeden şehrin ışıklarını seyrediyorlardı. Sessizliğe ağustos böceklerinin “cır cır” sesleri tatlı bir ahenk katıyordu. Gökyüzü açıktı. Dolunay, güzel, parlak yüzüyle gülümseyerek bakıyordu. Yıldızlar yıldızlar... Kayan yıldızlar; yürüyen, gezen yıldızlar. Kümeler, Samanyolu ve sonsuz, dipsiz bucaksız gökyüzü.

Çocuk mutluydu. Tatlı rüyalar ve masallar âlemindeydi sanki. Bu rüyayı birden ortaya çıkan kocaman bir böyü bozdu. Örümekten büyüktü. Ağzında dört çatal iğnesi, bacakları ve gövdesindeki ince sarı tüyleriyle korku verdi hepsine.

İhtiyar; yaşından umulmayan bir çeviklikle yanındaki terliği kaptı ve alnından vurdu böyüye.

“Ezildi kör böyü” diye coşkuyla gürledi.

Terliğin altına merak ve tiksintiyle baktılar. Yenge hemen terliği aldı altını yıkayıp getirdi.

Adam duramadı:

“Çok tehlikelidir. Zehri, akrebinkinden çok daha şiddetlidir.” Bu tatsız ve münasebetsiz sözlere kadınların canı sıkıldı. Adama bir an, ters ters baktılar.

Hasan’ı bir korku sardı. Bağlarda akrep, yılan, çiyana, büyü, bör böcek olduğunu duymuştu. Böyüyü de görünce onlar da aklına düştü. Dayısı da pot kırıp tuz biber ekti.

Yatma vakti gelmişti. Çocuk buna sevindi. Korkusu azalır gibi oldu. Soyunup yatağa girdi. Yengesi ve dayısı “hayırlı geceler, iyi uykular” dileyerek odalarına çekildiler.

Hasan yorganın altında sırtüstü yatıyor, gökyüzünü seyrediyordu. Şair ruhlu, romantik ve huşu içindeydi. Kısa sürecek bir yağmur yağsa da yorganın üstüne tıp tıp damlasa; yüzünü, gözünü, saçını, başını damlalar okşasa ne iyi olurdu diye düşündü.

Ah! Bu zararlı böcekler. Yine aklına düştiler, keyfi ve uykusu kaçtı. Böcekler,

böcekler... Gözünün önünde sanki cirit atıyorlar.

Sürüler hâlinde, yüzlercesi, binlercesi...

Gözleri korkuyla açıldı. Yüzü gerildi. Gidin gidin, gelmeyin diye bağırarak istedi. Bağırmadı. Sesi çıkmaz olmuştu. Anneanesi geldi tam bu sırada, koruyucu melek gibiydi. Çocuğun durumunu kavrayan ihtiyar hemen yanına çöktü. Abdestli hâliyle okuyup üfledi. Çocuk biraz teskin oldu.

“Korkma yığidim, güzelim, bir tanem. Yer gök dua iledir. Sahibimiz Allah var... Bağa göçeli iki aya yaklaştı hiçbiri ilişmedi şimdye kadar. Bir şey olmaz. Aklına getir, rahatça uyu. Hem tedbirliyiz. İlacımız, herbir şeyimiz var.” Gözleri dikili gökyüzüne bakan çocuk dikkatle dinliyordu, ihtiyar yatağın içine girip olurdu. Elinde tülbent vardı. Çocuk merakla sordu:

— Tülbenti ne yapacaksın anneanne?

— Biraz bekle görür ve anlarsın, diyen ihtiyar ilgiden memnundu. Çocuk doğrusu ne olacağını merak ediyordu, anneanesini izlemeye koyuldu, ihtiyar gösterisine sevinçle, sakin ve becerikli başladı. Tülbentin ucunu düğümledi. Düğümüne bakarak başladı dua ve tekerleme karışımı sözleri sıralamaya:

*Ergap ergap afiye
Sokma beni safiye
Ergap eti Şam eti
Etim Sülüman eti
Ergap seni dağladım
Dört yanını bağladım
Sarı inek sağlana kadar
Güneş doğana kadar
Yavrucuklar uyuyana kadar
Ergap çüş
Mergap çüş
Böyü çüş
Çayan çüş
Bör, böcük uyuş.*

Aman uzun kız Muhammed şefatinden mahrum kal bize gözükürsen gözümüze gözükme sakın, denilirdi bağıra bağıra... Uzun kız da yemine karşı

▼ F.: Veli Dölek

Bu kızarkası, evlenen kızının arkasından gitme anlamında kullanılan bir kelimeymiş. Önce kız evi pastalar bağda, normal gezmelerin dışında ne türlü gezmeler olurdu diye söze başladı.

Bu kızarkası, evlenen kızının arkasından gitme anlamında kullanılan bir kelimeymiş. Önce kız evi pastalar bağda, normal gezmelerin dışında ne türlü gezmeler olurdu diye söze başladı.

gelemezdi, bu bir anlaşma idi aralarında. Tabii ki şimdiki bağlar gibi değil eskinin bağları taşlarla örülmüş bir oda, bir önünde gezinti.

Hiç unutmuyorum bağda gezme geziliyor yaz günü.

Bağ sahibi bağı gezdiriyor anneme, komşunun gelini kendi odasına götürdü, bembeyaz işlemeli yatak takımları, taş odanın her yeri perdeler dâhil her yer beyaz işlemeli delik işi örtüler, lakin her yer delik deşik taşlardan ara ara ışık sızıyor. Korkmuyor musun diyor annem burda yatmaya... Alınan cevap aynen şöyleydi:

“Aman gece duvarlarda bir şey doluyor parlıya parlıya, bize dokunmuyor gidiyor, yatak yüksek bize bir şey olmuyor.” Tabii ki çocuk aklım almıyordu o zaman bunları...

Bizim bağda da aşağı odada, divan boyunda duvar çekilip içi hışır delinen küçük taşlarla döşenmiş oturma yerleri, Kayseri tabiriyle sekimiz vardı. Üzerine eskilerden köpünen minderler serilir, onun üstüne de kilimler halılar serilirdi. Lakin bu hışırda akrep çok olurdu. Annem akrep duası okurdu devamlı yazmasının ucunu bağlayarak. Ama gerçekten o kadar akrep içinde bizi hiç akrep sokmadı.

Bağda en korkmadığım böcek otların arasından çıkan kirpi olurdu ki onun da bir tekerlemesi vardı:

“Kirpi kirpi ya kirpi, arpa döktüm ye kirpi”

Kaplumbağalar tevekleri yemesin diye iki sopa yardımıyla tenekeye alınır, bağın dabanına tenekeyle götürülürdü.

Anlayacağınız eski bağcılar böcekten yıldıktan akrepten korkmuyorlardı.

Bu konuyu ele almak istediğimde ilk iş halamı aradım, hala dedim durum bu, benim bir yazı yazmam gerekiyor ve bir saygıdeğer abim bağ kültürü yaz istersen dedi, ben de daha eski bağcılar nasıldı senden dinlemek istedim, anlatsan, dedim.

Halamın ilk aklına gelen; kızım kızarkası gezmeleri olurdu eskiden bağda, normal gezmelerin dışında ne türlü gezmeler olurdu diye söze başladı.

▼ F.: Uğur Aydın

lurmuş. Nasıl kalabalık olurdu eskiden diyor halam, böyle koltuklar ne de yoktu eskiden, baktık ki yer kalmadı oturulacak, kapılar çıkarılır, üst üste konulan yonu yastıkların üzerine konur, onun da üstüne minderler, örtüler serilirdi. Kapının üstünde otururdu bağda kızarkasına gelen misafirler diyor. Bakın insanoğlu nasıl yöntemler bulmuş. Ama tanışmış ama anlaşmışlar, akraba olmuşlar.

Kızım diyor halam, eskiden böyle pastalar ne de yoktu çeşit çeşit, şeker tutulur, paşa şekeri, lokum kâğıtlı şeker, limonata, gılaburu suyu, ayran ikram edilirdi diyor. Hatta kız evini kızarkasından gitmeden çağırmayanlar, benim şekerim de sizin misafirlikte tutulsun bari diyerek şekerini alır gelirdi diyor.

Benim hatırladığım da S kurabiye, halka, kete, kuru pasta tutulurdu. Yaşım ancak ona yetiyor. Eskiden tek şeker tutulmuş halamdan duyduğum kadarıyla...

Kayısı zamanı oğlan evine gidildiyse üzüm zamanı da kız evine gidilirmiş, elleri dolu dolu gelirmiş iki taraf da, hem yatılı kalır hem de ağırlanır, konu komşu akraba tanış olunmuş... Takım yemek-

ler pişirilir, baklavasından su böreğine, yaprağına, muhallebisine, etler haşlanır, parça parça kavrulurmuş.

Düşünüyorum da şimdiki bağları, tam bir ev, eksiksiz, getir götür derdi yok. Bir tek kıyafetler gidip geliyor, çoğu onu bile taşıyamıyor eve...

Artık her şey kolay lakin huzur yok, saygı yok, sevgi yok maalesef. Sular musluklardan akıyor, her şey bol. Kış geldi mi kuyuya kar konacak, kuyu temizlenecek derdi yok, buzdolabı var eti nerde saklayacağız derdi yok, o zorlukta nasıl misafir ağırlandı bilemezsiniz diyor halam.

Cumartesinden alışveriş yapılıyor, pazar günü aniden habersiz misafir gelirse diye, telefon olayı yok tabii ki. İnsanlar birbirine yürüyerek gidip geliyorlar, benim zamanımda araba vardı, otobüs de vardı lakin daha eskiden bunların hiçbiri yokmuş... Cumartesinden gelen et poşetlere konularak aşırma ile kuyuya sallanıyor bir ucu ağaca bağlanarak. Aslında evlerde yemeklere koymak için kemikli sızgıt ve kuşbaşı kavurmalar olurdu. Bol yağlı kavrulur ve tencereye

konulan et tüketilirdi, donmuş yağın içinde et bozulmazdı. O dönemi yaşayan bir nesilim ve bu kavurmalardan gizli gizli yiyenlerdenim ben de.

Su börekleri, güveçler, pehliler derken

birden bu tarafa ananeme gidiyor aklım. Rahmetli ocaklıktan çıkamazdı. Biz gidince bağda bazlamalar, yağlamalar yapılır, bir taraftan güveç pişer, o pişen yağlama şebitlerini eline alan gider,

yarısı biterdi pişen şebitin. Ne bereketli ne tatlıdır o üzerine sarımsak sürüp ayaküstü yemeler...

Güllü baklavalar, asideler... Ahh ah! İçim çekti bir an. Kıymalı yağlamalar

incecik açılacak, sona kalan hamurdan biraz kalın şebitler de olacak ki onlar da salçalı tereyağlı ayrı bir sağana yağlanacak.

Çocukken en çok sevdiğim işti ananemin yanında gilamada kırmak, bir

yandan ot atılacak ateşe, o ot sönmeden gilamada konacak ateşe... O yağlama şebitlerdeki o koku...

Ah hatıralar ah eski günler, çünkü eskiler çocukluğumuzdur, mutluluğumuz aile bağlarımızdır. Eskileri yâd etmek belki de bu yüzden güzel geliyor insanlara. Çocukluğuna dönmektir eskileri anmak, mutluluk tam da orada saklı! Sabah erken soğuklukta bağın içine girilir, dökülen kayısılar toplanır ve damlara açılırdı onu iyi hatırlıyorum. Tatlı çekirdek ayrı acı çekirdek ayrı biriktirilir ve çuvala satılırdı, hiçbir şey ziyan edilmezdi bağda.

Bağ denildi mi aklıma ilk gelenlerden biri de duttur. Tüm apartmana birer tabak dut ve birer tabak kayısı dağıtmakla geçti benim çocukluğum. Dört tane dut ağacı vardı, onlar silkelendir, ikişer kova teyzem, dayım ve biz getiririz. Getirir getirmez de dağıttırık fakirlere, konu komşuya. Şimdi ne dutlarda dut kaldı ne kayısıda kayısı ne de bereket. İnsanların da eskisi gibi kalmadığını inkâr edemeyiz maalesef.

Üzüm zamanı pekmez kaynatılırdı kızken. Lakin ceviz sucuğu nasıl yapılır Erkilet'te kayınvalidemin bağında gördüm ilk defa. Hacı Ağa adında çalışan ağamız vardı, bağı bozar, üzümü ezer, biz de kaynatırdık. Beni fazla yaklaştırmazlardı ise pise, sen mutfakta kal derlerdi, yaş on sekiz, daha hâlâ o tadı bulamıyorum aldığımız ceviz sucuklarında maalesef. Ne güzel günlerdi onlar. Hepsi rahmetli oldu, anane, yenge, kayınvalidem... Gün gelecek bizler de gideceğiz gerçek dünyaya ve yaşantılar bir masal gibi anlatılacak. Şimdi her pekmez aldığımda kendi damak tadımızın pekmezini istiyor insan. O reyhan kokulu pekmezler. Git gide ticari amaç taşıyan şekerli pekmezlere dönüşmüş durumda... Bağdan göçerken etraf çör çöp toplanır, büyük bir yığın şeklinde gazeller falan ateş yakılır ve;

“Heyyy heyyy heyyy heyyy!
Alemeti yaktık keyfine baktık
Bal yidik yağ yidik!
Bal yidik dokuz çömlek yağ yidik!
Anahtarını da (yan komşunun ismini

anarak) komşu ağaya bıraktık” denilirmiş.

Hey dağlar taşlar, uçan kuşlar, komşular hakkınızı helal edin diyerek bağdan şehre göçülürmüş.

Eskiler yoku var eden olanaksızlıklara rağmen onuruyla yaşayan insanlardı... Güven vardı insanlarda. Bağlar arası duvar yoktu mesela, kili denilen, kürekle yapılan yükseklikler ile bölünürdü bağlar, ağaçlar işaret olurdu kililere... Hatta bağını büyütme için kilinin yerini değiştiren uyanıklar olurdu ki ananem onlar için “Yavrum kili ile oynayan iflah olmaz (yani başına kötü işler gelir)” derdi.

Bağ yolları süpürülürdü, çöp süpürge ile dümdüz yapılırdı o kötü toprak. Geçen olursa üstünden ayak izinden belli olurdu, erkek geçmiş ya da kadın geçmiş, izden iz sürülürdü. Sabah kahvesi, öğle kahvesi, eskiden kahvesi değil de gaflesi denirdi Kayseri ağzıyla... Evin çocukları haber getirirdi. Hangi bağda toplamıyorsa tüm niyete duyuru yapılırdı...

Salıncaklar kurulu olur çocuklar orada uyurdu. Topraktan evler bahçeler yapardık onu hatırlıyorum. El işi yapmayı sevmezdim ben; ta o zamanda bile dut ağacının tepesine minder kor, okulda öğrendiğim şiirleri, şarkıları söyler dururdum. Radyo da pek çekmezdi ki Özge'nin Günlüğü'nü dinleyeyim. Sonradan televizyon alındı, anten çekmez, erkekler antenle uğraşırdı...

Velhasıl o zaman deselerdi ki telefon cepte duracak ve canlı yayında televizyon gibi konuşacaksınız, hayal bile edemedik ki şu anda dünya ışınlanmayı konuşuyor. Elli yıl sonra neler icat olacak onu hiçbirimiz bilemiyoruz. Bildiğim ve temenni ettiğim tek şey insanoğlunun her ortamda sevme ve sevmeyi, saygı duymayı bilerek bu yıllara gelmesi. İnsan olmayı kaybetmeden gelecek nesillere ışık olmak ve onları dini ahlaki ve teknolojik olarak da yetiştirebilmek gerekiyor. Geçmişten geleceğe seslenebilmektir benim için önemli olan. Ruhu güzel kendi güzel, zeki nesiller yetiştirmek dileğiyle, selamete kalın efendim... ■

Son Alemci ve Son Beşikçi

*Onlar, Kayseri’de Mesleklerinin Son Temsilcisiydiler
Kendileri Gitti, Adları Kaldı Yedigâr*

Ahmet Sıvacı

Onlar, şu kaskatı dünyada hâlâ geçmişte yaşayan, geçmişi yaşatmaya çalışan, ahi kültürü, terbiyesi, kimliği ve kişiliği içindeki zanaat erbabıydılar. Değişim rüzgârları önünde kuru bir yaprak gibi savrulsalar da fırtınanın, kasırganın sesine kulaklarını kapatsalar da zaman, onları dişli çarkında ezmeye devam etti. Teknoloji baş döndürücü bir hızla gelişirken değişime ayak uyduramadılar, uydurmak istemediler.

Onlar, asla geliştiremedikleri, modernize edemedikleri küçücük, panjurlu, asma kilitli, küf kokan dükkanlarında minarelere alem yapıyorlardı. Onlar, şimdilerde esnaf müzelerinde sergilenen, dedelerinin giydikleri yemeni yapıyorlardı ve onlar gürgen ağacından beşik,

Sultan Sazlığı’ndan topladıkları berdi adı verilen uzun bitkilerle, yerini plastik kordonlara bırakmış, artık şimdilerde kimsenin bilmediği hasır yapıyorlardı. Satılmayacağını bile bile, yüzüne bakılmayacağını bile bile.

Ve ben, 10 yıl önce onları mekânlarında bulmuş görüşmüştüm. Şimdi onlar sonsuz âlemdeler. Dünyayı bize bırakıp, teknolojiye yenik düşmüş zanaatlarını da alıp götürdüler. Onların eserleri esnaf müzelerinde sergileniyor şimdilerde. İnsanlar gülümsüyorlar ve bakıp geçiyorlar sadece.

Kendileri gitti, meslekleri de adları da yedigâr kaldı bize. Bu yazımda bunlardan ikisinin, son alemci ve beşikçinin hikayesini yazacağım.

O SON ALEMCIYDİ GİTTİ, ALEM BİTTİ

Geleneksel el zanaatlarından biri de alem yapıcılığı. Osmanlı mimarisinden günümüze kalan bir gelenek olup kubbe, minare, tonoz gibi örtü öğelerinin tepe noktalarında yer alan; tunç, bakır ve pirinçten yapılmış; ay, yıldız, lale biçimindeki bezemelerdir. Bunlar cami, medrese, tekke, türbe, kapalı çarşı, imarethane gibi değişik yerlerde kullanılır. Selçuklularda olmayan bu gelenek Osmanlı’da yaygındır. Sadece mimaride değil, aynı zamanda bayrak direklerine ve taşınan sancaklara takılan başlıklara da “alem” adı verilir. Kayseri’de çoğu yapıları süsleyen alemler, sayıları gittikçe azalan ustalar

tarafından el emeği, göz nuru ile yapılmaktaydı. Alem ustaları Kayseri’de talebi fazla olmaması nedeniyle mesleklerini farklı konularda sürdürmek zorunda kaldılar. Temeli bakırcılık olan bu meslek ustaları turizme yönelik bakır süsleme işiyle kazançlarını sağlamaya çalıştılar.

Kayseri Eski Sanayi’de bulunan dükkanında şehrin son alemcisiydi o. Onu yıllar öncesinde yine bir kültürel çalışma için kendisini ziyaret ettiğimde tanıdım. İşsizdi. Dükkanın önünde, alın teri, göz nuru dökerek, bilek gücü harçayarak imal

ettiği farklı ölçülerdeki bakır alemlerin başında müşteri bekliyordu.

Umutsuz, çaresiz; yalnız. Ama gururla, onurla...

Yılların ustası Yaşar Benli Usta üretim yapmıyordu artık. İşi var desinler diye daha önceden yapmış olduğu alemlerden birini dükkanın önünde çekiçliyordu. Aslında sokağın esnafı birbirlerini tanıdıklarından kimin işi var, kimin yok biliyorlardı, ancak esnaf ahlakı doğrultusunda kimse kimseye sormuyordu. Sac sobacı da aynıydı, sıcak demirci de tahta

beşikçi de. Selam vermiştim ve sıcak bir şekilde almıştı. Anlatmasını istemiştim ne var ne yoksa.

Yaşar Benli Usta, Kayseri’nin has yerlisi. Hacı Velet Mahallesi’nden. 1938 doğumlu, Osman Ağa ile Fatma Hanım’ın çocuklarından Yaşar Usta... İlkokulu bugün artık olmayan Etiler İlkokulu’nda bitirmiş. Daha sonra babası onu Bakırcı Mustafa Paçacı’nın yanına çırak olarak vermiş. Sekiz yıl çalışmış orada. 1957 yılında Eskişehir’e askerlik görevini yapmaya gitmiş. Dönüşte bu defa yine

meslekten Mustafa Barutçu’nun yanına kalfa olarak girmiş ve mesleğini yapmaya devam etmiş. “Üç yıl çalıştım Barutçu’nun yanında.” demişti. Yaşar Benli Usta, uzun uzadıya, hasretle, iç geçirerek eskilerden söz etmişti bana. Gözleri uzaklara dalmış ve yılların verdiği yorgunlukla, acı acı gülümseyerek geçmiş yıllardan dem vurmıştu...

– Hangi yıl evlendin hatırlıyor musun?

– Tabii ki hatırlıyorum. 1960 yılında evlendim. Ayşe Hanım ile. Allah üç evlat verdi bana. En büyük oğlum Osman.

Onun küçüğü Hüseyin. Bir de kızım var Beyhan.

Yaşar Benli Usta sempatik bir insandı. Onunla mesleğin incelikleri hakkında konuşmuştuk

– 1960 yılında kendi işimi kurdum. Güğüm, ibrik gibi bakır eşyalar yapıyordum. O yıllarda “sürahi” adı altında gelinlik kızlara bakır mutfak eşyaları verirdi. Âdettendi bu. Güğüm, ibrik, kapaklı, sini gibi eşyalar. Zamanla bu adet bitti.

– Ne zaman alem yapmaya başladın?

– Uzun yıllar önce başladım. Yirmi yıldır yaparım. Ama artık talep yok.

– Kaç çeşit alem var?

– Minare alemi, minber alemi, yalancı kubbe de denilen ve şadırvan üstüne konulan alem ve büyük kubbeye konulan alem olmak üzere dört çeşit alem bir takım olarak bir camiye takılıyor.

– Nasıl yapılıyor alem?

– Şu gördüğümüz şablonlar alemin her bir parçası için. Öncelikle bakır sac ile şablon kesiliyor. Daha sonra çekiçle şekil veriyorum. Yılların verdiği tecrübe ile şekil veriyorum. Herhangi bir kalıbı falan yok. Daha sonra da sarı kaynakla birleştirme işlemi yapılıyor. Kısacası Metal levhaların şekillendirilip üst üste

getirilmesi sonucu, bugün camilerde gördüğümüz alem denilen süsler meydana geliyor. Şekillendirilmiş levhalar üst üste konduktan sonra yaldız boya kullanarak boyuyorum.

Yaşar Usta’nın atölye olarak kullandığı dükkanında alemin parçalarını oluşturan şablonlar vardı.

– Kaç parçadan oluşuyor alem?

– Altı parçadan oluşuyor. Bunların ölçüleri değişiyor. Çeşitli ebatları var. Hangi ebada denk geliyorsa ona göre şekillendirip oluşturuyoruz. 70 santimetre, 180 santimetre, 1 metre ve 2 metre boylarında oluyor.

– Bu kadar mı? Mesleğinin sırlarını istesem senden...

– Hemen veririm. Nasılsa yapamayacaksın. Yapsan bile elinde kalacak. Şimdi dinle. Sonra yazarsın.

Alemlerin hazırlanışı sırasında bakırcılıkta kullanılan el aletleri kullanılır. Bunların başında çekiç ve örs gelir. Çekiçler değişik boy ve ağırlıkta, çeşitli ağız yapılarına sahip, bakır malzemeye şekil vermekte kullanılırlar. Bunun yanı sıra örsün her türlü süslemeye kullanılır. Ancak “sava” adı verilen örs çeşidi daha da önem taşır. Daha küçük

boyutlarda alem yapımı için küçük savalar kullanılır.

Bir başka örs türü ise imal edilecek alemlerin düzleştirilmesinde kullanılan düz örstür. Bu örsün değişik boyutlarda olanı vardır. En uzununu 1.5 metreden uzun olan bu örsler, büyük camiler için hazırlanacak alemler için kullanılır. Alemler hazırlanırken her parçanın işlenmesinde ve daha sonra değiştirilmesi gerektiğinde kullanılacak örsün bakır malzeme üzerinde tam olarak yerleşmesi gerekir. Alem yapımında kullanılan bir başka el aleti ise tokmaktır. Tokmaklar da çekiçler gibi değişik boy ve ağız yapılarına

sahiptir. Bunlar toplama, düzleme ve yuvarlama işlerinde kullanılır. Bunun yanı sıra plastik tokmaklar da yine alem üretiminde kullanılan aletlerden.

İmalat sırasında kullanılan makaslar üç çeşittir. Düz, eğri ve diş makasları olarak adlandırılır. Düz makaslar bakır levhaları kesmekte kullanılırlar. Eğri makaslarla yuvarlak bakır levhaların iç kısımları oyulur. Diş makasları ise birleştirilecek olan iki bakır levhanın uçlarını kesmekte kullanılır. Daha sonra üst üste getirilerek kaynatılır ve çekiç ya da tokmaklarla dövülerek kaynak izlerinin az da olsa kaybolması sağlanır.

Bundan sonraki işlem bakır levhaların işlenmesidir ki alemin parçalarını oluştururlar. İşlenen bakır levhalar ölçülere göre daireler hâlinde kesilir.

Alemler, dikey bir eksen üzerinde yukarıdan aşağıya doğru hilal, küçük küp, boyun, armut, bilezik, büyük küp ve kova gibi bölümlerden oluşur. Her bölüm iki parçadan meydana gelir ve bu bölümler kaynatılıp çekiç ve tokmakla dövülmek suretiyle bir araya getirilir. Bu birleştirme sırasında levhaların uçları diş makası yardımıyla kesilir ve alem yapılmış olur. Bundan sonraki işlem alemlerin yerlerine takılmadan önce dış cepheye dayanıklı boyalarla boyama işleminden geçirilmeleridir.

Alemlerin kubbe ve külahın dış çizgilerini yukarıya doğru bütünleyici bir güzellik anlayışının yanı sıra yapısal zorunluluklar nedeniyle kullanıldığını da söylemek mümkündür. Buna en önemli neden olarak, alemlerin kubbe ve külahlara kaplanan kurşun levhaların tepede birleşme noktalarındaki açıklığı örtmek için kullanıldığı söylenir. Aynı zamanda rüzgâr ve yağmurun etkisiyle kurşun levhaların bozulmasını önlemek alemlerin bir başka görevi de denilir. Alemler çeşitli büyüklük ve şekillerde hazırlanır. İsteğe bağlı olarak da alemlerin ebatları değişir. Ancak minber alemlerinde büyüklük caminin genişliğine göre değişirken minarelerde kullanılacak olan alemler genel olarak tek boyda üretilir.

Yaşar Benli Usta artık isteğe göre yapıyordu. Çünkü onun ürettikleri camiler içindi. Sürekli imalatı hiç olmadı. Ona haftalık da olsa yapıp yapmadığını sormuştum. O ise anlamlı bir cevap vermişti bana:

“Alem yapabilmem için yeni camilerin yapılması gerekir. Kayseri’de bu işi yapan birkaç kişiydik. Eskiden burada 50 kadar kişi, bu ve buna benzer el işçiliği ürünler yapıyordu. Aramıza bir başkası giremezdi. Ama zamanla çoğu esnaf mesleği bıraktı ve çok az sayıda kişi kaldık. Şu an benden başkası yok.”

Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Ama aylar geçmediğine eminim. Son alemcinin çok hasta olduğunu duydum. Bir süre hastanede kalmış. Bir gün Kayseri Eski Sanayi’ye yolum düştü. Onun bulunduğu sokaktan geçiyordum ve dükkâmı kapalıydı.

Son alemcisi... Bir gece sabaha karşı evinde vefat etti. Cenazesini Hunat Camii’nden kaldırdılar. Geride satılmayan alemler kaldı o kadar.

O SON BEŞİKÇİYDİ GİTTİ, MESLEK BİTTİ

Teknoloji değiştiğe buna bağlı olarak da her şey sürekli bir değişim içinde. Yıllar bazı şeyleri eskitiyor, tüketiyor ve bitiriyor. Her şeyin ham maddesi, gerçeği, orijinali yerini yenilere yeni gelenlere bırakıyor. Her şey zamanla ölüyor. Yaşları ellinin üstünde olanlar hatırlayacaklar. Hatta buruk bir gülümseme ile o günleri, yılları adeta yaşayacaklar. Onların çocukluk yıllarında; ne gerçeğinden ayırt edilemeyen oyuncak tabancalar, ne plastik, metal spor arabalar, ne de günümüz Türkiye’sini ahtapot gibi saran, zararlı olduğu bilirse de cazibesinden hiçbir şey kaybetmeyen, akla hayale gelmeyen oyuncaklar vardı.

Şimdilerde üç yaşında veletlerin bile ilgisini çekebilene, hatta nerede varsa onların bütün dünyası olan bilgisayarlar ve orada bulunan vurdulu kırdılı animasyonlar, o yıllarda sanıyorum bu ülke yetişkinlerinin bile, çocuklarının bile asla düşünemeyecekleri bir olguydu.

Kayseri, Eski Sanayi. Bir marangoz atölyesi ve önünde farklı ağaçlardan yapılmış araç gereçler. İnanılmaz çekicilikte, el emeği bir tahta beşik. Sallandıkça tıngır mıngır ses çıkartan beşik.

Hacı Somtaş Usta’yı o usta, hünerli ellerin sahibi. Hemen karşı çaprazında bir başka küçük atölyede aynı baba mesleğini sürdüren oğlu Hacı Murat’la neler üretmiyorlardı ki. Günümüzde

çoğu yetişkinin heyecanla, dahası hüznle hatırladığı, “çıkırık” adı verilen, ağaçtan yapılmış, biri önde ikisi arkada üç tahta tekerleği olan, torna tezgâhından çıkmış, yürümeye hazırlanan bebeklerin arka kısmından tutup iteleyerek yürütmeye çalıştığı düzenekler, araçlar. Biraz daha tanımlayacak olursak, şimdilerde bebekler için aynı amaçla üretilen ve adına “örümcek” denilen modern araçlar keşfedilmeden önce onların yerine kullanılan ve de eminim günümüz bebeklerinin ilkel bulacağı, karizmalarını çizecek aygıtlar. Yaşı elliye geçmişlerin içlerinde tıngır mıngır sallanarak güzellik uykularına

yattığı, onunla büyüdüğü, annelerinin ninniler söylediği, rüya âlemlerine, masal dünyalarına kanat çırttığı, rengârenk ama mat, biraz da zevksiz boyalarla süslenen tahta beşikler.

Mahalle ki bugün artık yalnızca adı var, fırınların yaşadığı devirlerde, evlerde hazırlanan ekmeçlik hamurunun bilmem kaç derecede pide ya da o yıllardaki ifadeyle “Fırın Ekmeği”ne dönüşmesinde yardımcı araçlardan biri olan tahta özel kürekler. Fırıncıların taş zeminli, ne bulursa onu yaktıkları fırından pişen ekmeği çıkardıkları kısa, uzun saplı, geniş, dar fırıncı kürekleri.

Geleneksel yer sofrasında Kayseri söyleyişle “sini” altına konup yer sofrasının yükseltildiği, açılır kapanır, yine boyanmış, yine torna imali sofa altlıkları. Hamur işleri için günümüzde bile sürekli kullanılan hamur tahtaları. Çeşitli boy ve kalınlıkta oklavalar. Değişik ölçülerde fırça, kazma, kürek sapları. Merdaneler, yine ağaçtan yapıma tabureler. Ağaç malzemeler Hacı ve oğlu Murat Usta'nın ellerinde birer birer şekil buluyorlardı. Değişik türde torna işleri bu küçük iki atölyede üretilip yine atölye ya da dükkân önünde görücüye çıkıyorlardı. Uzun yıllar önce bulmuştum onu.

Hacı Mustafa Somtaş, Kayseri, Hasinli Mahallesi'nden. 1948 doğumlu. Meral adında bir kızı ve dördüncü kuşak olarak baba mesleğini sürdüren Murat adında bir oğlu var. Biraz daha geçmişe doğru bir yolculuk yapılacak olunursa çıkırcılık, beşikçilik mesleği Hacı Mehmet Dede'ye dayanıyor. Daha sonra gelen ve aynı adı taşıyan oğlu Hacı Mehmet de aynı işi yapmış. Hacı Mehmet'in oğlu Hacı Mustafa da dedelerinin işini sürdürmüş ve hâlâ devam ediyor. Şimdi ise oğlu Hacı Murat dördüncü kuşak olarak hızla gelişen teknolojiye karşı mücadele ediyor. Hacı Usta'ya sormuştum ve o da anlatmıştı dalgın bakışlarla:

– Büyük dededen kalma değil mi bu zanaat?

– He ya! Babam Hacı Mehmet de aynı zanaatı yapardı. Sonra ben, sonra da oğlum Murat bu zanaatı sürdürmeye çalışıyor, geçinip gidiyoruz işte.

“Müthiş bir şey bu Hacı Usta” diyorum. Dört kuşak aynı zanaattan ekmek parası çıkarmış, çıkarıyor. Belki de en ilginç yanı iş değiştirmeyi düşünmemişler yıllar boyu. Gülümsüyor Hacı Usta. “Kismet” demekle yetiniyor yalnızca. O sırada dükkâna müşteri geliyor ve sofa altlığına alıyor. Müşteri sıkı bir pazarlığa giriyor. Hacı usta fiyatın ancak bir çay parası olduğunu söylüyor. Hani denir ya sanki at ile deve pazarlığı gibi yapılan bir pazarlığın sonunda, sarı-kırmızı

renklerin süslediği iki adet sofa altlığı çıkıyor dükkândan.

Hacı Usta ilkokulu bitirdikten sonra, o yıllardaki anlayış doğrultusunda ortaokula gitmemiş ve çoğu çocuk gibi babası Hacı Mehmet Usta'nın yanında başlamış zanaat öğrenmeye. Babası 1965'te vefat etmiş. “Öksüz büyüdüm” diyor. “Geçim derdi üstüme bindi.” Kısa bir süre sonra da anası veda etmiş yalancı dünyaya. Tam

bir öksüzlük ve tam anlamı ile geçim sıkıntısı. Askerden sonra 1971 yılında Refika Hanım ile evlenmiş.

– İş değiştirmeyi düşündün mü?

– Olur mu hiç öyle şey. Dede, baba mesleği bu, o gündür bugündür yaşatmaya çalışıyoruz. Ama az, ama çok. Çok şükür ekmek paramız çıkıyor. Geçinip gidiyoruz dedim ya.

– İyi de insanların zaman içinde

tercihleri değişiyor. Eskiye rağbet yok. Teknolojiye ayak uydurmak nerdeyse imkânsız duruma geldi.

Susmuştu bir süre. Dalgın ve yılların verdiği yorgunlukla cevap vermeye çalışmıştı. Parmakları arasında tuttuğu bitmek üzere olan sigarasından bir nefes çektikten sonra konuşmuştu:

“Öyle oldu. Eskiye nazaran işler iyi değil. Şimdiki nesil bilmiyor bunları. Anlatsak da rağbet etmiyorlar. Bak şu üç tekerlekli adına çıkırcık dediğimiz bebeler için araba var ya! Bebelerin sağlığı açısından çok önemli ha!

Döneminde oldukça popüler olan ancak şimdi ilköğretim yüzünden okunan aygıtı bakıyor ve soruyorum:

“İyi de şimdi aynı işi yapan, adına örümcek denilen araçlar var. Üstelik daha rahat, daha sağlıklı ve daha hoş görünümlü.”

“Sen öyle biliyorsun işte. Herkes öyle biliyor. Fantezi ya. Ama öyle değil işte. O dediklerin bebeler için romatizma hastalığına ve pişiklere sebebiyet veriyor. Bunu ben söylemiyorum. Bir profesör söyledi bana. Hem bebeler benim yaptığım çıkırcıkla daha kısa zamanda yürümesini biliyorlar.”

Hacı Usta bunu söyledikten sonra adeta bir sanatçı gibi bakıyor ürünlerine. Onlarla gurur duyuyor. Ama teknolojinin baş döndürücü bir hızla gelişmesinden de sıkıntılar olduğunu kabul ediyor. Ama o gururlu, onurlu ve kararlı.

– Ya şu bilmiyorum hangi ağaçtan yapıma beşikler?

– Onlar da aynı.

– Ama o kadar güzel bebek yatakları var ki neden insanlar bunları tercih etsin?

– Genellikle köylerden daha çok talep var.

– Bunun da bebeğin gelişmesine yardımcı olabilecek bir yanı yok herhâlde.

Hacı Usta'nın birden gözleri parlıyor ve başlıyor heyecanla anlatmaya dilinin döndüğü kadar.

– Tabii ki var. Bak dinle. Bunu fakir fukara alıyor. Bebeler bunun içinde daha sağlıklı uyuyorlar, büyüyorlar. Bu beşikler

ağaçtan yapıma. Ağaçtan yapılan her şey daha sağlıklı olur.

Hacı Usta belki de haklı. Kendi doğruları da olsa sanırım haklı oluşunda gerçek payı var. Lüks tüketimi desek çok mu abartılı ya da haksızlık olur bilemiyorum. Ama zamanın getirdiğine göre değişen tercihler de yanlış değil.

– Bu zanaatı sürdürüyor mu yetiştirdiklerin?

– Sürdürmez olur mu? Tam karşıma dükkân açtı. Ama beşik almak isteyen de bana gönderiyor.

On yedi sene çalıştı yanımda. Az mı on yedi sene.

Ahilik, ahiler geliyor aklıma birden. Çıracık kalfaya, kalfa ustaya saygılı ve muhtaç. Üstelik eller öpülecek kadar inanılmaz bir saygı. İnanılmaz bir esnaf ahlakı çerçevesinde en iyiyi, en güzeli, en doğruyu üretmek.

Oğlu Murat sıkıntılardan söz ediyor. Sofra altlarından yılda yalnızca yirmi tane satabildiklerini söylüyor. Buharlı fırınlardan dolayı en fazla imal ettikleri fırın küreğine bile çok fazla talebin olmadığını ifade ediyor. El emeğinin artık eskiden olduğu gibi değerinin olmadığından söz ediyor. Hisarcık'ta

bulunan bağı işlerinin çok iyi yıllarda aldıklarını söylüyor. Hatta dükkân bile aldıklarını anlatıyor.

– Bugün çıracık yetiştirebiliyor musunuz?
– Eskiden yetiştiriyordu. Ama artık bebeler mektebe gidiyorlar. Hiçbirisi sanayiye dönüp bakmıyor bile. Çıracık olmadığından çoğu tezgâhlar boş yatıyor.

Talep de yok.

– Şu hâlde ne olacak bu zanaatın geleceği? Ya da bu ürettikleriniz?

“Allah büyük” diyorlar baba oğul. Sonra da şu sözleri söylüyorlar:

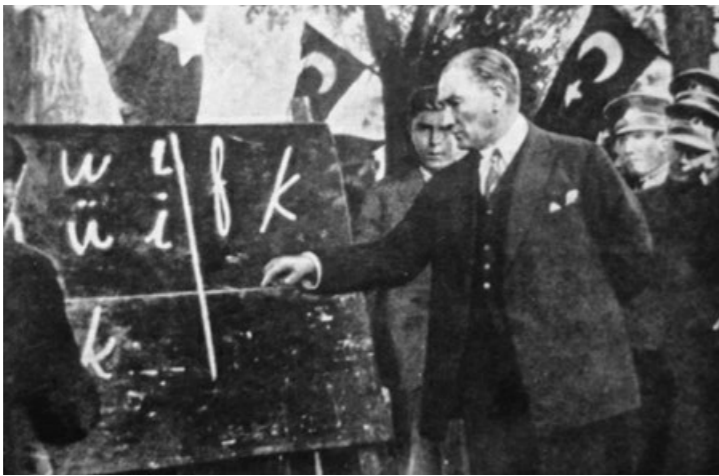
“Satılsa da satılmasa da bu bizim işimiz. Zanaatımız. Sonuna kadar yapacak ve dükkânın önüne koyacağız. İsteyen alır istemeyen almaz.”

Hacı Somtaş Usta'ya ve oğlu Murat Usta'ya veda ederken son defa bakıyorum bu ayakta durmakta inat eden mesleğin artık hiç de revaçta olmayan ürünlerine. Arkamdan yine onların seslerini duyar gibi oluyorum. Hacı Somtaş Usta. Gün olur yataklara düşer. Gırtlak kanseridir. Bir gün sessizce çeker gider o sonsuz âleme. Şimdilerde oğlunun işlettiği dükkânında artık ne çıkırcık vardır, ne sofa altlığı ne de tahta beşik. Giderken onları da birlikte götürmüştür. ■

Bir Fotoğrafın Hikâyesi

Gürcan Senem

Türkiye Cumhuriyeti'nin en hayati ve en çok tartışılan inkılaplarından biri hiç kuşkusuz "Harf İnkılabı"dır. Bilindiği üzere 1 Kasım 1928 tarihinde ilgili 1353 sayılı Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış ve ardından 3 Kasım 1928 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Zaman içerisinde Harf İnkılabı ile ilgili mevzuatların yanında; çok sayıda kitap, dergi, makale, çeşitli türlerde yazı ve görsel çalışmalar ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra kamuoyunda hâlâ inkılabın getirdikleri ve götürdükleri ile ilgili tartışmalar, farklı platformlarda gerek bilimsel gerekse bilimsel olmayan

üsluplarla sıcaklığını koruyarak devam etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, bahsi geçen tartışmalara dâhil olmak değildir. Amacımız; Harf İnkılabı'nın adeta simgesi olan, "Gazi

Mustafa Kemal Paşa'nın kara tahta önünde halka Latin harflerini tanıttığı ve kısa bir eğitim verdiği fotoğraf" ile ilgili yanlış bilinenler üzerinde tartışmak ve gerçekleri ortaya çıkarmaktır. Bundan kasıt, fotoğrafın hangi şehirde ve nerede çekildiğinin tespiti ve ispatıdır.

Söz konusu fotoğraf, dönemin Avrupası'nın en meşhur süreli yayın organlarından biri olan

L'illustration dergisinin 4467 numaralı, 13 Ekim 1928 tarihli sayısının kapağında yer alarak uluslararası ölçekte meşhur olmuştur (Fotoğraf 1). Sonrasında bu fotoğraf, Türkiye Cumhuriyeti Harf

▲ Fotoğraf 1

İnkılabı'nın simgesi haline dönüşmüştür. Bunun yanında aynı fotoğraf 25 Ekim 1928 (25 Teşrin-i Evvel 1928) tarihli Servet-i Fünun dergisinin kapağında da yer almıştır (Fotoğraf 2). Her iki derginin de kapağında alt bölümde yer alan fotoğrafın hemen altındaki bilgi metinlerinde fotoğrafın Sivas'ta çekildiği yazmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen Latin harflerinin tanıtıldığı fotoğraf dışında, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın kara tahta önünde, bu sefer harflerin değil, bir kelimenin yazıldığı bir başka fotoğrafı daha vardır (Fotoğraf 3). Tahtanın solunda tebeşirle "Seyâhatim" yazılı, sağında ise yazıyı yazan kişinin el hareketlerinden bir başka kelimenin de olduğu anlaşılın, ancak yazan kişinin baş kısmının denk gelmesinden dolayı ikinci kelimenin görünmediği bu fotoğraf, Harf İnkılabı'nın simgesi olan 1 numaralı fotoğrafa kompozisyon olarak çok benzemesine rağmen, çekilme açısından dolayı farklı algılanmaktadır. Diğer fotoğrafın aksine "Seyâhatim" yazılı olan bu fotoğrafın aktüel birkaç yazıda ve birkaç örnekte

▲ Fotoğraf 2

fotoğrafın üzerinde Kayseri'de çekilmiş olduğu belirtilmektedir. Ancak, genel kompozisyonda ve detaylarda fotoğrafın Kayseri'de çekildiğini gösteren belirleyici mekânlar bulunmamaktadır. Ancak her ne kadar veri bulunmasa da farklı açılardan çekilen diğer fotoğraflarla karşılaştırma yapılarak çekildiği yeri ortaya koymak mümkündür. Söz konusu diğer fotoğrafları aşağıda ele alacağız. Ancak öncelikle, konumuz olan 1 numaralı fotoğrafın nerede çekildiği ile ilgili iddiamızı ortaya koymadan önce, 1 numaralı fotoğrafla ilişkili olduğunu düşündüğümüz diğer fotoğraflarla karşılaştırma yapmak faydalı olacaktır. Bunun için 3 numaralı fotoğrafla ilgili iddialara da değinmek gerekecektir.

Bu çalışma yapılırken, kaynak araştırmalarının yanında sözlü tarih araştırmaları da gerçekleştirilmiştir. Özellikle 3 numaralı fotoğrafla ilgili genel kanı, Kayseri'de çekildiği konusunda tartışmaya gerek duyulmadığı yönündedir. Ancak bu konuya aktüel birkaç yazıda değinilmiş olsa da başlığa odaklanılmış olarak akademik bir ciddiyette konu ele

▲ Fotoğraf 4

alınmamıştır. Şimdi özellikle Kayseri başta olmak üzere 1 ve 3 numaralı fotoğrafların hangi şehirde ve nerede çekildiği ile ilgili iddiaları maddeler halinde sunmak yerinde olacaktır.

- 1 numaralı fotoğraf Sivas, 3 numaralı fotoğraf Kayseri
- 1 numaralı fotoğraf Kastamonu, 3 numaralı fotoğraf Kayseri
- 1 numaralı fotoğraf Tekirdağ, 3 numaralı fotoğraf Kayseri
- 1 ve 3 numaralı fotoğraflar Kayseri

Bu konuda herhangi bir fikre sahip olan kişilerin oranlarını tespit etmek güçtür. O yüzden bu dört grup arasında bir oranlamaya girmek doğru olmadığı gibi gerekli de değildir. Dört grup içerisinde diğer bir tartışma konusunun alt başlığı ise fotoğrafların Kayseri'de nerede çekildiğidir. Bu konudaki sözlü iddialar da maddeler halinde sunulmuştur.

- Kayseri Saat Kulesi'nin hemen önünde
- Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nda yer alan Hükümet Konağı'nın bahçesinde
- Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nda yer alan Hükümet Konağı'nın yanında Saat Kulesi'ne benzeyen bir yapının hemen önünde
- Kayseri Lisesi'nin hemen önündeki bahçede

kithanesi) II. Abdülhamit döneminde inşa edilmiştir. Banisi bilinmemekle birlikte Kayseri Mutasarrıfı Haydar Bey'in desteği ile yapımına başlanmış, Belediye Reisi Şeyh İbrahim Efendi'nin nezaretinde tamamlanmıştır. Mimarı ise Tavlusunlu Salih Usta'dır. Saat Kulesi'nin açılışı 5 Aralık 1907 (22 Teşrin-i Sani 1323) tarihli Servet-i Fünun dergisinin kapağında yer almıştır (Fotoğraf 4). Yapı, Milli Mücadele döneminde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kayseri Şubesi olarak hizmet vermiştir. Mustafa Kemal 20 Aralık

(Fotoğraf 6). Yapı, günümüzde hâlâ büyük ölçüde mimari olarak orijinal durumunu korumaktadır (Fotoğraf 7).

Mustafa Kemal Paşa'nın 20 Eylül 1928 tarihli Kayseri ziyaretine ait 6 adet fotoğraf paylaşılmıştır. Bu fotoğraflar, muhtelif internet sitelerinde de yer almaktadır. Yine web tabanlı www.isteataturk.com adlı kaynaktan; Sivas'ta çekildiği iddia edilen 1 numaralı fotoğrafın da Kayseri ziyareti sırasında çekilen fotoğraflar arasında yer aldığı görülmektedir. Yine gerek Kültür ve Turizm Bakanlığı ve

▲ Fotoğraf 3

Diğer fotoğrafları ele alacağımızdan söz etmiştik ancak diğer fotoğrafları doğru değerlendirebilmemiz için öncelikle Kayseri Saat Kulesi hakkında kısa bir bilgi vererek kule ile ilgili 4 fotoğraftan bahsedeceğiz.

Kayseri Saat Kulesi (Kayseri Muvak-

1919 tarihinden 5 yıl sonra, 14.10.1924 tarihinde ikinci defa Kayseri'ye gelişinde buraya uğramıştır (Fotoğraf 5). Gazi'nin Kayseri'ye 3. gelişi olan 20 Eylül 1928 tarihinde Saat Kulesi'nin çevresinin park niteliği taşıdığı aynı tarihlere uzanan şehir fotoğraflarından anlaşılmaktadır

gerekse T.C. Cumhurbaşkanlığı'na ait web tabanlı sayfaların Atatürk Albümleri bölümünde sözkonusu 1 ve 3 numaralı fotoğrafların Kayseri'de çekilmiş olduğu ifade edilmektedir. Ancak 1 ve 2 numaralı fotoğrafların konu aldığı yayınlardaki ifadenin değerlendirilmesi, tekrar ele

alınabilmesi ve çekildiği şehrin yanında çekildiği mekânın da tespiti için mekânsal olarak karşılaştırmalı bir yaklaşım koymaya ihtiyaç vardır.

Karşılaştırma yapılabilmesi için ilk ele alınması gereken fotoğraf, kalabalık bir insan topluluğu içerisinde "Kara Tahta-Gazi Mustafa Kemal-Saat Kulesi"nin beraber yer aldığı görüntüdür (Fotoğraf 8).

Bu fotoğrafta öncelikle arkada görülen yapının Kayseri Saat Kulesi olduğunun ispatlanması gerekmektedir. Saat Kulesi'nin giriş cephesinde kalabalık bir heyetin önünde basamaklarda Gazi Mustafa Kemal ile eşi Latife Hanım'ın önde yer aldığı 5 numaralı fotoğrafta karşılaştırıldığında yapının mimari parçalarındaki detaylar (kapı, pencere, kapı üzerindeki kemer, kapıyı ve pencereyi ayıran koyu renkli taşlar, profil veren ve özellik arz eden taşların yerleri, alüminyum saçak...) her iki yapının da aynı olduğunu göstermektedir. 5 numaralı fotoğraftan farklı olarak 8 numaralı fotoğrafta "Cumhuriyet Halk Fırkası" tabelası yer almaktadır. Bu da 1928 yılında Saat Kulesi'ne ait mekânın parti merkezi olarak kullanıldığını belgelemektedir. Ayrıca diğer bir fark ise kapı üstündeki kemerin üzerinde lambaların bulunmasıdır. 6 numaralı fotoğrafta karşılaştırıldığında; görüntülerden anlaşılacağı üzere, Saat Kulesi'nin kapı yönü ağaçlık ve gölgelik bir alana bakmaktadır. 8 numaralı fotoğraftaki ortam da aynı şekilde ağaçlık ve gölgelik bir alana sahiptir. 7 numaralı fotoğrafta karşılaştırıldığında ise; yine aynı şekilde mimari parçalardaki aynılık (kapı, pencere, kapı üzerindeki kemer, kapıyı ve pencereyi ayıran koyu renkli taşlar, profil veren ve özellik arz eden taşların yerleri, alüminyum saçak...) yine dikkat çekicidir. Bunlara ek olarak alüminyum saçığın üstünde köşede yer alan işlemeli taşın türü, rengi ve formu da bugün ayakta olan yapıyla birebir aynıdır. Tüm bunlar tartışmasız bir biçimde mekânın Kayseri Saat Kulesi'nin hemen önü olduğunu net

bir biçimde ortaya koymaktadır.

Olayın Saat Kulesi'nin yanında cereyan ettiğini gösteren diğer bir fotoğraf da Gazi Mustafa Kemal Paşa ve İsmet İnönü'nün aynı karede yer aldığı görseldir (Fotoğraf 9). Fotoğrafta tarih ve şehir bilgisi de yer almaktadır. Bu fotoğrafta mekân

taşlardan dolayı renk farkı olan duvar, pencerenin formu benzerlik değil, tartışmasız biçimde aynılık göstermektedir. 8 numaralı fotoğrafta ise açıdan dolayı bariz bir biçimde görülemez de mimari aynılığı anlamak zor olmasa gerektir. Bunun yanında 9 numaralı fotoğraftaki

▲ Fotoğraf 5

ve insan tespiti ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı karşılaştırmaya 5 ve 7 numaralı fotoğraflarla başlamak yerinde olacaktır. Üç fotoğrafta da; solda yer alan saçak, yapının solunda yer alan ve

Gazi'nin hemen üzerinde yer alan bayrak, aynı yerinde 8 numaralı fotoğrafta da görülmektedir. Ayrıca gerek İsmet İnönü, gerekse Gazi'nin saç ve yüz traşları ile üzerindeki kıyafetler tüm detaylarıyla

aynıdır. Ancak çevresinde yer alan kişilerle ilgili 8 numaralı fotoğrafta bağlantı tespit edilememiştir. Gazi ile İnönü'nün arasında arkada yer alan Gazi'nin baş yaveri Salih Bozok, diğer fotoğraflarda görülememiştir.

Yukarıda bahsi geçen bütün detaylar sonrasında yeni harflerin tanıtılarak bu harflerle oluşturulan kelimelerin yazılı olduğu kara tahtanın detaylarına yönelmek gerekecektir. Kara tahtanın sadece ayağının görüldüğü fotoğrafta Gazi Mustafa Kemal Paşa ve İsmet İnönü yanındaki hazırunla birlikte tahtaya odaklanmışlardır (Fotoğraf 10). Bu fotoğrafı 9 numaralı fotoğraf ile değerlendirmek doğru olacaktır. Aynı şekilde bu fotoğrafta da tarih ve şehir bilgisi yer almaktadır. 8 ve 9 numaralı fotoğraflar referans alındığında; yine gerek İsmet İnönü'nün, gerekse Gazi'nin saç ve yüz traşları ile üzerindeki kıyafetlerin tüm detaylarıyla aynı olduğu anlaşılmaktadır. Yanda yer alan hazırun içerisinde bazı kişilerin 1, 3 ve 11 numaralı fotoğrafların karşılaştırmasında tekrar karşımıza çıkacağını da belirtmekte fayda vardır. Özellikle bu 1 ve 3 numaralı fotoğrafların birbirleriyle ve 10 numaralı fotoğrafla bağlantılarının ispat açısından çok değerli olacağını altını çizmek gerekecektir.

Amacımız olan 1 numaralı fotoğrafın nerede çekildiğinin ispatı olduğu için 8 ve 3 numaralı fotoğrafların karşılaştırılması oldukça önem taşımaktadır. Bu iki fotoğraf arasındaki ayrıntıları sadece metinde değil, fotoğraf üstünde de numara vererek ilişkilendirmek, karşılaştırmanın anlaşılması açısından büyük kolaylık sağlayacaktır. Ama daha önce gerek 3 gerekse 8 numaralı fotoğrafların 6 numaralı fotoğraftan anlaşıldığı üzere Saat Kulesi'nin önündeki gibi ağaçlık ve gölgelik bir alanda çekildiğini hatırlatmakta fayda vardır. Ayrıca 3 numaralı fotoğrafta Saat Kulesi'nin görülmeyeceğini belirterek, karşılaştırmaya 3 ve 8 numaralı fotoğraflardan başlanmıştır.

▲ Fotoğraf 6

▲ Fotoğraf 7

GÖRÜNTÜLÜ KARŞILAŞTIRMA FOTOĞRAFLARI

3 ve 8 Numaralı Fotoğrafların Karşılaştırılması

1. Gazi Mustafa Kemal Paşa. Kıyafetinin aynı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak her iki fotoğraftaki netlik, açı ve ışık farkından dolayı her detay tam olarak algılanamamaktadır. Takım elbisesi, yeleği, kravatı, ceketinin göğüs cebindeki mendili ve mendilin şekli, saç ve traşı aynıdır. Ayrıca açı farklı olsa da kara tahtaya olan

mesafe de aynıdır. Farklı şehirlerde aynı kıyafetlerin giyilmesi tabii ki mümkündür ancak detaylardaki ayrıntı mümkün değildir. Bu durum diğer hazırun için de geçerlidir. Ancak konuyu diğer detayların üst üste tespitiyle topluca değerlendirmek doğru bir yaklaşım olacaktır.

2. İsmet İnönü. Gazi için söylenen tüm tespitleri İnönü için de söylemek gerekmektedir. Takım elbisesi, kravatı, ceketinin göğüs cebindeki mendili ve mendilin şekli, saç ve traşı aynıdır. Ayrıca açı farklı olsa da kara tahtaya olan mesafe de aynıdır.

3. Kara tahtanın yanındaki sehpa. Aslında fotoğrafların aynı yerde çekildiğinin en önemli kanıtlarının başında bu sehpa gelmektedir. 1 numaralı fotoğrafta sehpa olmamasına rağmen nasıl olacağını ileride yer alacak çok önemli bir fotoğrafta göreceğiz. Sehpanın;

Ağacın kabuk yapısı çok benzerlik göstermektedir. Aynıdır diyememizin sebebi 8 numaralı fotoğrafın netliğindeki yetersizliktir. Ayrıca açı farkından dolayı ağacın kalınlığını da aynı değil, çok yakın olarak ifade edebiliyoruz. Ancak açı farklı olsa

5. Kara tahta. Kara tahta, ağaca aynı açı ile yaslandırılmıştır. Tahtanın üst kısmının, ağacın gövdesinin iki dala ayrıldığı noktanın hemen altında yer aldığı iki fotoğrafta da görülmektedir. Ağaçta çapraz çakılı çıtalara takılmış olan 2 adet Türk

▲ Fotoğraf 8

kara tahtaya verdiği açı, tahtaya olan mesafesi ve tahta ile yükseklik oranı iki fotoğrafta da aynıdır. Bunun yanında sehpanın üzerinde 3 obje bulunmaktadır. Sehpa üzerindeki yerleri ve formları da aynı olan bu objelerin tebeşir kutusu, tebeşir ve tahta silgisi olduğunu düşünmekteyiz. Sehpanın ayaklarının kalınlığının aynılığı da tam olmasa da anlaşılabilir seviyededir.

4. Kara tahtanın yaşlı olduğu ağaç.

bile ağacın gövdesinin aynı açıyla eğik olduğunu ve aynı yükseklikte iki ana dala ayrılmış olduğunu görüyoruz. Ana dalların birbirine yakınlıkları da aynıdır. Yine öndeki ana dalda, kara tahtanın üst seviyesinden aynı mesafede üzerinde Türk bayrağı takılı, çaprazlama konmuş iki adet ince çitanın çakılmış olduğu net bir biçimde anlaşılmaktadır. Bu ağaçla ilgili söyleyeceklerimiz ilerleyen bölümlerde devam edecektir.

bayrağından öndekinin yere doğru uzanan kısmının tahtaya olan yüksekliği de yine iki fotoğrafta aynıdır. Kara tahtanın yapısı fotoğraf çekim açısından dolayı net biçimde ayrıntı gösterdiği açıktır. Ayrıca yanındaki sehpa ile olan ilişkisine 3. maddede değinmiştik.

6. 3 numaralı fotoğrafta Gazi'nin hemen sağ arkasında olan kişinin, 8 numaralı fotoğrafta Gazi ile kara tahta arasında

▲ Fotoğraf 9

yüzü tam çıkmayan kişiyle saç ve mevcut yüz hatlarından dolayı aynı olduğu kanaatindeyiz.

7. 3 numaralı fotoğrafın en solunda vücudunu yana eğerek Gazi'ye doğru bakmaya çalışan kişinin de 8 numaralı fotoğrafta yine aynı pozisyonda duran kişiyle saç, yüz ve kıyafet özelliklerinden dolayı aynı kişi olduğunu düşünmekteyiz. Bu kişinin yüzüne güneş bile aynı açıyla vurmuştur.

8. Fotoğraf netliğinden ve gölgelerden dolayı yukarıdaki 7 madde kadar net olmasa da aynı kişiler olduğunu düşündüğümüz 2 kişi daha bulunmaktadır. Bunlardan ilki 3 numaralı fotoğrafta İnönü'nün hemen arka sağında yer alan kişidir. 8 numaralı fotoğrafta İnönü'nün sağ arkasında yer alan askerin hemen arka sağında yer almaktadır. Boyları da İnönü ile orantıladığında benzerlik göstermektedir.

9. 3 numaralı fotoğrafta kara tahtanın önünde yer alan sırtı dönük kişinin

▲ Fotoğraf 10

kesin olmamakla birlikte 8 numaralı fotoğrafta en sağda yer alan kişi olması muhtemeldir.

3 ve 8 numaralı fotoğraflarda zikredilen detaylar, 3 numaralı fotoğrafın Kayseri Saat Kulesi'nin hemen önünde yer alan bahçede çekildiği konusunda tartışmaları sonlandıracak netlikte delillere sahiptir.

1 ve 3 Numaralı Fotoğrafların Karşılaştırılması

Dergi kapağında kullanılan 1 numaralı fotoğrafın çözünürlüğü yüksek ve

detaylar belirgindir. Söz konusu internet sitesinde ise 1 numaralı fotoğrafın yalın ve çözünürlüğü daha düşük hali kullanılmıştır. Bu sebeple karşılaştırmada 1 numaralı fotoğraf tercih edilmiştir. Aynı şekilde yine numaralandırılarak detaylar ele alınacaktır.

1. Gazi Mustafa Kemal Paşa. Kıyafetinin aynı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak her iki fotoğraftaki netlik, açı ve ışık farkından dolayı her detay tam olarak algılanamamaktadır. Takım elbisesi, yeleği, kravatı, ayakkabısı,

ceketinin göğüs cebindeki mendili ve mendilin şekli, saç ve traş aynıdır. Kara tahtaya olan mesafe ve duruşta farklılık gözükmemektedir. Bu da eylemle ilişkilidir.

yazılan yüzeyinin ayaklara göre çıkıntı mesafesi aynıdır. Gazi'nin boyunun tahtanın boyuna göre durumu iki resimde de aynıdır.

▲ Fotoğraf 8

▲ Fotoğraf 3

2. Kara tahta. Kara tahtanın ağaca yaslanma açısı, ağaca yaslandığı noktanın tahtadaki yeri, öndeki ayak sayısı, tahtanın ortasındaki silinemeyen düz beyaz çizgisi, ağaca yaslandığı nokta ile ağacın üstündeki bayrakların takılı olduğu çitelerin çapraz çakıldığı nokta arasındaki mesafesi, tahtanın sağ ayağındaki lekeler, tahtanın yazı

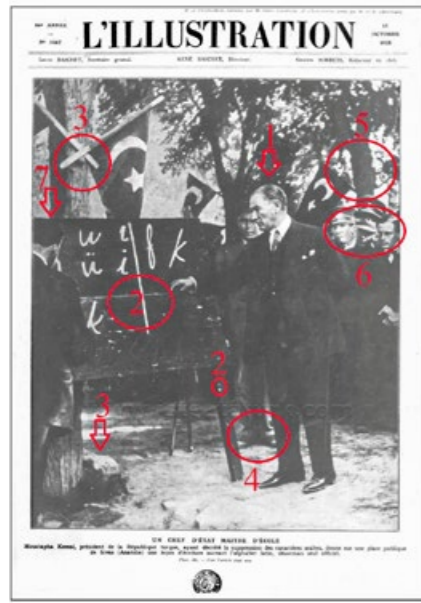
3. Kara tahtanın yaşlı olduğu ağaç. Ağacın kalınlığı ve kabuk yapısı çok benzerlik göstermektedir. Ağacın gövdesinin aynı açıyla eğik olduğu görülmektedir. 1 numaralı fotoğrafta ana gövdeden ayrılan bitişik iki dal, gölgeden dolayı algılanamamaktadır. Ama ağacın gövdesini iki fotoğrafta da silüet gibi düşünersek aynı ağaç

olduğu açıktır. İki fotoğrafta da kara tahtanın üst seviyesinden aynı mesafede çaprazlama konmuş iki adet Türk Bayrağı'nın olduğu net bir biçimde anlaşılmaktadır. Ayrıca dalın ortasına çapraz duran bayrakların takılı olduğu çiteler bir budağa oturmaktadır. Budağın hemen sol alt çaprazında bir küçük budak daha bulunmaktadır. Bir de ağacın toprakla birleştiği yerde solda bulunan taş parçası kesinlikle aynıdır. Bu da aynı ağaç olduğunu kesinlikle ispatlamaktadır. 3 numaralı fotoğrafın Kayseri Saat Kulesi önünde çekildiğini 3 ve 8 numaralı fotoğraf karşılaştırmasında ispatlamıştık. Tek başına ağacın özellikleri ile 1 numaralı fotoğrafın Kayseri'de Saat Kulesi'nin önünde çekildiğini ispatlamak mümkün bile olsa daha çok sayıda delil ortaya konmaya devam edecektir.

4. Kara tahtanın arkasında duran kişinin ayakkabısı. 1 numaralı fotoğrafta kara tahtanın ve Gazi'nin arkasında hazır ol vaziyette duran kişinin 3 numaralı fotoğrafta sadece ayakkabıları görülmektedir. Ayakkabı detayı ise giydiği ayakkabının desen ve renklerinin ayırt edici özellikte olması bakımından önemlidir. Yine iki fotoğrafta da aynı yerde durmaktadır.

5. Diğer ağaç. 6 numaralı fotoğrafta görüldüğü üzere Saat Kulesi'nin önünde çok sayıda ağaç bulunmaktadır. 1 numaralı fotoğrafta, sağdaki ağaçta asılı Türk Bayrağı'na ve ağacın bayrak tarafının diğer yanındaki dalına dikkat edilirse bir tarafta bayrak, diğer tarafta dal gözükmemektedir. Aynı ağaç, bayrak ve dal 3 numaralı fotoğrafta arkada görülebilmektedir.

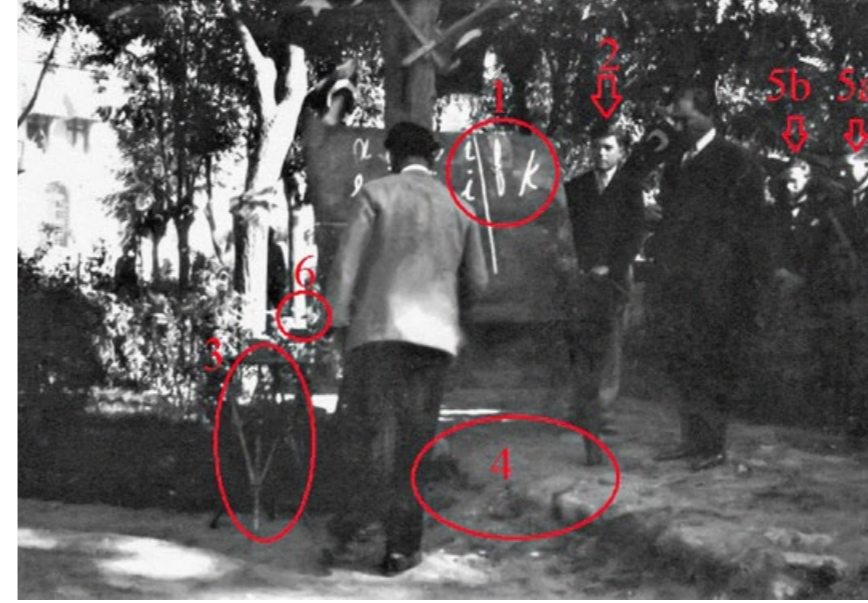
6. Gazi'nin hemen sağ arkasında yer alan sırtı dönük kişi. 1 numaralı fotoğrafta Gazi'nin sağ arkasında sırtı dönük duran 3 kişi, 3 numaralı fotoğrafta Gazi'nin sol

▲ Fotoğraf 1

▲ Fotoğraf 3

▲ Fotoğraf 11

▲ Fotoğraf 1

arkasında sıralı olarak durmaktadır.

7. Taşlı toprak zemin. İki fotoğrafta da zeminin taş ve toprak yapısı aynıdır. Ayrıca kara tahta, ağaç, taş ve hazırunun aldığı pozisyonun zemin üzerindeki görsel etkisi de aynılık göstermektedir.

8. Son olarak, kesin olmamakla birlikte 3 numaralı fotoğrafta kara tahtanın önünde sırtı dönük duran kişiyle, 1 numaralı fotoğrafta kara tahtanın solunda kenarda sırtı dönük duran kişinin aynı kişi olduğu izlenimi vardır.

Görüldüğü üzere alanda bulunan kişilerin fiziksel özellikleri, alanın fiziki özellikleri, kara tahta, kara tahtanın altındaki taşın formu, tahtanın yaslı olduğu ağacın özellikleri, bayraklar... daha birçok detay kesinlikle 3 numaralı fotoğrafın çekildiği aynı alanda 1 numaralı fotoğrafın çekildiğini kanıtlamaktadır.

11, 1 ve 3 Numaralı Fotoğrafların Karşılaştırılması

1. Kara tahta. Özellikle 1 ve 11 numaralı

fotoğraflarda kara tahta üzerinde yazılı olan "ı-i-f-k" harflerinden de anlaşıldığı gibi yazı karakterleri ve tahta üzerindeki yerleri incelendiğinde aynı yazı olduğu, daha önce tespit ettiğimiz tüm faktörlere bakıldığında aynı alanda çekildiğini rahatlıkla anlayabiliyoruz.

2. Gazi'nin arkasındaki adam. Daha önce 1 ve 3 numaralı fotoğrafların karşılaştırmasında ayakkabıları ile tespit edilen kişi 11 numaralı fotoğrafta da 1 numaralı fotoğrafta olduğu gibi Gazi'nin arkasında karşımıza çıkmıştır.

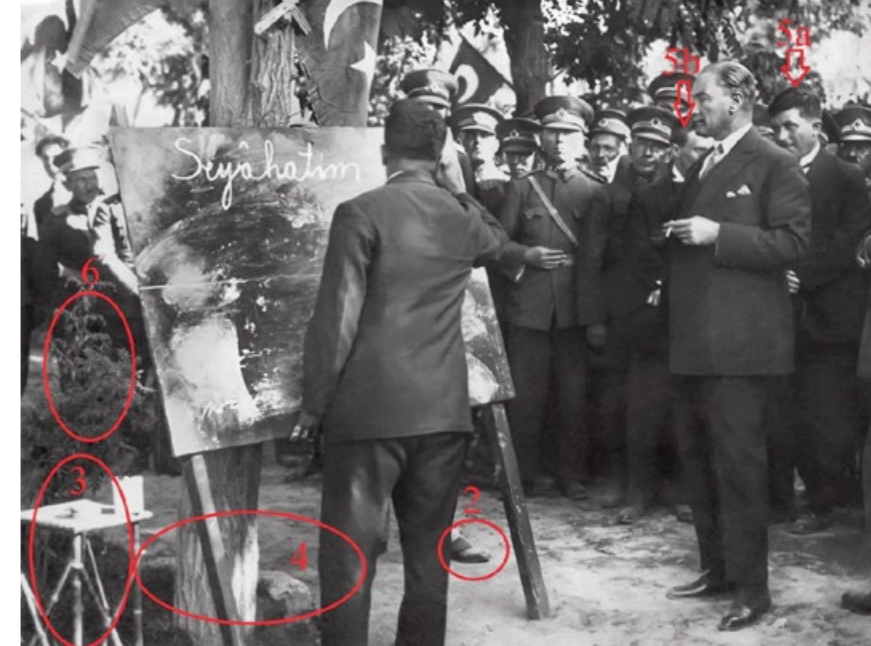
3. Kara tahtanın hemen yanında yer alan sehpa. Yukarıda sehpanın tekrar karşımıza çıkacağı belirtilmişti. 1 numaralı fotoğrafta hemen hemen aynı anda ama farklı açıdan çekilen bu fotoğrafa ilk olarak 8, ardından 3 numaralı fotoğrafta rastlamıştık. Sehpanın ayak yapısının aynılığı 3 numaralı fotoğrafta karşılaştırıldığında net bir şekilde görülebilmektedir. Üzerindeki objelerin formları da aynıdır.

4. Kara tahtanın tam altından geçen seki. Özellikle 1 ve 3 numaralı fotoğraflarda ağacın hemen altında bir taştan bahsetmiştik. O taşın, tahtanın tam altından geçen bir sekiye ait olduğu 11 numaralı fotoğrafta netleşmiştir. 3 fotoğraf aynı anda yan yana incelendiğinde yer yapısının bariz bir biçimde aynı olduğu ortaya çıkmaktadır.

5. 11 numaralı fotoğrafta Gazi'nin sağ arkasındaki iki kişiden sağdaki 3 numaralı fotoğrafta, soldaki ise 1 ve 3 numaralı fotoğraflarda karşımıza çıkmaktadır.

6. Sehpanın arkasındaki bitki. 3 numaralı fotoğrafta sehpanın arkasında görülen bitki, 11 numaralı fotoğrafta da farklı açıyla yine sehpanın arkasında görülmektedir.

11 numaralı fotoğrafın solunda yer alan ve arkada görülen yapının ne olduğu, 6 numaralı fotoğrafta karşılaştırıldığında görülebilmektedir. Üçüncü karşılaştırmanın en önemli tespiti; 11 numaralı fotoğrafın, 1 ve 3 numaralı fotoğrafların adeta kesişim kümesi şeklinde kendini

▲ Fotoğraf 3

göstermesidir. Kayseri Saat Kulesi üzerinden ilerleyerek adım adım fotoğrafların çekildiği yerler ve açılar tespit edilmiştir. Burada; fotoğrafta yer alan kişiler, mimari mekânlar, coğrafi unsurlar, objeler, kıyafetler tek tek değerlendirilmiştir. Bu veriler ışığında fotoğrafların Kayseri Saat Kulesi önündeki bahçede çekildiği

aksi ispatlanamayacak şekilde delillerle ortaya konmuştur.

SONUÇ

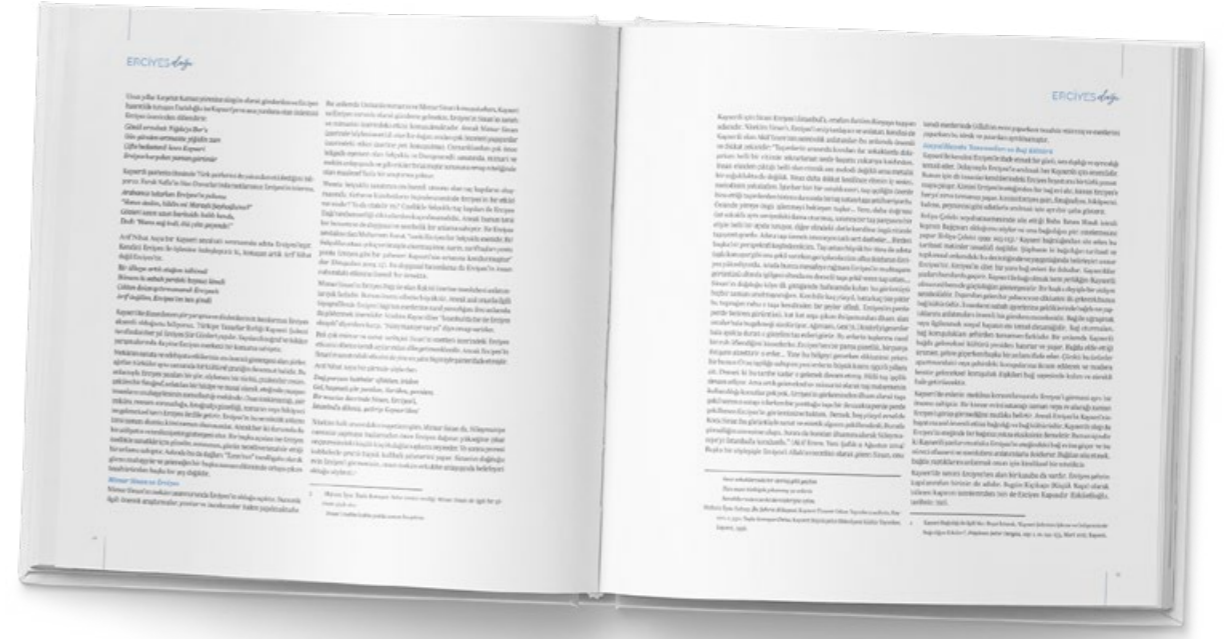
Harf İnkılabı öncesinde Gazi Mustafa Kemal Paşa, Latin harflerini tanıtmak amacıyla bir dizi yurt gezisine çıkmış

ve 20 Eylül 1928 tarihinde Kayseri'ye gelmiştir. Yurt genelinde bu geziler esnasında muhtemeldir ki yüzlerce kare fotoğraf çekilmiştir. Bu fotoğrafların en bilineni 1 numaralı fotoğrafta paylaştığımız görsel olmuştur. Bu görsel adeta Harf İnkılabı'nın simgesi haline gelmiştir. Fotoğrafın çekildiği yerle ilgili olarak dönemin yayınlarında Sivas ifadesi kullanılmıştır. Bu vesikalardan bunu anlamak mümkündür. Bunun yanında fotoğrafın Kayseri'de çekildiğine dair iddialar ve kabuller, resmi web tabanlı sayfalarda paylaşımlar olmuştur.

Bu çalışmayla ortaya çıkarmaya çalıştığımız sonuç, daha önce hiç bilinmeyen ve dillendirilmeyen bir tespit değildir. Bu çalışmayla; delillere dayalı ve ispatlı bir biçimde, bundan sonra herhangi bir tartışmaya mahal vermeyecek şekilde konuyu tüm çerçevesiyle izah etmek ve kesin bir fikir ortaya koymak istenmiştir. İlgili tüm bilgiler ve görseller bir araya getirilmiş ve karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Sonuç olarak, Harf İnkılabı'nın simgesi olan söz konusu fotoğrafın Kayseri'de, Saat Kulesi'nin önünde 20 Eylül 1928 tarihinde çekildiği delillerle net bir biçimde ortaya konulmuştur. ■

ERCİYES DAĞI

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları

Dursun Çiçek, önceki yıllarda daha çok, ülkemizdeki tüm fotoğraf sanatçılarının, şehrimizde ise kitap meraklılarının tanıdığı bir isimdi. Şehir kültürü ve sanatı açısından hemşehrilerimizce çok tanınan bir isim değildi. Lakin Dursun Çiçek'i Şehir ve Düşünen Şehir dergilerinin editörü olarak tanıdık.

Mustafa İbakorkmaz

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları arasında çıkan kitapların künyesindeki numaralara zaman zaman bakıyorum. Çünkü her bir numaranın bir kitap olduğunu biliyorum. Yayımlanan kitap sayısı iki yüz adede yaklaşmış durumda. Ciddi bir yayıncılık faaliyetini gösteriyor bu kitap sayısı. Üstelik bu kitapların tamamı Kayseri'nin tarihi, kültürü ve çeşitli yönlerini ele alan kitaplar. Yani bu kitap serisi şehrimizin hem hafızasını oluşturuyor hem de şehrin kıymetlerini, şehri şehir yapan değerleri kayıt altına alıyor. Bu şehirde müzikten şiire, mimariden, edebiyata, tarihten sosyolojiye çeşitli bilim ve sanat disiplinleri içerisinde ne üretilmişse geleceğe taşıyacak bir kütüphane olma yolunda ilerliyor.

Bu kitaplardan bazıları ise prestij kitabı olarak tanımlanan türden kitaplar. İçeriklerine uygun olarak renkli, kuşe kâğıda, lüks baskılı ve lüks ciltle yayımlanıyor. Bu tür kitapların içerikleri bu tür baskı tekniklerini gerekli kılıyor. Çünkü bu tür kitaplar ayrıca şehrin imajı açısından da değer taşıyorlar. Az sayıda basılsalar bile etkin çevrelere ulaştıkları için anlamları da diğer kitaplardan farklı oluyor. Bu şekilde prestij kitaplardan biri de Dursun Çiçek'in yıllar içerisinde çıktığı Erciyes fotoğraflarının yer aldığı *Erciyes Dağı* adlı kitap.

Erciyes Dağı kitabı, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları'nın 166 numaralı kitabı olarak yayımlandı.

Yayın koordinatörlüğünü Salih Özgöncü üstlendi. Yayın yürütme kurulunda ise Erkan Küp, Maide Güzeloğlu ve Mustafa Erdoğan isimlerini görüyoruz. Bu isimleri zikretmemizin nedeni, Kültür Yayınları arasında yayımlanan kitaplarda verdikleri emeği zikretmenin gerekliliği. Hele söz konusu Erciyes Dağı adlı kitap olunca isimleri anılmalı diye düşünüyorum.

Dursun Çiçek, önceki yıllarda daha çok, ülkemizdeki tüm fotoğraf sanatçılarının, şehrimizde ise kitap meraklılarının tanıdığı bir isimdi. Şehir kültürü ve sanatı açısından hemşehrilerimizce çok tanınan bir isim değildi. Lakin Dursun Çiçek'i Şehir ve Düşünen Şehir dergilerinin editörü olarak tanıdık. Şehirde yazar çizer olarak

tanınan kimileri bile bu isimle ilk karşılaştıklarında kim bu Dursun Çiçek diye sormuşlardı. Büyükşehir Belediyesinin çıkardığı dergilerde verdiği emekle onu tanımayanlar da tanıma fırsatı buldular.

Dursun Çiçek, çok yönlü bir kültür ve sanat adamı. Fotoğrafçılığı, dergiciliği, öğretmenliği/hocalığı, düşünürlüğü, okurluğu onun yaptığı işlerde gözle görülür bir fark oluşturmasına yol açıyor. Çünkü türkü konusundaki uzmanlığı ile ilahiyatçılığını, fotoğraf sanatçılığı ile düşünce adamlığını, kitap okurluğuyla yazarlığını bir potaya boca ediyor ve ortaya bambaşka bir bakış açısı ve düşünce çıkıyor. Bu sözlerin bir methiye olmadığının altını çizmemiz gerek. Çünkü bu

çok yönlülüğü dışarıdan bakınca görmek pek mümkün olmuyordu. Ancak, son yıllarda yaptığı çalışmalarla bu yönlerini birer birer ortaya çıkarmaya başladı. Fotoğrafçılık, dergicilik, yazarlık derken yeteneklerini ve birikimini toplu hâlde ortaya koymaya başladı.

Dursun Çiçek'in önce ve öncelikli olarak fotoğrafçı yönüyle tanındığını yukarıda belirtmiştim. Fotoğraf makinesiyle yöneldiği her konuya farklı bir bakış açısı getirmesi yönüyle elbette iyi bir fotoğrafçı olduğu teslim ediliyordu. Fakat Dursun Çiçek'in fotoğrafçılık macerasını bilenler onun Erciyes fotoğraflarıyla temayüz ettiğini de çok iyi bilirler. Dursun Çiçek, Erciyes'i tabanından zirvesine, uzaktan yakına, hemen hemen tüm yönleriyle yıllardır fotoğraflıyor. Bu fotoğraflardan bazılarının önemli koleksiyonlara katıldığını da belirtelim. Fotoğraf ve Dursun Çiçek deyince akla gelen ilk şey çok uzunca bir zamandır Erciyes'tir. İşte yıllar süren Erciyes ile her vecheden hemhâl olma durumu bir kitap olarak karşımızda. Geçtiğimiz

yıllarda Kocasinan Belediyesi tarafından yayımlanan kitaptan farklı olarak o kitapta yer almayan fotoğraflarla Erciyes Dağı adlı kitabında bir kez daha Erciyes'i onun gözünden görme imkânı buluyoruz.

296 sayfalık bu kitap, şehrin birçok farklı yerinden Erciyes'e dönüp baktığımızda nasıl göreceğimizi belgeliyor diyebiliriz. Bu önemli. Çünkü Erciyes Dağı bu şehirde yaşayanlar için öyle bir dağ ki onun gölgesinde, duldasında yaşadığımızı çoğu zaman unutuyoruz. Fazla içli dışlı olmaktan mütevellit bir körleşmemiz var Erciyes'e karşı. Hisarcık'tan nasıl görünür, Esenyurt'tan, Ürgüp'ten, Talas'tan, Hacılar'dan, farklı mahallelerden, değişik köylerden nasıl görünür hiç bilmiyoruz. Kendi ikametimizden, gezdiğimiz dağlardan bayırlardan nasıl görünür hiç düşünmüyoruz. Erciyes o kadar aşına olduğumuz bir nesne ki ona adeta bakar kör durumdayız. İşte Dursun Çiçek'in çektiği Erciyes fotoğrafları ve bu fotoğraflardan oluşan Erciyes Dağı kitabı bize bu körlüğümüzü hatırlatıyor en çok. Bununla birlikte Erciyes'in her

yönüyle güzelliklerini, yüceliğini, içtiğimiz suyunu, teneffüs ettiğimiz havasını bize hatırlatıyor. Dönüp Erciyes'i bir anlığına, birkaç dakikalığına seyretmediğimiz zamanlara hayıflanmamıza sebep oluyor böylece. Kitaptaki fotoğraflara bakarken, Erciyes'in aslında ne kadar hayatımızın içinde yer aldığını fark etme imkânı buluyoruz. Hasat edilen bir tarlada, ezan okunan bir caminin silüetinin ardında, yaylada otlayan hayvanlarla birlikte, yıldı atlarının gerisinde, bir çobanın sırtında, namaz kılan bir ihtiyarın karşısında... Aslında hayatımızın her anında, her mevsimde, her vakitte Erciyes'le birlikteyiz. Erciyes'in kolunun kanadının altındayız. Bu körleştiğimiz güzelliği, Allah'ın nimetini bize hatırlatıyor bu kitap. Kare kare her fotoğrafıyla.

Aslında fotoğraflar üzerinde tek tek durulduğunda her fotoğrafın farklı bir hikâyesi olduğunu, bu hikâyenin ana fikrinde, bu şehirle, bu şehirde kurulan medeniyetle, şehirde bugün yaşanan gündelik hayatla ilgili düşünceler olduğunu da görebiliyoruz. Kitapta yer alan

fotoğraflar, bize tabiatla birlikte yaşayan mahluklar olduğumuzu söylüyor. Erciyes ise tabiatın, görebilen için hava, su, tarım mahsulü, eğlence, hayat tarzı ve sanat eseri olduğunu gösteriyor. Görebilen gözler için elbette. Hatta üzerinde durup düşünüp oradaki mesajları okuyabilenler için çok daha fazlası olduğunu.

Erciyes Dağı kitabındaki sayfaları tek tek çevirirken, bir sosyoloji, bir coğrafya, bir tarih kitabı gibi okurken bir taraftan da dağlarla ilgili yazılmış şiirleri okuyor, dağlara yakılmış türkülerini dinliyoruz sanki.

Yukarıda değindiğim gibi, Dursun Çiçek, yazı ile fotoğrafı, türkü ile hikmeti, dağ ile maneviyatı hercümerç ederek eser üreten bir sanatçı. Bu nedenle Erciyes Dağı kitabındaki sayfaları hızlı çevirmek mümkün değil. Her bir fotoğraf üzerinde durdukça o kadar çok şey söylüyor ki. Adeta kendi fotoğraf albümümüze bakar gibi. Bir başkası baktığında sadece bir fotoğraf olan o karelerde, yaşayanın gördüğü şeyler bambaşka olur ya. İşte öyle bir duygu oluşuyor ister istemez. Şiirler ve türkülerle birlikte... ■

Kayseri Âlimlerinden HACI ZÜHDÜ EFENDİ

Dr. Ahmet Özvarinli

Makarr-ı Ulema olarak anılan Kayseri şehrinin yetiştirdiği büyük âlimlerden biri olan Hacı Zühdü Efendi, memleketi bulunan Kayseri'nin Camikebir Mahallesi'nde 1860 tarihinde dünyaya gelmiştir. Lülecizâdelerden olup babasının adı Hüseyin, anne adı Emine'dir. Mahalle mektebinden sonra medrese tahsilini Kayseri'de zamanın büyük hocalarından, özellikle Kayınpederi Damad Emin Efendi'den¹ ve Kızıklı Hacı Kâsım Efendi'den tahsil etmişlerdir.

Daha sonraları ilm-i hadis ve ilm-i

Kuvvetli bulunan zekâsı sayesinde iki bin Buhari hadisini hıfzeta almakta olduklarını defalarca Cami-i Kebir kürsüsünde vaaz ettiği esnada hazır bulunan cemaate söylemişlerdir. Kendisi Kayseri'ye geldikten sonra arzu eden talebelere Daru'l-Hilafe'de ilm-i hadis ve ilm-i tefsir okutmuşlar, birçok hoca efendilere ders vermişler ise de ekseri vakitlerini vaaz ve nasihat etmekle geçirmişlerdir.

tefsir okumak niyetiyle Trablusgarb'a kadar giderek oradaki büyük Arap ulemâsından ilm-i hadis ve ilm-i tefsir okumuşlar ve bu tahsillerine çok önem vermişler, hatta Kayseri'deki yakınlarından kendisine gelen mektupları dahi okumaya vakit bulamamışlardır. Üzerinde oturmuş olduğu seccadesi altında biriktirip memleketine geri getirmişlerdir. Ancak 4 seneye yakın bir zamandan sonra arkadaşı Rauf'la birlikte memleketine tam bir muhaddis olarak dönmüşlerdir.

Kuvvetli bulunan zekâsı sayesinde iki bin Buhari hadisini hıfzeta almakta olduklarını defalarca Cami-i Kebir kürsüsünde vaaz ettiği esnada hazır bulunan cemaate söylemişlerdir. Kendisi Kayseri'ye geldikten sonra arzu eden talebelere Daru'l-Hilafe'de ilm-i hadis ve ilm-i tefsir okutmuşlar, birçok hoca efendilere ders vermişler ise de ekseri vakitlerini vaaz ve nasihat etmekle geçirmişlerdir.

Hicaz'a hac farızasını yerine getirmek için gittiklerinde Beytullah'ı görünce

¹ Damad Emin Efendi Divrikli'dir. Hocası Hacı Torun Efendi'nin kızıyla evlendiği için Damad ismiyle meşhur olmuştur. Hacı Zühdü Efendi de hocası Damad Emin Efendi'nin kızını almıştır. Aynı dönemlerde Kayseri medreselerinde ilim tahsili eden son şeyhülislamlardan Mustafa Sabri Efendi, Damad Emin Efendi'den ders okumuştur. Ancak İstanbul'a ilim için gittiğinde Meşihat-ı İslamiye ders vekillerinden Gümülcineli Ahmet Âsım Efendi'nin kızı Ulviye hanımla evlenerek hocasına damad olmuştur.

Allah-u Teâla hazretlerine özellikle şu üç dilekte bulduklarını rivayet ederler: Birinci istek “Ya Rab, benim yaşıma 80’e tamamla”; ikincisi “Ya Rab, bana bahşetmiş olduğun şu ilminden

80 yaşına ulaşmak istemesinin sebebi bir kudsî hadiste “80 yaşına giren mümin kulumdan sual sormaya hayâ ederim” şeklinde vârid olan ilâhî müjde olsa gerektir.² Cenab-ı Hak hakikaten bu

insanlara senin ahkâmını tebliğ için izin ver, hakikatleri olduğu gibi çekinmeden söyleyeyim”; üçüncüsü “Ya Rab bana ömrümün sonunda son nefeste hüsnü hatime nasip eyle” diye dua ve niyazda bulunmuşlardır. Hacı Zühdü Efendi’nin

âlim ve fâzılın Kâbe’de yapılan dualarını kabul buyurmuşlardır. Senelerce halka vaaz ve nasihatte bulunarak hiçbir haki-

kati söylemekten çekinmezler, bilhassa tesettür hakkındaki âyet ve hadisleri olduğu gibi anlatırlardı.

Mahir İz anlatıyor: “Memleketinden ayrılmış ve tahsil için dolaşmış zatların hususiyetleri derhal göze çarpardı. Ben gençliğimde Ankara’da Kurşunlu Cami’de rast geldiğim bir Ramazan vaizinde çok farklı bir sohbet görmüştüm. Her gün ikindiden sonra dersine devam eder notlar alırdım. Ankara kadısı olan babam bir gün kendisini iftara davet etmişti. O sayede kendisini tanıma fırsatı buldum. Memleketi Kayseri, adı Hoca Zühdü Efendi, memleketinde icazet aldıktan sonra Trablusgarb’a hadis tahsiline gitmiş, zannederim dört sene kadar kalmış, işte bu ilim seyahati kendisini ilmen ve fikren emsâlinde yükseltmiş. Kur’an-ı Kerim’deki her hüküm bildiren ayetin yanı sıra hadis okur, sırası gelince seçme beyitler söyler, va’zına hususi bir çeşni verirdi. O yaşta benim nazar-ı dikkatimi çekmişti. Kendisini tanıdıktan aşağı yukarı elli sene sonra merhum şair Mehmet Akif’i anma etkinlikleri dolayısıyla Kayseri’ye davet edilmiştim. Kayseri Müftüsü Abdullah Edip Efendi’nin davetiyle din görevlilerine yaptığım konuşmada bu özelliğini belirterek ilk kez hocama memleketinde şükranlarımı eda etmek ve kendisini hayırla yâdetmek fırsatını Cenab-ı Hak bana bahşetmiş oldu.”³ Konya’nın meşhur vâizlerinden (Merhum) Tahir Büyükkörükçü Hoca’nın Kapu Camii’nde Kayseri vaizlerinin atasözleri ve şiirlerle vaazlarını süslemelerinden övgüyle bahsettiği bu olsa gerek

Yusuf Eken Hoca’nın anlattığı bir olay: Hacı Zühdü Efendi Kayseri’nin sayılı âlimlerindi. İcazet aldıktan sonra Trablusgarb’a hadis tahsili için gitmişti. İki bin hadis-i şerifin ezberinde olduğu söylenir. Bir gün büyük muhaddis Hacı Zühdü Efendi bizim fakirhaneyi şerefliydirdi. Sohbet sırasında “Hacı Yusuf, ben

ümme oldum” dedi. Üzgündü. “Estağfirullah efendim” diye cevap verdim. “Maalesef bütün muhazaratım (faydalı bilgiler ezberimdeki hadisler) zihninden silindi” diye tekrar etti.

93/711) rivayetine göre, Peygamberimiz ölüm döşegindeki bir gencin yanına varıp kendini nasıl hissediyorsun diye sorunca genç; ‘Ya Rasulallah, Allah’ın rahmetini ümit ediyor, günahlarımdan

1945 senesinde 9 Şubat Cuma günü 85 yaşında dar-ı bekaya teşrif buyurmuşlardır. Vefatı sırasında binlerce Kayseri halkının elleri üzerinde, öğleden ikindiye kadar devam eden cenaze merasimimde, tam ikindi ezanı okunurken, Seyyid Burhaneddin Türbesi’nin kible tarafında Kalemkırda Camisi’nin 50 metre mesafe batısında, açık bulunan kabri şeriflerine, daha önce vefat eden kardeşi Mustafa Efendi’nin (ö. 1932) yanına defnedilmiştir. Cenaze namazı çok kalabalıktı. Bu onun âlim kişiliği ve halk tarafından çok sevildiğini gösterir. Kayseri Müftüsü Abdullah Develioğlu’nun cenaze namazını kıldırıktan sonra yaptığı konuşmada “Bugün iki bin hadisi⁶ toprağa gömüyoruz. Âlimin ölümü âlemin ölümüdür.” sözü hafızalarda kalmıştır. “Her canlı ölümü tadacaktır. Ancak Kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp, cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Bu dünya hayatı ise aldanma metândan başka bir şey değildir.”⁷

Kab b. Zühre doğru söylemiştir: “Her annenin dünyaya getirdiği kişi sağlık ve esenlik içinde olsa da bir gün mutlaka kambur tahta bir kutuyla taşınacaktır.” Hacı Zühdü Efendi arkasında salih evlad, faydalı ilim ve sadakayı cariye bırakmıştır.

Hacı Zühdü Efendi’nin vâiz olması nedeniyle, zamanın Diyanet İşleri Başkanı Şerafeddin Yaltkaya (ö. 1947) vefatının ardından bir taziye mesajı göndermiştir. Hâlen Kayseri Kocasinan’a bağlı Mevlana Mahallesi’nde adına “Hacı Zühdü Efendi Sokağı” bulunmaktadır. Vaizler sözlü kültürü önemsediklerinden dolayı bilinen bir eseri yoktur.⁸

6 Diyanet İşleri Başkanlığınca 1928-1948 arasında 12 cilt olarak yayımlanan Sahihî Buhari muhtasarı Tecrid-i Sarih tercesiminde 2189 hadis olduğu düşünülürse Hacı Zühdü Efendi’nin Tecrid kadar hadis ezberinde olduğu anlaşılır.

7 Âl-i İmran, 3/185.

8 Mustafa Işık, Kayseri Ansiklopedisi, III, s. 22.

1945 senesinde 9 Şubat Cuma günü 85 yaşında dar-ı bekaya teşrif buyurmuşlardır. Vefatı sırasında binlerce Kayseri halkının elleri üzerinde, öğleden ikindiye kadar devam eden cenaze merasimimde, tam ikindi ezanı okunurken, Seyyid Burhaneddin Türbesi’nin kible tarafında Kalemkırda Camisi’nin 50 metre mesafe batısında, açık bulunan kabri şeriflerine, daha önce vefat eden kardeşi Mustafa Efendi’nin yanına defnedilmiştir.

▲ H. Zühdü Hoca’nın Cenaze Merasimi: Hoca Merhumla Beraber 3 Cenaze Daha Hunat Camii Önündeki Musallâda / 9 Şubat 1945 Cuma

▲ H. Zühdü Hoca Efendi’nin Kayseri Hunat Camii Önündeki Cenaze Merasimi / 8-9 Şubat 1945

Develi Müftüsü Hacı Numan Efendi bir gün Hacı Zühdü Efendi’yi ziyarete gider. Konu “ölüm korkusu” üzerine gelince; “İmansız ölmekten korkuyorum” diyen Müftü Efendi’ye Hacı Zühdü Efendi’nin cevabı “Be mübarek adam, ömrünü ilim uğrunda harcamışsın ne korkuyorsun. İnsan ümit ve korku arasına yaşamalı sözünü boşuna söylenmemiş.⁴ Mümin hayatı boyunca olduğu gibi ölürken de ümit ve korku arasında bulunmalı. Enes’in (ö.

da korkuyorum.’ diye cevap verir. Bunun üzerine Rasulullah ‘Bu iki duygu böyle bir anda bir kulun kalbinde toplanırsa, Allah ona umduğunu verir, korktuğundan emin kılar’ buyurur.”⁵

Hacı Zühdü Efendi “gazi-şehid” olmanın üstünlüğünün tartışıldığı ilmî bir sohbette şehadetin üstünlüğünü savundu. O memur maaşı olmayan âlimlere bağlanan “Müstahakkın-i İlmiye” tertibinden maaş almaktaydı.

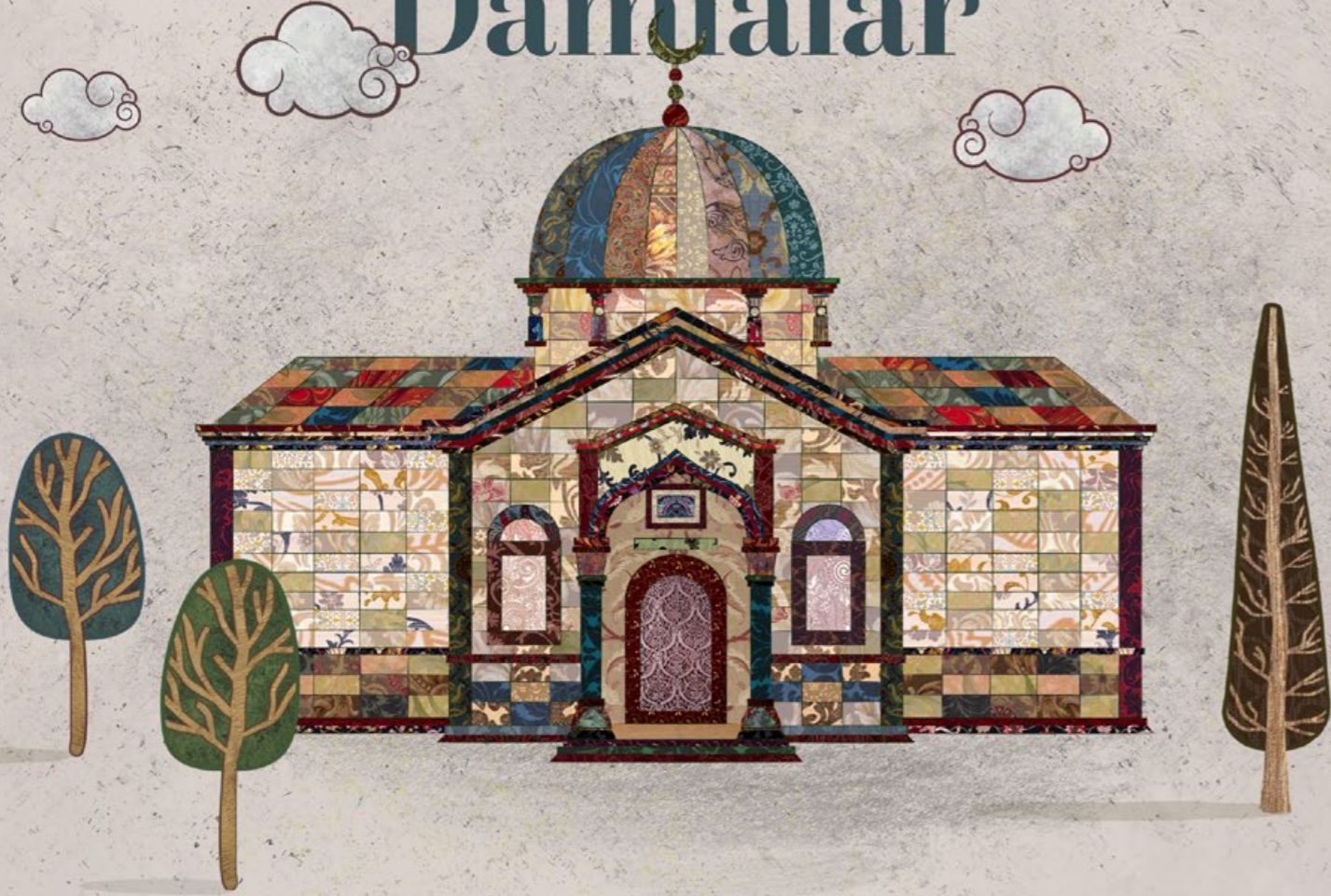
5 Tuhvetü’l-Ahvazi, IV, s. 50, İbni Mace, II, s. 440, hadis no: 4315.

4 Cemal Cebeci, Hatıralar, s. 121.

2 Cemal Cebeci, Hatıralarım, s. 121; Kenzu’l-Ummal, 15/672.

3 Mahir İz, Yılların İzi, Elif Ofset, 2. Baskı, s. 128, İstanbul, 1990.

Seyyid Burhaneddin'in Maarif Eserinden Damlalar

Erkan Küp

SEVGİ VE DOSTLUK

Yüz Müslüman birbirleriyle sevişip dost olsalar, dikkat ediniz! Bu yüz kişiden hangisinin makam ve mevki daha yüce, hangisi daha üstündür? Aralarında farklı muamele olmasın diye, yüzünü de aynı makam ve mevkiye yükseltirler. “Onların

amellerinden hiçbir şey eksiltmeyiz.” (et-Tûr 52/21) Hepsini de aynı derecede olsun diye, derecesi yüksek olanı, aşağı derecede olanların mertebesine indirmezler. Yüksek derecede olanların yüzü suyu hürmetine, öbürlerini de lütuf ve bağışta bulunarak aynı dereceye yükseltirler.

ALLAH KORKUSU VE GÜZEL AHLÂK

Yüce Allah, “Eğer biz bu Kur’an-ı bir dağa indirseydik, şüphesiz ki onu, Allah korkusundan baş eğerek, parça parça olmuş görürdün...” buyurmaktadır. (el-Haşr 59/21) Eğer peygamberlerin ve evliyanın Kur’an’da anlattığımız güzel huyları, ahlâk güzellikleri, iyi davranışları, tebliğleri dağlara ulaşıp onlar bunun muhatabı olsalardı; dağlar, merhametli annelerin gönüllerinden daha merhametli bir hâle gelir, ne bir şeyi kırıp döker, ne de bir şeyi parçalar, sanki dostun eti ve derisi gibi olurlar, onlarda sertlik, kabalık, serkeşlik, katılık ve yabancılık gibi bir şey kalmazdı. Peygamberlerin ahlâkındaki son derece yumuşaklık ve son derece merhamet/lilik sebebiyle dağların ve taşların en küçük parçalarından şefkat sütü coşar, rahmet ve merhamet meydana gelir, böylece dağlar ve taşlardaki sertlik, kabalık, katılık ve yabancılık yok olup giderdi.

**Muhabbet bilgisi, Allah dostlarıdır.
Her kimden hakkın muhabbet bilgisini
duyarsan, bil ki o kimse Allah dostudur.**

KENDİSİNİ AKILLI ZANNEDENLER

Birçok kimse vardır ki dünyalık yüzünden onlarda katılık, sertlik, cimrilik, aşırı mal sevgisi görülmez, dünya malına fazla değer vermezler. Altını, gümüşü, atı, katırı saçıp dökerler, bunları bağışlamasını, başkalarına yardımcı olmayı, sadaka vermeyi bilirler, fakat akıllarına güvenirler, akıllı olduklarını zannederler, bu konuda cimrilik ettiklerinin farkında bile olmazlar. Kendi akıllarını beğenmiş olan bu tür insanlara bir söz söylense veya bir işin yapılması tavsiye edilse şöyle derler: “Eğer bu söze uyup o işi yapacak olursak, halk bizi akılsız zanneder ve bize gülerler, aklımızla alay ederler.” Böyle kimseler azıcık bir akılla kendilerini pek yüce ve pek akıllı sanırlar. Hâlbuki kendilerinden daha akıllı kimselerin bulunacağından habersiz oldukları için bu duruma düşmüşlerdir.

MUHABBET VE SEVGİ

İki kimse arasında muhabbet meydana geldiği zaman, bunlardan birisi ya onu kendi yanına çeker yahut da öbürü onun yanına gider. Değil mi ki gaye kavuşup buluşmaktır, ister sen onu bul ister o seni bulsun bir fark yoktur. Kur’an-ı Kerim’in birçok ayetinde geçen “Söyle” emri; söz memesinin

ağzı tomurcuklandığı zaman verilir, o zaman insan, sözünü dinleyecek birisini arar. Eğer söz memesi tomurcuklanmaz ise: “Allah’tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır?” ayetinin sırrı tecelli eder. (et-Tevbe 9/111) Süt ile adamı beslemeye çalışırlar fakat incitip gönlünü kırarlar, ama hukukunu da gözetirler. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de: “Allah, ölenin ölüm zamanı gelince, ölmeyenin de uykusunda ruhlarını alır. Bu suretle haklarında ölümle hükmettiği ruhu tutar, ötekini belirli bir vakte kadar bedenine geri salar. Şüphe yok ki bunda iyi düşünecek bir kavim için ibretler vardır.” buyurmaktadır. (ez-Zümer 39/42) Eğer civciv tam olgunlaşmış ise, tavuk gagasını vurarak yumurtayı parçalar. Nitekim: “Şu halde onları affet, bağışlanmaları için duâ et!..” (Âl-i İmran 3/159) ayetinde olduğu gibi, sana beddua eden bendim, merhamet eden de benim, bu da bana düşer. Nitekim “Ey insanlar! Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz, ancak bir tek kişinin yaratılması ve diriltilmesi gibidir” buyurulmuştur. (Lokman 31/28) İki tende bir can olduğunu hiç duydunuz mu? Nitekim Kur’an-ı Kerim’de yüce Allah: “Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler” buyurmuştur. (el-Mâide 5/54) Muhabbet bilgisi, Allah dostlarıdır. Her kimden hakkın muhabbet bilgisini duyarsan, bil ki o kimse Allah dostudur. Nitekim şâir şöyle demiştir: “Aşk yüzünden her nefeste bir başka secdedeyim ben / Varlık âleminde, başka bir varlık tozuyla tozmadayım ben / Bir an kendi varlığımdan yok olup kaybolursam / Eğer diriysen, bir başka varlık sebebiyle diriyim ben” Nitekim Kur’an-ı Kerim’de: “Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir nur verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkmayan kimse gibi olur mu?” buyurulmuştur. (el-En’âm 6/122)

Rubâi:

“Eğer gönlünün arzuları beni öldürmek istiyorsa
Dünyada dileğim senin gönlünü razı eylemektir.
Gönlün her neyi istiyorsa, söyle ben kuluna
Söyle ki gönlün her neyi istiyorsa, bu kulun onu yapsın”

Şimdi sen kendi kendinin incisi ol. İnci senin oldu mu, artık başkasının olmaz. İnci, pâdişâhın hazinesinde olur, pâdişâhın kendisi de inci kesilirse, inci o zaman inci olur. Eğer kişinin bütün varlığı miraç olursa, ne güzel; fakat miraç o kimseden gayri oldu mu, tam miraç olmaz. Nitekim bir kudsî hadîs-i şerifte: “Eğer sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım” buyurulmuştur. Necm sûresinde ise: “Muhammed’in gözü kaymadı

Kabuk ne kadar kalın olursa, iç o kadar zayıflar, o kadar da gizlenir. Kabuk mücâhede ile daha da zayıflar ve daralır, ışığın özü o kadar kuvvetlenir. Nitekim cevizin kabuğu ne kadar incelirse, içi o kadar dolar, badem de böyledir, fıstık da böyle. Neyin kabuğu daha kalın olursa, içi o kadar zayıf olur.

ve kamaşmadı, andolsun ki o, Rabbinin en büyük ayetlerinden bir kısmını gördü” buyurulmuştur, (en-Necm 53/17)

Bir şâir de şöyle demiştir:

*“Sen Sensin, ben de benim, böyle söylemeye imkân yoktur.
Sen Bensin, Ben de Senin, işte budur vuslat!”*

SEVGİ

İnsanın gönlündeki iman, gökte parlayan dolunaya benzer. Kur’an ise nur gibi akıp gitmektedir. Nitekim Câfer-i Sâdık Hazretleri: “Sevgi, sevgilinin emrinde hayatı yok etmektir” demiştir. Bazıları ise: “Sevgi, Allah’tan başka ne varsa, hepsini unutmaktır” demişlerdir. Davud aleyhisselam da: “Ey Rabbim! Sen her hastalığa bir deva yarattın, Seni sevenlerin devası nedir?” diye sorduğunda, yüce Allah: “Beni sevenlere benimle buluşmaktan ve bana kavuşmaktan başka bir deva yoktur” buyurmuştur.

İMAN IŞIĞI

İman ışığının kandili, müminin sırçaya (câma) benzeyen bedenindedir. Arifin bedeni, mücâhede ve riyazatla sırçaya döner, iman ışığı onda dışarı vurup parlamaya başlar. Hulasa arifin bedeni öyle incelik ki “Yaptıkları amellerine karşılık olarak onlar için gözler aydınlatıcı ne gibi şeylerin saklandığını hiç kimse bilmez” (es-Secde 32/17) ayetinde olduğu gibi, o bir ışıktır ki insanın özüne koymuşlardır. O ışık ancak mücâhede ile görünür. Kabuk ne kadar kalın olursa, iç (öz) o kadar zayıflar, o kadar da gizlenir. Kabuk mücâhede ile daha da zayıflar ve daralır, ışığın özü o kadar kuvvetlenir. Nitekim cevizin kabuğu ne kadar incelirse, içi o kadar dolar, badem de böyledir, fıstık da böyle. Neyin kabuğu daha kalın olursa, içi o kadar zayıf

olur. Eğer böyle olmasaydı kıymetli süs taşlarından katılığı daha az olanlara güneş tesir etmezdi. Hâlbuki güneş onların taşılığını daha çabuk gidermede, onları daha çabuk süslü taş hâline getirmektedir. Katılığı daha fazla olan taşlara ise güneş la'l mâdeninden daha az tesir etmekte ve onları daha geç la'l hâline getirmektedir. Şimdi halk, insan dağına konmuş olan marifet ışığının üstüne taş yığmakta, bu yüzden de güneş ışığı her gün ona vurmada geçip gitmektedir. Bir kimse: “Peygamberler gönül gözüyle görürler mi?” diye sordu. Şöyle cevap verildi: “Hem peygamber olsun, hem de kör olsun, bu mümkün değildir.” Nitekim Kur’an-ı Kerim’de: “De ki: İşte bu benim yolumdur. Ben gönül gözüm açık olarak sizi Allah’a çağırıyorum. Ben ve bana uyanlar da aynı çağırışı yapmaktayız” buyurulmuştur. (Yûsuf 12/108) Eğer Kur’an’a inanıyorlarsa bu böyledir, eğer peygamberlerin gönül gözleri açık değildi, der isek, Kuran’a aykırı söz söylemiş oluruz.

HAKİKAT DERDİ

Kimde hakikat derdi (gerçekleri araştırıp öğrenme çabası) yoksa hakikati istemiyor demektir. Mümin o kimsedir ki, balık gibi susuz yaşayamaz. Bütün dünya nimetlerini balığın önüne koysanız, su olmadığı için orada eğleşemez. Öyle ise mümin de balık gibi suya koşar, suya atılır, hem de küçücük bir suda kurtuluş bulamaz. Küçücük bir suda avlanan balık, su az olduğu için oltada kalır. O su balığın içine sinmez, onu tatmin etmez, deniz gerektir ki, balık orada büyüüp koskoca timsah hâline gelsin. Ey müridi Sen, şeyhin bedenini küçük görüyorsun, hâlbuki denizi onun içinde bil, sakın bunu olmayacak muhal bir şey de sanma! Şiir: “Denizi ve denizdeki canavarı görüp de şaşma, içinde deniz gibi olan canavarı gör de şaş!”

KÂMİL OLMAK

Aklı olgun (kâmil) kimse, iki dünyada da, bilgide de olgun kişidir. Bu kimse işlerinde, sözlerinde hâllerinde hüküm ve hikmet sahibidir. Olgun o kimsedir ki ebedî mutluluk ona bir Fermân-ı İlâhî olarak sunulmuştur. Senin arayıp istediğin ancak sensin, senin arayıp bulmaya çalıştığın kişi, senden başkası değildir. Meğerki sana şefaet eden birisi ola, ama o senden başkası değildir. Ekmek, su; senden ayrı mıdır, ama değil mi ki sen onlardan faydalanıyorsun, onları senden ayrı saymak mümkün değildir. Eğer derviş değilsem, varlığımdan geçmemişsem, halktan biri olurum, böyle olunca da nasıl dervişi diyebilirim? Fakir olayım da tek o bana baksın, bu hâl zengin olmamdan, fakat onun bana bakmamasından,

İLİM VE İMAN

İlim ve imanın gayesi, buluşup kavuşma yolunun anahtarını elde etmektir. O anahtar ile bu yolda meydana gelecek olan her müşkülün halledilmesi gerektir. Eğer zifiri karanlık bir gecede müşkül bir şey meydana gelecek olursa, o anahtarın onu da açması ve müşkülü çözmesi lâzımdır. Eğer o anahtar o müşkülü halledemezse veya ona bir kolaylık bulamazsa, anahtar değildir. Tahta parçasıdır, sen ise onu anahtar zannediyorsun. Nitekim bir hadîs-i şerifte: “Mümin o kimsedir ki yüce Allah

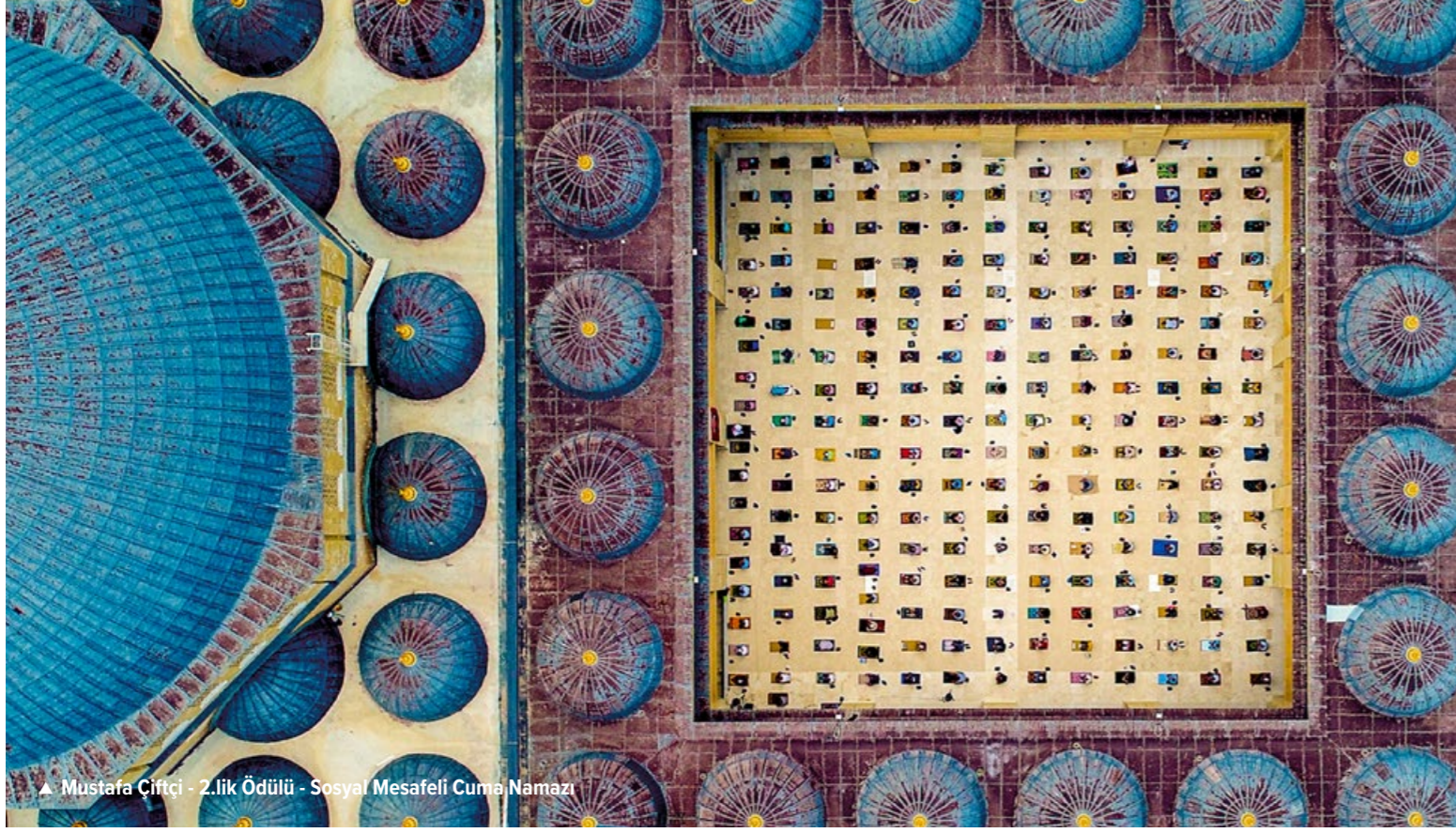
her gün ona üç yüz küsur defa rahmet ve merhamet nazarıyla bakar” buyurulmuştur. Şunlara ise, günde bir kere bile bakmaz, ama bunlar: “Biz de müminiz” diyorlar, bunların ağızlarına taş ve topaç tkeyiver. İman: “İnsanı o güzele ulaştıran kılavuz kimse gibidir. Bu kılavuzun eline, eteğine iyi sarıl çünkü seni o güzele ancak o ulaştırır” dediler. ■

► Not: Metinler Ali Rıza Karabulut’un çevirdiği Maarif nüshasından alınmıştır.

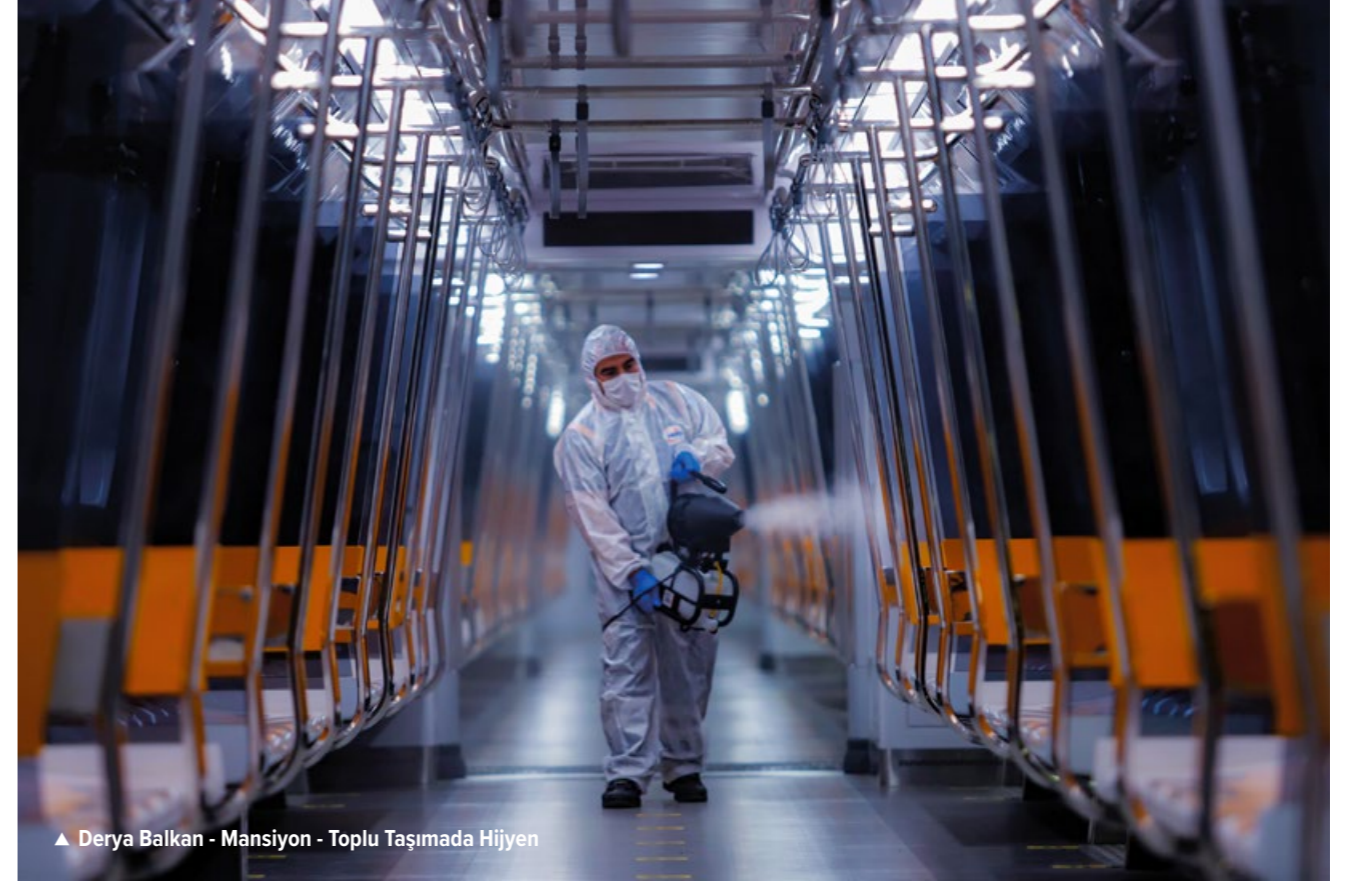
Bir Yarışmanın Ardından

Alper Asım

Şehir tarihi ve mekânları açısından artık fotoğrafın önemi hususunda kimsenin şüphesi yok. Sadece tanıtım açısından değil aynı zamanda bir şehir hafızası oluşturmak bakımından da fotoğraflar gerçekten çok önemli. Bugün özellikle yüz yıl öncesi mekânları tanımak amacıyla arşiv taramaya başladığımızda gözlerimiz dikkatle fotoğraf arıyor. Anlatımların inceliğine ve derinliğine rağmen bir fotoğraf ancak geçmişle ilgili muhayyilemizde bir iz bırakabiliyor.

▲ Mustafa Çiftçi - 2.lık Ödülü - Sosyal Mesafeli Cuma Namazı

▲ Derya Balkan - Mansiyon - Toplu Taşımada Hijyen

▲ Muzaffer Murat İlhan - 3.lük Ödülü - Bisiklet

▲ Nazan Çetin - Mansiyon - Pandemi Koşulları

▲ Mustafa Kılınc - Mansiyon - Karantina

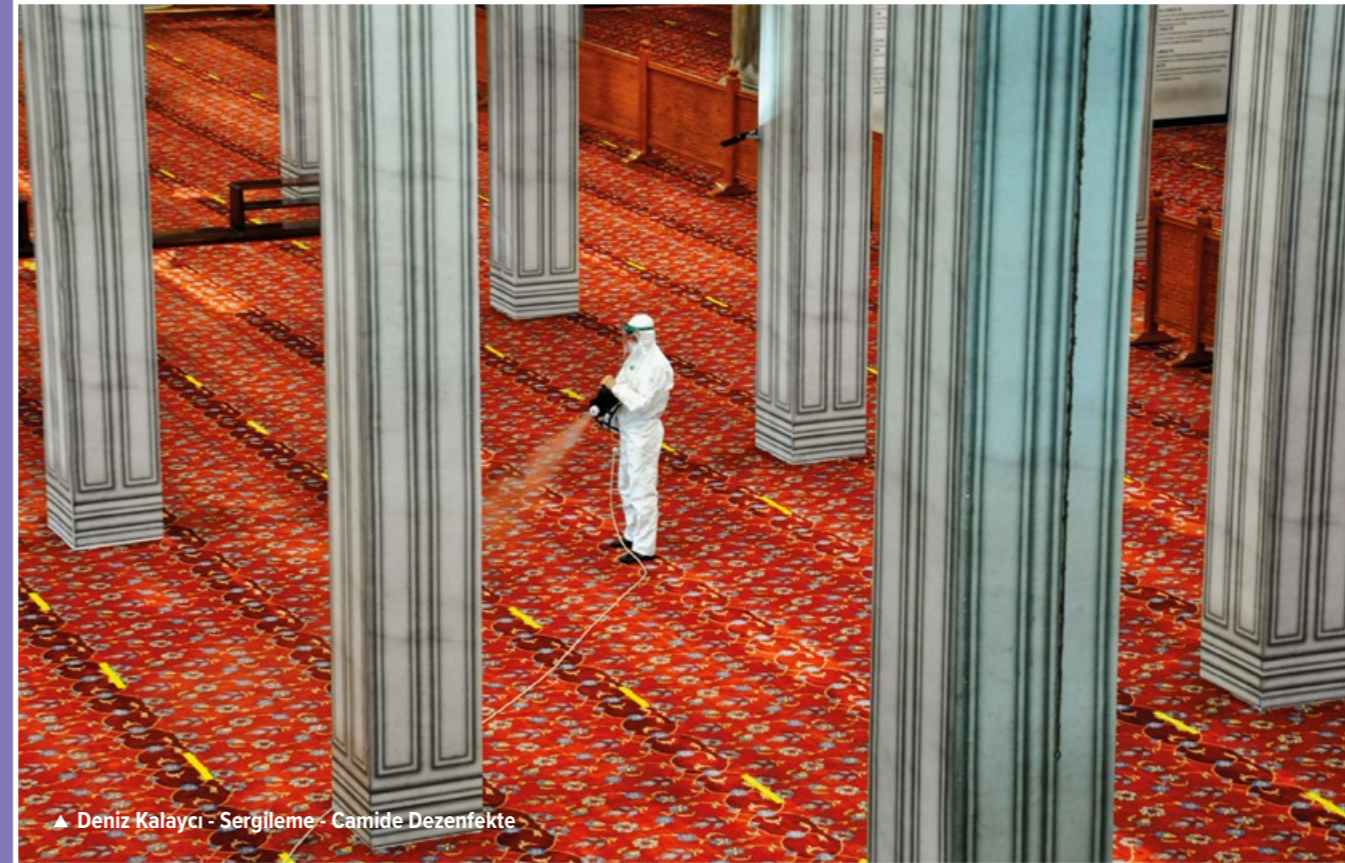
▲ Ahmet Aslan - Sergileme - Sosyal Mesafeli Namaz

▲ Derya Balkan - Sergileme - Toplu Taşımada Temizlik

▲ Berrin Kahraman - Sergileme - Kayseri Şehir Kütüphanesi

▲ Deniz Kalaycı - Sergileme - Camide Dezenfekte

▲ Eda İkiyek - Sergileme - Çaycı

▲ Fuat Yetkin - Sergileme - Pandemide Çocuk Olmak

▲ Hilmi Pekel - Sergileme - Gündem

▲ Maşide Sarı - Sergileme - Koronali Günler

▲ İsmail Kaplan - Sergileme - Cami Dezenfekte Edilirken

▲ Kayhan Güç - Sergileme - Pehlivanlar

Dolayısıyla şehir açısından fotoğraf hem bir hafıza oluşturmak hem de şehri bugüne ve yarına tanıtmak ve taşımak bakımından önemli bir misyona sahip. Bu minvalde özellikle şehirle ilgili belediye, kültür müdürlükleri ve benzeri kurumların yaptığı arşiv amaçlı çekimler, özel çekimler, yarışmalar gittikçe yoğunlaşıyor.

Kayseri Büyükşehir Belediyesinin 7'sini yaptığı fotoğraf yarışması da bu anlamda önemli bir işlev gerçekleştiriyor. Şehrin mekân ve kültür hafızasını oluştururken aynı zamanda fotoğraflar üzerinden şehrin mekânsal görüntüsü ile ilgili bir fikir edinmemizi de sağlıyor. Gerek kültürel ve gerekse turistik amaçlı gezilere vesile oluyor. Şehir mekânı ve kültürü ile ilgili yeni fikirlerin ve düşüncelerin oluşmasına katkıda bulunuyor.

Bazen bir dağ, bazen bir sokağı, bazen bir vadiyi, bazen bir insanı fotoğraflar vesilesi ile hiç düşünmediğimiz açılardan yeniden fark edebiliyoruz. Bilhassa tarihi ve kültürel mekânların hayata katılması bağlamında bir fikir de veriyor fotoğraflar. Farklı bakış ve görüş açılarının şehir

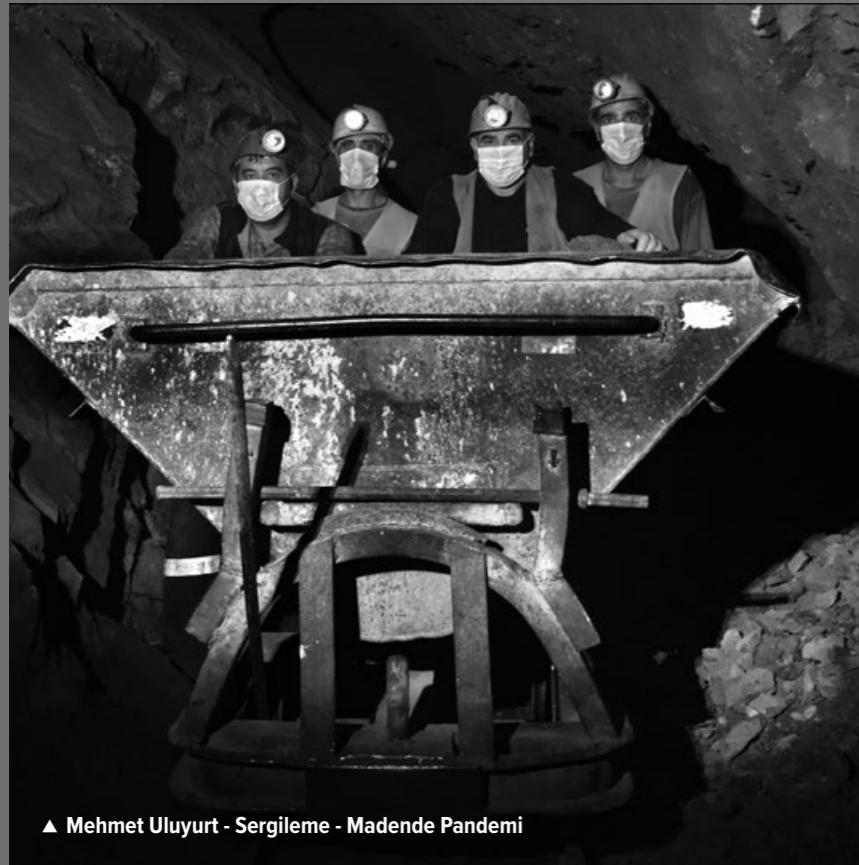
▲ Mehmet Aslan - Sergileme - Hastanede Bakım

▲ Meriç Tatar - Sergileme - Tütün Hasadı

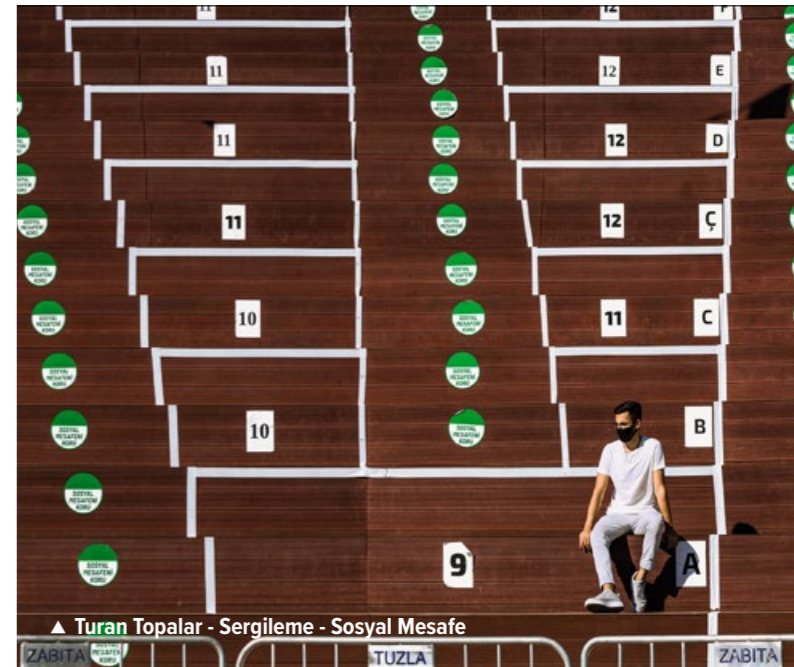
▲ Sevgin Cingöz - Sergileme - Hayaller

▲ Mehmet Uluyurt - Sergileme - Madende Pandemi

▲ Osman Maaşoğlu - Sergileme - Okulda Dezenfekte

▲ Turan Topalar - Sergileme - Sosyal Mesafe

hayatına katkısı ise ayrıca düşünmeye değer...
Fotoğraflar aynı zamanda şehre, zamana ve mekâna nasıl bakacağımızı öğretmesi ve düşündürmesi bakımından da önemli. Şehrin hiç bilmediğimiz bir mekânını, varlığını düşünmediğimiz bir kültürel ögesini, görmediğimiz tarihî bir eserini, varlığını unuttuğumuz, şehirde izi ve göstergesi olan bir insanı fotoğraflar vasıtası ile gündemimize alabiliyoruz, onları daha yakından tanıyabiliyoruz.

Bu düşünce ve kaygılarla yaptığımız yarışmamızın bir-birinden güzel fotoğraflarından oluşturduğumuz bir seçkiyi seyrinize sunuyoruz... ■

Sofra

Ciğer Yahnisi

HAZIRLANIŞI

Ciğerleri ve doğranmış soğanları zeytinyağında yüksek ateşte 3-4 dakika kavurun.
Toz biber, kimyon, salça, tuz ve suyu ilave ederek, kısık ateşte 30 dakika pişirin.
Pişen ciğeri 5 dakika dinlendirip servis edin. ■

Afiyet olsun...

Malzemeler

- 1 kg ciğer
- 2 soğan
- 5 yemek kaşığı zeytinyağı
- 2 tatlı kaşığı domates salçası
- 1 bardak su
- 1 çay kaşığı kimyon
- 1 tatlı kaşığı tuz

Ata tohumlarından
elde edilen

GACER

ekmeği

Kent Ekmek Büfelerinde!

www.kaytur.com.tr

[f](#) [t](#) [@](#) kayturkayseri

KÜLTÜR SANAT GÜNCESESİ

Hayatımızda normal kelimesi önce anlamını tamamen yitirdi ve sonra o yiten anlamla hiç alakası olmayan yeni bir anlam kazandı. Dünya tarihinde daha önce de çeşitli salgınlar yaşanmış olsa da bu derece küresel bir salgın daha önce hiç görülmemiştir. Sadece hayatımız değil, tarih de neredeyse koronavirüsten önce ve sonra diye ikiye bölündü.

Geçtiğimiz yıllarda yılın bu zamanları, yani kış ayları kültür sanat etkinliklerinin en canlı olduğu zamanlardı. Kayseri kültür sanat etkinliklerinin eksikliği yönüyle eleştirilen bir şehir olmasına rağmen kültür sanat meraklıları hangi sergiye gitsem, hangi sinema filmi izlesem, hangi tiyatroyu izlesem diye düşünüyorlardı bugünlerde. Çeşitli konferanslar, kitap fuarı, konserler... Hayatımızda neler olup bitiyordu. Sanki çok uzak bir tarih gibi dönüp bakmakta, hatırlamakta bile zorlanıyoruz bir yıl önceki hayatımızı. Düşünebiliyor musunuz? Büyükşehir Belediyesi kültür sanat etkinlik takvimini duyurmak için neredeyse kitap hacminde etkinlik broşürü yayımlıyordu. Şehirde yediden yetmişe herkesin ilgi alanına hitap eden kültürel sanatsal faaliyetler vardı. Bırakın her birini izleyip katılmayı, bazılarından haberdar bile olamıyorduk.

Geldiğimiz güne bakın. Sağlık her şeyin başı derlerdi de öylesine bir laf gibi söyleyip geçerdik. Sağlık her şeyin

başını olduğunu öyle acı bir şekilde idrak ediyoruz ki sanki düne kadarki hayatı biz yaşamadık.

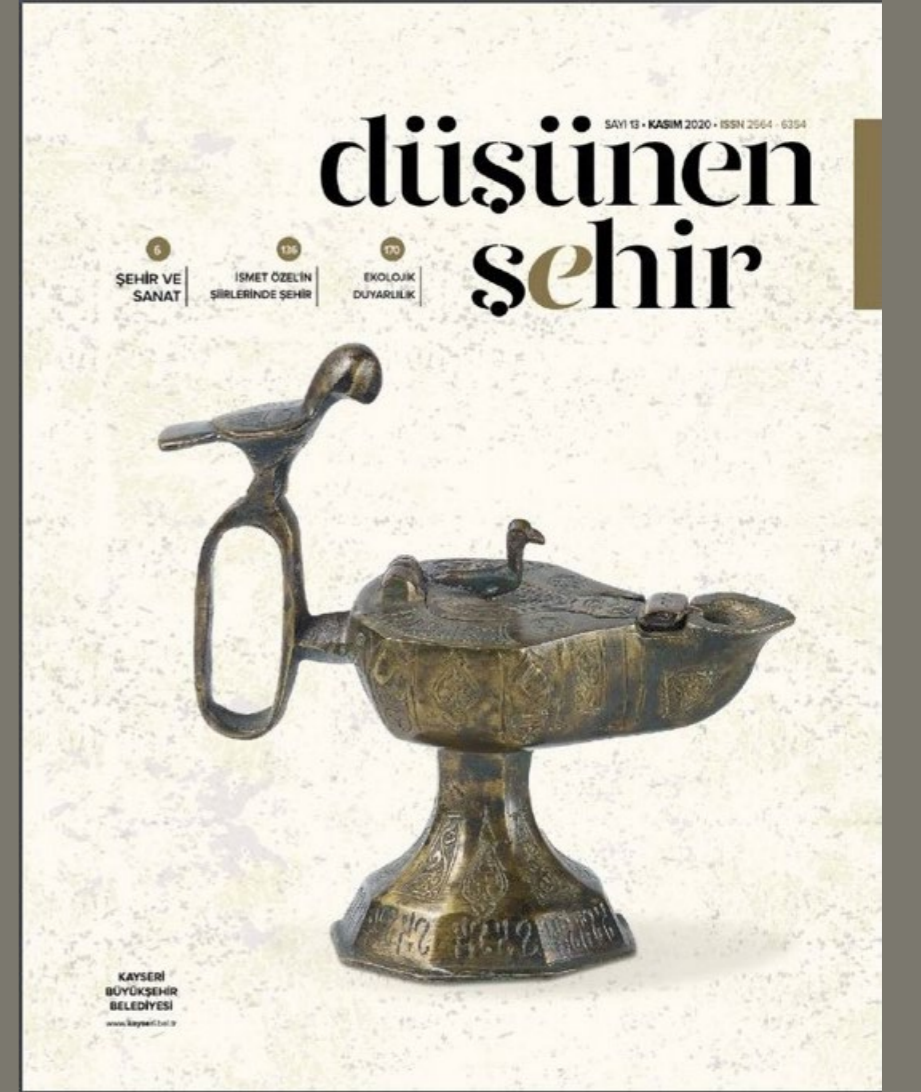
İnsanız, hayatta kalmak için, elimizden geliyor, zor şartlarda bile olsa yaşamının yollarını arıyoruz. Hayata tutunmak demek böyle bir şey olmalı. Sağlıklı olmak için tedbirler alıyor, bu tedbirlere rağmen temel ihtiyaçlarımızın bir adım ötesindeki ihtiyaçlarımızı karşılamamızın yollarını arıyoruz. Çünkü hayat devam ediyor.

Eski günleri, eskiden normal dediğimiz hayatı yaşamıyor olsak da ticari hayat, siyaset ve hayatın tüm diğer katmanları sürüyor. Kültür ve sanat etkinlikleri de pandemi günlerinde eski zamanlardaki gibi olmasa da kendine akacak mecra arıyor. Özellikle dijital sahada bugüne kadar görmediğimiz bir hareketlilik var. Onun da ötesinde dünyada, ülkemizde ve şehrimizde hatırı sayılır etkinlikler düzenleniyor. Çünkü evlere kapandığımız günlerde kültür ve sanatın, kitabın, şiirin, müziğin, sinemanın moralimiz açısından ayrı bir önem kazandığına da şahitlik ettik. Sağlık her şeyin başı demiştik. Fiziksel sağlığımızı korumaya çalışırken ruh sağlığımızın tehlikeye girdiği günler yaşıyoruz. Yakınlarımızı kaybediyoruz, hayatı bildiğimiz gibi yaşamak imkânsızlaşıyor. Evlere kapandığımızda psikolojimiz bozuluyor.

Böyle zamanlarda akıl ve ruh sağlığı da önem kazanıyor elbette. Sağlığımızın bu yönünü diri tutmak açısından bir tedavi yöntemi gibi de bakabiliriz eskiden neye yarar dediğimiz birçok şeye.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere İl Kültür Müdürlüğümüz ve diğer belediyelerin bu alanda yaptığı çalışmalar imkânlar ve tedbirler dâhilinde devam ediyor. Bunları görmek ve haberdar olmak bile sevindirici. Biz de Şehir Kültür Sanat dergisi olarak ayrı bir işlev kazandığımızı düşünüyoruz. Üstelik tarihin bu istisnai döneminde yapılanları kayıt altına almış oluyoruz okuduğunuz bu sayfalarda.

Hayatta kalmanın, sağlıklı olmanın önemini yakinen idrak ettiğimiz bugünlerde birbirimize daha çok sahip çıkmamız gerekiyor. Çünkü çok kayıplarımız oldu, kıymetini bilmediğimiz için hayıflanmaya vakit bile bulamıyoruz belki. Bu imtihanın üzerimizden kaldırıldığı sağlıklı günlerde yeniden bir araya gelmek dileğiyle...

Büyükşehir'in Dergisi 'Düşünen Şehir' Yılın En İyi Şehir Dergisi Seçildi

2018 yılında İstanbul Sirkeci Garı'nda düzenlenen Uluslararası Dergi Fuarı'na Şehir Kültür Sanat ve Düşünen Şehir dergileri olarak katılmıştık. Dergi standına gelen ziyaretçiler dergimizi inceliyor ve Kayseri'de böyle bir dergi çıkarıldığına adeta inanmıyor, hayretler içerisinde kalıyorlardı. Fuar boyunca, İstanbul'da dergimizi düzenli olarak takip eden birçok okurumuzla tanışma fırsatımız da oldu. İstanbul'da böylesi bir okur kitlesi oluştuğunu görmek de bizleri şaşırtmıştı. Dünyanın çeşitli ülkelerinden dergilerin de katıldığı böylesi bir fuarda birçok köklü, popüler derginin stantları arasında sönük

ve silik kalmamak, adeta dergiciliğe ömrünü veren birçok ismin takdirleriyle karşılaşmak da bizim heyecanımızı, çalışma azmimizi artırmıştı. Uluslararası Dergi Fuarı, Türkiye Dergiler Birliği (TÜRDEB) tarafından düzenleniyordu. Fuar kapsamında düzenlenen ödül törenine izleyici olarak katılmış, o yıl ödüle değer görülen dergileri de inceleme fırsatı bulmuştuk.

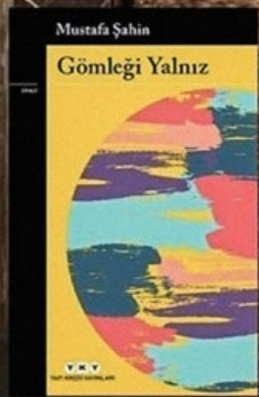
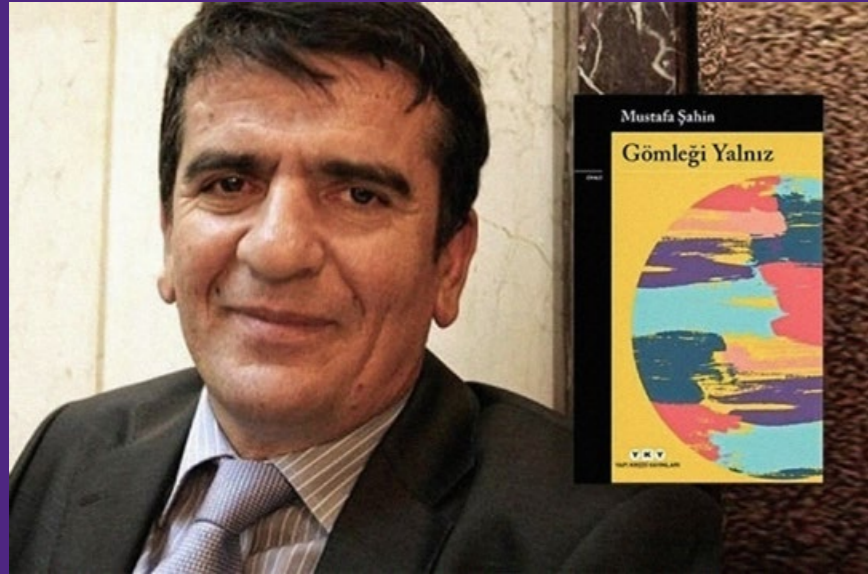
Türkiye Dergiler Birliği (TÜRDEB), dergi izleme komisyonu tarafından 2020 yılı başından itibaren ülke genelinde takip edilerek analizi yapılan dergiler içerisinde, kategorilerine göre ödüller sahiplerini bulurken, Kayseri Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yayımlanan Düşünen Şehir dergisi de "şehir" kategorisinin ödülünü aldı.

kültürden..

TÜRDEB
TÜRKİYE DERGİLER BİRLİĞİ
1. Uluslararası
dergi
ödülleri
sahiplerini buldu

Türdeb 2020 yılı dergi ödülleri

DİL EDEBİYAT UMUT GENÇ YÜREKLER	POLİTİKA TÜRK DIPLOMATİC	ÖZEL ÖDÜL OT	EN İYİ ÇIKIŞ MUHİT	DİJİTAL DİLHANE	KAMU DİYANET	SPOR SOKRATES
Tasarım KARABATAK DERGİSİ	SANAT DERGAH	EDEBİYAT - ŞİİR YEDİ İKLİM	KAPAK İZDİHAM	DÜŞÜNCE TÜRKİYE GÜNLÜĞÜ	HALK EDEBİYATI	DERGİ DOSTU ESENLER BELEDİYESİ
İÇERİK HECE DERGİSİ	KADIN SEYYİDE	POPÜLER LACİVERT	BİLİM BİLİM/TEKNİK	GEZİ SKYLİFE	SESLİ DE MAKALEM	PORTAL DÜNYA BİZİM
EDITÖR HABER AJANDA	ÇOCUK TRT ÇOCUK	AKADEMİK VAKIFLAR DERGİSİ	HÜZÜN KEŞKÜL	TARİH DERİN TARİH	DERGİ DOSTU MİLAT	SEKTÖREL A.ARKEOLOJİ
GENÇLİK GENÇ ÖNCÜLE™	FANZİN 221B	BLOG CEVAT AKKANAT	MİZAH FİKRİ	DERGİ DOSTU HABER7.COM	ŞEHİR DÜŞÜNEN ŞEHİR	ARŞİV SELAHATTİN ÖZTÜRK
	KÜLTÜR EDEBİYAT ORTAMI	HABER GERÇEK HAYAT				

Sanattan tarihe, kültürden toplumsal konulara kadar şehre ilişkin birçok konuyu, aralarında akademisyenlerin de bulunduğu nitelikli ve zengin yayın, hakem ve danışma kurulu ile işleyen dergi, ilk defa düzenlenen TÜRDEB I. Uluslararası Dergi Ödülleri'nde "şehir" kategorisine damgasını vurarak ödül aldı.

"Tasarım, içerik, editör, gençlik, kadın, çocuk, polisiye, sanat, kültür, edebiyat, spor, tarih, bilim, seyahat, şehir" ve benzer konuların

yanı sıra "kapak tasarımı, dergi dostu gazete, dergi dostu yazar, dergi dostu belediye, yılın gelecek vadeden dergisi, yılın en iyi çıkış yapan dergisi" gibi konularda da ödüller verilen yarışmada, toplam 36 kategori içerisinde Kayseri Büyükşehir Belediyesi de ödülle layık görüldü.

Konuya ilişkin düşüncelerini paylaşan Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç; belediyece altyapı kadar sosyal yapıya, sanata ve kültüre de

yatırım yapmanın önemli olduğuna işaret ederek, "Düşünen, okuyan, okutan şehir bilinci ile hareket ediyoruz. Bu türden süreli yayınlarımızla, kitaplarımızla bu çalışmalara katkıda bulunuyoruz. Bildiğimiz belediyece anlayışının yanında bu türden kültüre, sanata kısaca hayata dair çalışmalarımız da bizim olmazsalarımız arasındadır. Bugün şükürler olsun bunun

Arka Odası" eseriyle Ayşegül Genç, araştırma dalında "Ethostan Ahlakı" eseriyle Hümeysra Özturan, fikir dalında "Osmanlı Düşüncesi" eseriyle Tahsin Görgün, inceleme dalında "Fethedilenlerin Gözüyle Anadolu'nun Fethi" eseriyle İbrahim Tellioglu, hatıra dalında "Kendimden Kendime" eseriyle Emine Işınsoy, gezi dalında "Şehir Kokusu" kitabıyla Mehmet Mazak, edebi tenkit dalında "Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri ve Şiirlerindeki Değişmeler" kitabıyla İbrahim Kavaz, tercüme dalında Taha Abdurrahman'ın "Ahlak Sorunsalı Batı Modernitesinin Ahlaki Eleştirisine Bir Katkı" eserindeki tercümesiyle Tahir Uluç, biyografi dalında "Mehmet Akif Tutuşmuş Bir Yürek, Adanmış Bir Hayat" kitabıyla Âlim Kahraman, çocuk yayınlarında "Değerli Masallar" eserleriyle Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları bu yılın ödül alacak isimleri oldu.

TYB Genel Başkanı Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan, birlik genel merkezinde basın toplantısı düzenleyerek, acısı, tatlısı ve hüznüyle bir yılın daha geride kaldığını söyledi ve "Bu vesile ile 2021'in sağlık, selamet, esenlik ve hayırlar getirmesini;

meyvelerini de almaktayız. Başarımız daim olsun." ifadelerinde bulundu.

Türkiye Yazarlar Birliğinden Kayseri'ye ve Dursun Çiçek'e Ödül

Kayserimiz dergileri, ilim adamları ve yazarları ile ödüller almaya ve Türkiye'nin kültür ve sanat gündeminde olmaya devam ediyor. Geçen yıl TYB'den inceleme dalında Şefaettin Severcan ve şehir dergisi dalında Şehir Kültür Sanat dergisi ile iki ödül alan şehrimiz bu yıl da bir ödülle geleneği sürdürdü. Düşünen Şehir ve Şehir Kültür Sanat dergilerimizin eski genel yayın yönetmeni Dursun Çiçek, Muhit Yayınlarından çıkan "Benim Dağlarım" adlı kitabıyla deneme dalında TYB'nin ödülüne layık görüldü.

Diğer taraftan BÜSAM etkinliklerine katılan hocalarımız Tahsin Görgün ve Mustafa Şahin de ödülle layık görülenler arasında dikkatimizi çekti.

Türkiye genelinde geleneksel olarak her yıl verilen ödüllerin diğer sahipleri de şu

şekilde açıklandı: Deneme dalında "Benim Dağlarım" kitabı ile Dursun Çiçek, hikâye dalında "Gömleği Yalnız" kitabıyla Mustafa Şahin, şiir dalında "Bütün Ayrılıklar" kitabıyla Suavi Kemal Yazgıç, roman dalında "Kalbin

birliğimize, beraberliğimize ve ülkemizin huzuruna vesile olmasını diliyorum." dedi.

7. Ulusal FOTOĞRAF YARIŞMASI

Konu: Pandemi ile Yaşam

Seçici Kurul:
 Ali Saraçoğlu
 Fotoğraf Sanatçısı
 Dursun Çiçek
 Düşünen Şehir ve Şehir Dergisi
 Genel Yayın Yönetmeni, Fotoğraf Sanatçısı
 Nuri Çorbacıoğlu
 AFIAP Fotoğraf Sanatçısı
 Uğur Aydın
 Fotoğraf Sanatçısı, Erciyes Üniversitesi
 İletişim Fakültesi Öğr. Gör.
 Yusuf Kartal
 Fotoğraf Sanatçısı
 Serdar Öztürk
 Kayseri Büyükşehir Belediyesi
 Genel Sekreter Yardımcısı

Ödüller:
 Birincilik Ödülü
 TFSF Altın Madalya + 6.000 TL
 İkincilik Ödülü
 TFSF Gümüş Madalya + 5.000 TL
 Üçüncülük Ödülü
 TFSF Bronz Madalya + 4.000 TL
 Mansiyon
 1.000 TL (3 Adet)
 250 TL (50 Adet)

Son Katılım
04 Aralık 2020
Cuma

Detaylı bilgi için
www.kayseribel.tr
 0352 207 16 37

7. Ulusal Fotoğraf Yarışması'na Yoğun İlgi

Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından 7'ncisi düzenlenen "Pandemi ile Yaşam" konulu Ulusal Fotoğraf Yarışması sonuçları açıklandı. Tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi sürecinin yaşamımıza etkilerini ve meydana getirdiği değişimleri konu alan ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı tarafından düzenlenen 7. Ulusal Fotoğraf Yarışması'nın sonuçları belli oldu. 2 bin 210 eser ile 647 yarışmacının katıldığı Kayseri Büyükşehir Belediyesi 7. Ulusal Fotoğraf Yarışması'nın seçici kurulunda, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Serdar Öztürk, Fotoğraf

Sanatçısı Ali Saraçoğlu, Düşünen Şehir ve Şehir Dergileri Eski Genel Yayın Yönetmeni ve Fotoğraf Sanatçısı Dursun Çiçek, (AFIAP)- (UFAD) Fotoğraf Sanatçısı Nuri Çorbacıoğlu, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Görevlisi ve Suretialem Derneği Üyesi Fotoğraf Sanatçısı Uğur Aydın ve Suretialem Derneği Üyesi Fotoğraf Sanatçısı Yusuf Kartal yer aldı.

Fotoğraf sanatıyla pandemi sürecinin daha iyi anlatılabilmesi ve insanlara farkındalık oluşturmak amacıyla yapılan "Pandemi ile Yaşam" konulu yarışmanın birincisi Kocaeli'den "Akvaryum" adlı eserin sahibi Volkan Karagülleoğlu oldu. İkinci Antalya'dan "Mesafeli Cuma" adlı eserin sahibi Mustafa

Çiftçi, üçüncü ise Denizli'den "Bisiklet" adlı eser sahibi Muzaffer Murat İlhan oldu. Ayrıca yarışmada Tokat'tan katılan "Karantina" adlı eserin sahibi Mustafa Kılınc, İstanbul'dan "Yasaklı Gün" adlı eserin sahibi Derya Balkan ve Kayseri'den "Pandemi Koşulları" adlı eserin sahibi Nazan Çetin mansiyon ödüllerine layık görülen isimler oldu. Öte yandan 50 eser de sergilemeye

layık görüldü.

Ödül, mansiyon ve sergileme alan eserler Büyükşehir Belediyesi Sergi Salonu'nda sergilendi.

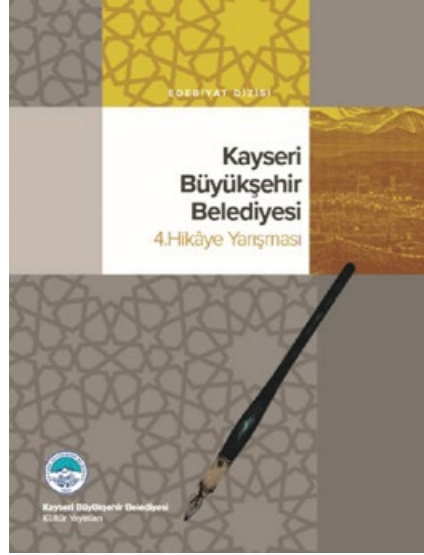
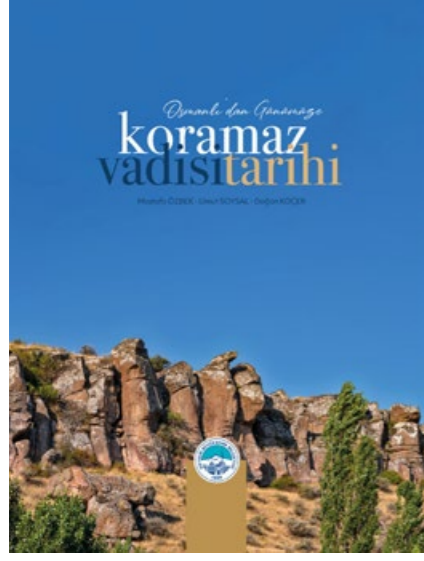
İki Önemli Eser Daha

Kayseri geçmişte Makarr-ı Ulema olarak

adlandırılan bir şehirdi. Bu konu zaman zaman sohbetlerimizde yer alır. Âlimlerin karar kıldığı yer anlamına gelen bu söz aynı zamanda dolaylı olarak, ilmin sebebi ve sonucu bağlamında önemi gözden kaçırılmaması gereken kitabın da şehir için bir vakitler önemli olduğunu gösterir. Nitekim dergimizin önceki sayılarında Kayseri'deki eski kütüphaneleri konu edinmiştik. Hâlen

varlığını koruyan ve ülkemizdeki en önemli el yazması eserleri barındıran kütüphanelerden biri olan Raşit Efendi Kütüphanesi bunun bir kanıtı olarak görülebilir.

Son yıllarda Kayseri'de kitap her yönüyle önem kazanmaya devam ediyor. Kayseri Büyükşehir Belediyesi de hem içerik hem de nitelik açısından değerli kitaplar yayımla-

lamaya devam ediyor. Unesco Dünya Mirası Geçici Listesi'ne giren Koramaz Vadisi'nin tarihini "Osmanlıdan Günümüze Koramaz Vadisi Tarihi" adlı kitap ile ölümsüzleştirdi. Ayrıca, Kayseri Büyükşehir Belediyesi 4. Hikâye Yarışması'nda dereceye giren ilk 26 hikâyeden oluşan kitap da okuyucuların hizmetine sunuldu.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları tarafından basılan eserlerden biri, Kayseri'nin keşfedilmesi gereken gizli cennetlerinden sadece biri olan Koramaz Vadisi'nin tarihini anlatan "Osmanlıdan Günümüze Koramaz Vadisi Tarihi" adlı kitap oldu. Koramaz Çayı'nın aşındırmasıyla

binlerce yılda oluşmuş, görkemli bir coğrafi estetiğin yanında tarihi ve kültürüyle de ziyaretçileri büyüleyecek bir yapıya sahip olan vadiye günümüzde yedi yerleşim yerinde yaşam sürmekte ve bu durum vadiyi yaşayan bir açık hava müzesine dönüştürmekte. Bu yerleşim yerleri doğu-

dan batıya doğru sıra ile Büyük Bürüngüz, Subaşı, Küçük Bürüngüz, Ağırnas, Turan, Vekse ve Bağpınar olurken, vadi içerisinde devam eden bu yaşam, kültürün sürekliliğini ve bölgenin ziyaretçiler açısından cazibesini artırıyor.

Tarih sevenler için vadiye kaya oyma ve

modern kiliseler, Bizans dönemine ait yapılar, Osmanlı ve Selçuklu dönemlerine ait sivil mimari türünden benzersiz camiler, çeşmeler, konaklar, evler, hanlar, köprüler ve okullar yer alıyor. Bezirhaneler, değirmenler, setenler, güvercinlikler ve şirahaneler ise üretim amaçlı tarihi

kültürel yapılar olurken columbariumlar, tümülüsler, kaya mezarlar ve mezarlıklar ise Koramaz Vadisi'nin dört bir tarafına dağılmış eşsiz yaşam sonrası kültür mirasları olarak göze çarpıyor.

Koramaz Vadisi, Kayseri Büyükşehir Belediyesinin gayretli çalışmalarıyla Unesco

Dünya Mirası Geçici Listesi'ne girerken, bu tarihi bölge için araştırmalara ağırlık verildi. Bu doğrultuda Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları "Osmanlıdan Günümüze Koramaz Vadisi Tarihi" adlı kitabı envanterine dâhil edip, okuyucularının hizmetine sundu.

KAYSERİ'YE YENİ BİR KÜTÜPHANE

Kayseri'de en güzel mekânları kitaplara ve okuyuculara ayırırız. Bu anlamda ister tarihi bir mekân olsun isterse yeni yapılan bir bina fark etmez, en güzeli ve en anlamlısı kitaba ve kitapseverlere ayrılır. Çünkü kitaplar ve okuyucuları en güzel mekânlarda bulunmayı hak ediyorlar. Bu anlamda kütüphaneleri ile tanınan şehrimize çok önemli bir kütüphane daha katılmış oldu. Şehrimizin tarihi ilçesi Talas'ta açılan Kültür Merkezi ve Kütüphane yeni dönemde şehrimizin en önemli mekânlarından biri olacak.

Talas Belediyesi tarafından yapımı tamamlanan Kültür Merkezi ve 7/24 Kütüphane, düzenlenen görkemli törenle hizmete açıldı. Açılışta konuşan Talas Belediye Başkanı Mustafa Yalçın kütüphanenin konumuna dikkat çekerek, "Kütüphanemizin iki üniversite ile kapı komşusu olması ve yurtların yanı başında olması önemini arttırmaktadır." dedi.

Talas Kültür Merkezi ve 7/24 Kütüphane hakkında bilgiler veren Başkan Yalçın, burasının gece gündüz açık, adeta uyuymayan bir kütüphane olduğuna dikkat çekti. Ayrıca içerisinde birçok bölümün yer aldığını ifade eden Başkan Yalçın, kütüphanenin ilk iki katının kurs ve kültürel faaliyetler için, bir katının ise tamamen süreli yayınlar ve dergiler için ayrıldığını söyledi. Kütüphanede ayrıca dijital kitap ağı oluşturulduğuna değinen Başkan Yalçın, bir kat klasik kütüphane olarak tasarlanırken en üst katın ise sadece akademik personele ayrıldığını sözlerine ekledi.

Engelli kitapseverler için de özel bir alanın oluşturulduğu belirten Başkan Yalçın, pandemi dönemiyle daha da önem kazanan hijyen konusunun kütüphanede unutulmadığına vurgu yaparak kitapların hijyeni için de özel cihazların kütüphanede

yer aldığını dile getirdi.

Açılışa katılan devlet erkânının konuşmalarının ardından dualar eşliğinde kurdele kesilerek kütüphanenin açılışı gerçekleştirildi. Pandemi tedbirleri nedeniyle daha az sayıda öğrenci ve araştırmacı kabul edilmesine rağmen kütüphaneden iki ayda yaklaşık 30 bin kişi yararlandı.

Millî Şairimiz Akif'in Şiirlerine Binlerce Öğrenci Ses Verdi

Girişte sözünü ettiğimiz gibi, pandemi günleri hayatımızı, dolayısıyla kültürel etkinlikleri kesintiye uğrattı. Buna rağmen imkânlar dâhilinde çalışmaların sürdüğünü de belirtmiştik.

KAYMEK A.Ş. tarafından düzenlenen "Asım'ın Nesli Akif'in Şiirlerine Ses Veriyor"

Şiir Okuma Yarışması'na 777 ortaokul öğrencisi, 238 lise öğrencisi olmak üzere toplam bin 15 öğrenci katıldı.

27 Aralık 2020-10 Ocak 2021 tarihleri arasında, kentte öğrenim gören ortaokul ve lise öğrencileri, www.kaymekyarisma.com internet sitesi üzerinden yarışmaya katıldı. Bu anlamda 777 ortaokul öğrencisi, 238 lise öğrencisi olmak üzere toplamda bin 15 öğrenci yarışmaya katıldı. Yeni nesillere Mehmet Akif Ersoy'u tanıtmak ve onun şiirlerini sevdirmek, Mehmet Akif Ersoy'un işaret ettiği Asım'ın neslinin özümsemesini sağlayarak gençlerin vatanına, milletine ve devletine bağlı bireyler olmalarına öncülük etmek, onların şiir sanatına ilgi duyarak dili sanatsal işleve uygun kullanabilmelerini sağlamak için düzenlenen yarışmada öğrenciler her

biri mana denizindeki inciler olan Akif'in şiiirleriyle yeniden buluştular.

KAYMEK Gençlik Merkezleri, öğrencilerin akademik gelişimlerini desteklemek ve başarılarını artırmak için akademik derslerin yanı sıra etütler, soru çözümleri, deneme sınavları, kulüp faaliyetleri, farkındalık projeleri, seminerler, sosyal ve sanatsal etkinlikler ile milletimizin geleceği olan gençlerimizin eğitim sürecine katkı sağlıyor.

KAYMEK Gençlik Merkezleri değerler eğitimi ile de yardımsever, fedakâr, cömert, adaletli, dürüst, sorumluluk sahibi, özgüvenli, sabırlı, millî ve manevi değerlerine bağlı bireyler olmaları için gençlerin hayatlarına yön verirken, KAYMEK UZEM Covid-19 tedbirleri kapsamında uzaktan eğitim ile hizmetlerine hız kesmeden devam ediyor.

Eşsiz Deha Mimar Sinan Sergisine Pandemi de Engel Olamadı

KAYMEK, pandemi döneminde Mimar Sinan anma etkinlikleri kapsamında hazırlanan ancak ziyarete sunulamayan "Medeniyetin Dehası Mimar Sinan" isimli sergiyi "canlı anlatımlı sanal sergi" olarak Youtube ve Instagram adlı sosyal medya platformlarından sanatseverlerin beğenisine sundu.

Kayseri'den tüm dünyaya açılan sanal sergiye katılan Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, "Böyle anlamlı ve önemli bir çalışmayı yapan KAYMEK'imizin kıymetli ekibine teşekkür ediyorum. Mimar Sinan'ımız Ağırnas'ta doğmuş ve tam 97 yıllık ömrüne 375'ten fazla eseri kazandırmış, her biri bir değer olan eserler silsilesine sahip olmuştur. Erciyes'in bağrında doğup oradan aldığı ilhamla Süleymaniye'yi imar ve ihya etmiştir. Kayserili olmaktan, Mimar Sinan'ın hemşehrisi olmaktan, Erciyes Dağı'nın eteğinde yetişmekten, âlimler ve veliler

şehri Kayseri'ye hizmet etmekten keyif alıyoruz." dedi.

KAYMEK'ten Canlı Yayın

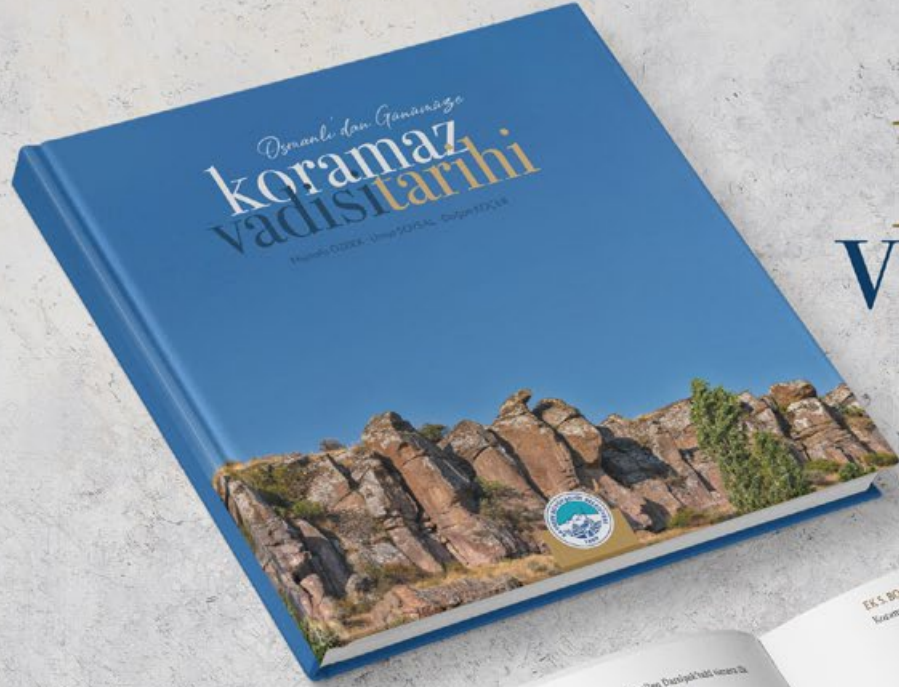
KAYMEK A.Ş. tarafından şehrimizin ve kültürümüzün tanıtımı, geleneksel el sanatlarımızın gelecek kuşaklara aktarılması noktasında yürütülen yüz yüze eğitim ve sergi faaliyetlerine Covid-19 önlemleri nedeniyle ara verilmiş, ancak belediyeler içerisinde bir ilke imza atarak KAYMEK UZEM (Uzaktan Eğitim Merkezi) hayata geçirilmiş ve gençlere yönelik LGS, YKS kursları ve 17 farklı branşta sanat ve mesleki eğitim kursları ile binlerce öğrenci ve kursiyere eğitim hizmeti verilmişti.

Diğer taraftan "Evde Kalalım KAYMEK ile Sanat Yapalım" sloganı ile yayın hayatına başlayan KAYMEK CANLI YAYIN; Aralık ayı başından bu yana Youtube, Instagram ve Facebook gibi sosyal medya mecralarında el sanatları ve genel kültüre ilişkin eğitici canlı yayınları ile büyük bir ilgi görüyor.

Kayseri'de Pastırmacılık

Osmanlı'dan Günümüze koramaz vadisi tarihi

Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları'ndan
Osmanlı'dan Günümüze Koramaz Vadisi Tarihi kitabı...